

MUSEOSSA OPPIMINEN

Koulun ja museon yhteistyö luokanopettajien, oppilaiden ja museotyöntekijöiden kokemana

Päivi Lappalainen

Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma

Kevät 2005

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Lappalainen, P. 2005. Museossa oppiminen. Koulun ja museon yhteistyö luokanopettajien, oppilaiden ja museotyöntekijöiden kokemana. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma, 87 s.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää museossa oppimisen hyödyllisyyttä sekä koulun ja museon yhteistyötä luokanopettajien, oppilaiden ja museotyöntekijöiden näkökulmista. Tutkimus tehtiin laadullisin tutkimuksen menetelmin Tampereella ja kolmessa naapurikunnassa keväällä ja kesällä 2004. Tutkittavina oli 26 luokanopettajaa, yhden 5. - 6.-luokan 28 oppilasta ja heidän opettajansa sekä kuusi museotyöntekijää erityyppisistä museoista. Opettajat ja oppilaat vastasivat kyselyihin ja oppilaita observoitiin museovierailun aikana. Oppilaiden opettaja ja museotyöntekijät vastasivat teemahaastatteluihin. Tutkimuksessa selvitettiin millaisia koulun ja museon välisiä yhteistyömuotoja opettajat ja museotyöntekijät olivat käyttäneet ja millaisia kokemuksia heillä oli museossa oppimisesta. Opettajista melkein kaikki olivat käyneet oppilaiden kanssa museoiden järjestämässä opastuksissa. Muu yhteistyö oli vähäisempää. Opettajat, oppilaat ja museotyöntekijät kokivat museossa oppimisen myönteisesti ja se nähtiin tavoitteellisena. Opettajien mielestä museoiden tiedotus oli kuitenkin puutteellista, mikä on ristiriidassa museotyöntekijöiden vastausten kanssa, koska heidän mukaan tiedotusta järjestetään kaikilla mahdollisilla tavoilla. Näyttää siltä, että opettajat tietävät, että oppilaita olisi hyödyllistä viedä museoon, mutta he laittavat oman kiinnostuksen puutteensa museoiden tiedotuksen syyksi. Opettajat eivät siis ole vielä löytäneet museoiden monipuolista tarjontaa.

Avainsanat: museopedagogiikka, museo oppimisympäristönä, oppimiskäsitteet
museossa

SISÄLTÖ

1 MUSEOSSA ODOTTAA SEIKKAILU.....	5
2 MUSEO-OPETUS ERILAISISSA MUSEOISSA.....	7
2.1 Suomalainen museolaitos 2000-luvulla	7
2.2 Erilaiset museotyypit.....	8
2.3 Museopedagogiikka	8
2.4 Museoiden opetuspalvelut kouluille	9
3 MUSEOSSA OPPIMINEN ENNEN JA NYT	11
3.1 Museoiden kehitys meillä ja muualla.....	11
3.2 Museoiden kehityksen uusimmat tuulet.....	12
3.3 Museo-opetuksen tulevaisuuden haasteet	15
4 OPPIMIS- JA TIEDONKÄSITYKSET MUSEOSSA	17
5 TAVOITTEENA KULTTUURI- JA LUONNONPERINNÖN LUKUTAITO	21
5.1 Museo-opetuksen yhteys opetussuunnitelmiin	21
5.2 Erilaisten museoiden omat museokasvatuksen tavoitteet	23
5.3 Ainutlaatuinen ja korvaamaton museo.....	26
5.4 Mitä museossa voi kaiken kaikkiaan oppia.....	30
6 MUSEO-OPETUKSEN MENETELMÄT JA KÄYTÄNTÖ.....	34
7 ERILAISET OPPIJAT MUSEOSSA.....	39
8 TUTKIMUSONGELMAT.....	42
9 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	43
9.1 Aineiston keruu	43
9.1.1 Opettajien kysely.....	43
9.1.2 Oppilaiden kysely.....	46
9.1.3 Luokan observointi museossa	47
9.1.4 Museotyöntekijöiden haastattelut	47

9.2 Tutkimusaineiston esittäminen ja käsittely	48
9.3 Tutkimuksen luotettavuus	49
10 TULOKSET	54
10.1 Museoiden tarjoamat erityispiirteet oppimisympäristönä.....	54
10.2 Opettajien, oppilaiden ja museotyöntekijöiden kokemuksia museoista	59
10.3 Museovierailujen tavoitteellisuus	65
11 POHDINTA	71
LÄHTEET.....	79
Liite 1 Kysely Tampereen seudun opettajille	81
Liite 2 Museopäivät 5-6-luokkalaisille Reipin museossa	83
Liite 3 Luokan opettajan teemahaastattelu museovierailun jälkeen	84
Liite 4 Oppilaiden observointia museossa	85
Liite 5 Museotyöntekijöiden teemahaastattelu.....	87

*”Museo on matka maailman ympäri.
Se on tekemäsi laskuvarjohyppy.
Se on patikkapolkusi halki sademetsän.
Se on puhaltamasi lasimalja.
Se on maalaamasi taulu.
Se on yksinpurjehduksesi yli valtameren.
Se on mitä tahansa.”*

1 MUSEOSSA ODOTTAA SEIKKAILU

Museot ovat tylsiä. Niissä vain kuljetaan hiljaa vitriinien välissä katsomassa pölyisiä esineitä jonkun selittäessä vuosilukuja. Tällainen käsitys museoista on varmasti monilla, mutta museossa oppiminen on viime vuosina muuttunut hurjasti. Nykyään koululaisille järjestetään jännittäviä seikkailukierroksia, erikoisia työpajoja, mukavia tarinatuokioita, perinneleikkejä ja kaikenlaisia työnäytöksiä puhumattakaan multimedian keinoin simuloituista menneisyyden tapahtumista. Koulun ja museon välisessä yhteistyössä on entistä enemmän mahdollisuuksia antaa oppilaille mielenkiintoisia oppimiskokemuksia museoiden avulla.

Lähdin tutkimaan museossa oppimista muuttaakseni ihmisten käsityksiä ikävistä museoista. Kiinnostuin aiheesta kun kuulin, että eräässä museossa olivat oppilaat saaneet työpajassa valmistaa esihistoriallisin menetelmin metallisolkia. Minua harmitti, etten ole itse lapsena päässyt mukaan mihinkään niin mielenkiintoiseen tapahtumaan museossa! Halusin tietää millaista monipuolista tarjontaa museot nykyään järjestävät kouluille ja ovatko opettajat löytäneet museoiden uudet mahdollisuudet. Valitsin tutkimukseeni kolme näkökulmaa, luokanopettajat, perusopetuksen 5. - 6.-luokan oppilaat ja museotyöntekijät kartoittaakseni kokemuksia museoiden ja koulujen yhteistyöstä mahdollisimman syvästi. Otin tutkimuskohteekseni Tampereen seudun museot ja koulut, koska tuleva työkenttäni on tällä alueella ja haluan ehdottomasti viedä omia oppilaitani nauttimaan museoiden uusista antimista. Tutkimuksellani haluan innostaa opettajia käyttämään hyödykseen museoiden tarjontaa, koska museoissa oppimisesta on saatu tutkimusten mukaan paljon positiivisia kokemuksia.

Aiempien tutkimusten mukaan aidon entisajan elämän näkeminen ja kokeminen on korvaamaton oppimiskokemus. Museossa kohdataan arvoja, tunteita, omaa identiteettiä, tietoa ja taitoja tavalla, mitä missään muussa oppimisympäristössä ei voida kokea. Museovierailut eivät ole vain mukavaa vaihtelua koulutyöhön, vaan niillä on paljon yhteyksiä koulujen opetussuunnitelmaan ja museoiden omaan museokasvatukseen. Kallion (2004, 6-7) mukaan museokäyntiä ei tarvitse kuitenkaan aina ajatella opetussuunnitelman osana, vaan sillä on myös itsenäinen arvonsa oppimisen ja yksilön kasvun kannalta. Ainutkertainen elämys ja tunteita herättävä positiivinen kokemus saattavat jättää elämänmittaiset muistot. Onnistuneen museokäynnin ei tarvitse olla suurta teatteria vaan lämmin kosketus kävijän omiin kokemuksiin ja tunteisiin. Oppilaiden tiedollisena tavoitteena on omaksua sellainen kulttuuri- ja luonnonperinnön lukutaito, mikä tarkoittaa niin kuvataiteen visuaalista lukutaitoa kuin kykyä havainnoida luonnonilmiöitä. (Kallio 2004, 6-7)

2 MUSEO-OPETUS ERILAISISSA MUSEOISSA

Mitä ovat museot ja millaisia museoita Suomessa on? Miten määritellään museopedagogiikka ja museo-opetus? Millaista museossa oppiminen on erilaisissa museoiden järjestämissä palveluissa? Seuraavassa pohdin Suomen museo-opetusta aiempien tutkimusten ja museotilastojen perusteella.

2.1 Suomalainen museolaitos 2000-luvulla

Suomalaiset museot ovat viimeisen parinkymmenen vuoden aikana muuttuneet esine- ja kokoelmakeskeisistä laitoksista laaja-alaisiksi kulttuurihistorian, taiteen ja luonnon ilmiöitä sekä ympäristöä säilyttäviksi, tutkiviksi ja esitteleviksi instituutioiksi. Yhteiskunnan muutospaineissa museoita arvioidaan sen perusteella, mikä on niiden kyky tuottaa elämyksiä ja kertoa mielenkiintoisesti asiastaan. Museot antavat nykyään elämyksellisiä ja vuorovaikutteisia palveluja ja ne siirtävät palvelujaan tietoverkkojen välityksellä entistä kauemmaksi. Näyttelyissä korostetaan vuorovaikutteisuutta. Museon asiakkaille annetaan heille vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksia museotyöhön. (Museo 2000; 15, 63-64)

Monien museo-opetuksen asiantuntijoiden arvelujen mukaan (mm. Leimu & Kuhmonen 1986, 7) kirjoittavat, että Suomessa on maailman tihein museoverkko. Museoita on yli tuhat eli yksi noin 5000 asukasta kohden. Suurin osa museoista on yksityisiä ja harrastajavoimin ylläpidettyjä. Suomessa on Museotilaston 2003 mukaan 163 ammatillisesti hoidettua museota, jotka vastaavat 323 museokohteen hoidosta. Museotilastoon kerrotaan lasketun mukaan ne museokohteet, jotka ovat säännöllisesti avoinna yleisölle vähintään kesäkaudella. Museokäyntejä tehtiin vuoden 2003 aikana noin 4,5 miljoonaa. Koululaisryhmien osuus ilmoitetuista käynneistä oli yli 11 %. Todellinen määrä on suurempi, koska kaikki museot eivät seuraa koululaiskäyntien määrää. (Museoviraston vuositilasto 2003)

2.2 Erilaiset museotyypit

Museoiden pedagogisen toiminnan perusyksikkö on aito esine, taideteos tai biologinen näyte. Museoiden opetus pohjaa niiden konkreettisuuteen riippumatta museon lajista, koosta tai muista toimintaedellytyksistä. Museoiden erilaiset kokoelmat heijastuvat näyttelytoimintaan ja säätelevät myös museon muuta toimintaa. Museon mahdollisuuksia auttaa opettajia havainnollistamaan opetusta voidaan tarkastella museolajeittain. Museoiden toimintamuotojen ja toimintaperiaatteiden pääpiirteittäinen tunteminen auttaa opettajia museokäynnin suunnittelussa ja pedagogisessa valmistelutyössä. (Leimu & Kuhmonen 1986, 23)

Yhteisen perintömme eri ilmiöistä kulttuurihistoriasta, taiteesta ja luonnosta on muodostettu omat museonsa. Kulttuurihistorialliset museot kertovat ihmisen toiminnan henkisistä ja aineellisista todisteista ennen ja nyt. Luonnontieteelliset museot esittelevät luonnon moninaisuutta ja ihmisen kokoamaa aineistoa luonnon historiasta. Taidemuseot kokoavat ja asettavat näytteille visuaalisen ympäristömme taiteellisen puolen. Lisäksi on eri alojen erikoismuseoita. (Museo 2000, 16, 29) Museoviraston vuositilasto (2003) mukaan museokohteiden kokonaismäärästä (323 kpl) kulttuurihistoriallisia museoita oli 161 (50 %), erikoismuseoita 81 (25 %), taidemuseoita 63 (19,5 %) ja luonnontieteellisiä museoita 18 (5,5 %).

2.3 Museopedagogiikka

Museoiden opetustoiminnasta puhuttaessa käytetään yleisesti museopedagogiikka – termiä. Pedagogiikka tarkoittaa kasvatusta ja opetusta. Näitä kaikkia voidaan pitää Palviaisen (2000, 122-123) mukaan oikeastaan synonyymeinä, vaikka kohderyhmästä määräytyy, mitä termiä käytetään. Esimerkiksi ikääntyvien ihmisten opettamista tuntuisi hänestä jopa röyhkeältä kutsua kasvatukseksi. Museoalan sisällä kukin näyttää käyttävän termiä, joka parhaiten soveltuu omaan ajatusmaailmaan. Lisäksi puhutaan myös taide- ja ympäristökasvatuksesta.

Heinonen ja Lahti (1996, 192-193, 199, 202-203) määrittelevät museopedagogiikan sellaiseksi museon kasvatusta ja opetustoiminnaksi, jossa on tietoinen opetuksellinen päämäärä. Museopedagogiikan on heidän mielestään keskittyttävä opettamiseen keksimisen, löytämisen ja kyselemisen kautta. Museopedagogien tehtävänä on löytää

oikeat menetelmät ja välineet, joiden avulla yleisö aktivoituu omaehtoiseen etsimiseen, kokemiseen ja oppimiseen. Heinonen ja Lahti erottavat museopedagogiikasta formaalisen ja informaalisen tason. Formaalin museo-opetus on koululaitoksen opetustavoitteisiin liittyvää. Informaalinen museo-opetus on museon vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa, jossa saavutuksia ei mitata eikä tavoitteena ole määriteltyjen tietojen ja taitojen omaksuminen. Uuden näkökulman museopedagogiikkaan on Heinosen ja Lahden mukaan tuonut käsite *edutainment*, jolla tarkoitetaan opettamista viihtymisen tai viihdyttämisen avulla (*education + entertainment*). Näyttely, jossa yleisö viihtyy, välittää sanomansa paremmin kuin kuivan asiallinen ja pitkästyttävä.

Castrén (1976; 3-4) tarkoittaa museo-opetuksella museoiden kokoelmien ja näytteillä olevien esineiden käyttöä koulukasvatuksen tukena ja täydentäjänä. Sen piiriin kuuluu kaikki lapsille ja nuorille museoissa järjestettävä toiminta. Museo-opetus eri alojen erikoismuseoissa voi olla historian, kuvaamataidon, käsitöiden, biologian, maantiedon, fysiikan, kemian ja uskonnon opetusta, eli lähes minkä tahansa oppiaineen opetusta. Museo-opetus täydentää koulu-opetusta tarjoamalla oppilaiden havainnoitavaksi heidän tietojensa konkretisoivaa, syventävää ja laajentavaa oppimateriaalia. Museot tukevat kouluopetusta myös kehittämällä yksilön persoonallisuutta, luomalla yhteyksiä yhteiskuntaan ja tarjoamalla vapaa-ajan ohjelmaa. Kallion (2004) teoksessa ei tarkastella museota paikkana, vaan näkökulmana. Kallion mukaan museo-oppimisessa on pohjimmiltaan kyse tavasta suhtautua ympäristöön ja tarkastella aineellisia objekteja. Museo-opetuksen järjestäminen kun onnistuu nykyään niin koulussa, verkkoympäristössä kuin ulkona luonnossa eikä enää ainoastaan museossa. Museo-opetuksen keskeinen päämäärä ei ole museon keräämän tiedon välittäminen, vaan kulttuuri- ja luonnonperinnön lukutaidon oppiminen itse puhumalla ja kokeilemalla. Pelkkä esittelyn kuunteleminen ei riitä. Ympäristön lukutaito auttaa oppilasta ymmärtämään uusia havaintoja, ovatpa ne sitten esineitä, luonnonilmiöitä, taidetta tai arkielämän käytäntöjä ja tapoja myös museon seinien ulkopuolella. (Kallio 2004, 6, 55)

2.4 Museoiden opetuspalvelut kouluille

Kallio (2004) on toimittanut laajan yleisteoksen Museo oppimisympäristönä, jossa esitellään museoiden monipuolista toimintaa yhteisen perinnön välittäjänä. Kallion teos pohjautuu monelta osin Leimun ja Kuhmosen (1986) teokseen *Opintokäynti museoon* –

opas kouluille ja museoille. Leimu ja Kuhmonen (1986, 11-12) kirjoittavat, että museoissa on sekä perusnäyttelyitä että vaihtuvia näyttelyitä, joiden pohjalle koulujen palvelut pääsääntöisesti rakennetaan. Näyttelyihin saa yleensä opastuksen museosta, mutta myös opettaja voi itse johtaa luokkaansa museossa. Museoiden mahdollisuudet palvella kouluja vaihtelevat suuresti. Isoilla museoilla on yleensä enemmän resursseja tarjota palveluja kouluille. Monilla suuremmilla museoilla on nykyään myös hyvin monenlaista muuta tarjontaa oppilaille kuin pelkkä opastus. Museot esimerkiksi järjestävät koululaisille erilaista opetusmateriaalia, tehtäviä, työpajoja, kokemuksellisia seikkailukierroksia, multimediaa, draamaa tai erilaisiin näyttelyihin perehdyttävää aineistoa ja ohjelmia. Joillakin museoilla on kouluille soveltuvaa audiovisuaalista materiaalia sekä kouluille lainattavia pienoisenäyttelyitä, niin sanottuja matkalaukkunäyttelyitä. Kouluille on ollut hyötyä museoiden monipuolisesta toiminnasta, joista esimerkkeinä voidaan mainita esitelmäsarjat, opintopiirit, audiovisuaalinen ohjelma, julkaisut ja ekskursion. Opintokäyntien kannalta ihanteelliset auditorio- ja ryhmätyötilat puuttuvat vielä useimmista museoista, mutta kaikkiin uusiin museorakennussuunnitelmiin ne kuuluvat jo itsestään selvinä tiloina. Jotkut museot järjestävät opettajille perehdyttämiskursseja, joiden tarkoituksena on antaa opettajalle niin paljon näyttelyyn liittyvää tausta-aineistoa, että hän voi hoitaa opetuksen museossa itse. Suomen museoliiton suosituksesta museoihin on koululaisryhmillä yleensä ilmainen sisäänpääsy. (Leimu & Kuhmonen 1986, 11-12)

Museoiden tarjonta ei nykyään rajoitu enää pelkästään museorakennuksien sisälle. Museo-opetusta voidaan järjestää ulkona kaupungissa tai luonnossa ja myös kouluille voi pyytää museon henkilökuntaa. Museo-opetus ulkotiloissa tarkoittaa Kallion (2004, 102, 105) mukaan muun muassa paikallisen rakennuskulttuurin, arkkitehtuurin, kulttuurimaiseman, muinaisjäännösten ja erilaisten monumenttien opetusta erilaisilla museo-opetuksen menetelmillä. Aidossa miljöössä sijaitsevat kohteet tarjoavat monia pedagogisia mahdollisuuksia. Oppilaille on järjestetty kulttuurikävelykierroksia kaupungeissa ja hautausmailla. Rakennuksiin ja ulkokohteisiin tutustuttaessa nousee mielenkiintoisesti esiin paikan henki.

3 MUSEOSSA OPPIMINEN ENNEN JA NYT

Mistä museot ovat saaneet alkunsa? Miten museoiden ja koulujen yhteistyö on lähtenyt liikkeelle? Miten museoissa oppiminen on muuttunut ja kehittynyt aikojen saatossa nykyiseksi dynaamiseksi, moniulotteiseksi, elämysten ja monenlaisten oppimiskokemusten muodostamiseksi? Näihin kysymyksiin pohdin vastauksia seuraavassa kappaleessa. Painotan pohdinnassani museoiden kehitystä Suomessa, mutta kuvailen lyhyesti maamme museotoiminnan ulkomaista taustaa sekä muiden maiden nykyistä museotoimintaa. Vaikka Suomessa on runsaasti museoita, Suomi ei ole kuitenkaan museo-opetuksen kärkimaita. Suurin syy on museoittemme pienessä koossa ja siinä, että täällä aloitettiin museo-opetus varsin myöhään. Mallia Suomen museotoimintaan on otettu Iso-Britanniasta ja Yhdysvalloista, joissa museopalveluita varten on perustettu merkittäviä yksiköitä. (Kallio 2004, 17)

3.1 Museoiden kehitys meillä ja muualla

Heinosen ja Lahden (1996, 21-29) mukaan keräämisen tarve on ilmeisesti ollut aina ihmisen perusviettejä, keräämisen kohteet ja syyt vain ovat vaihdelleet. Vanhimpia esineiden arkistoja eli museoita on ollut olemassa tutkimusten mukaan jo 3000eKr. Itse museo sana on kreikkalaista alkuperää, museion merkitsi Kreikassa koulua tai tutkimuslaitosta. Nykyaikaisessa tieteellisessä mielessä museot ovat peräisin renessanssin ajalta eli noin 1200-1600 –luvulta Italiasta, Ranskasta ja Englannista. Ajatus museoiden opettavasta ja kasvattavasta tehtävästä alkoi levitä valistuksen aikaan 1700-luvulla. Kallion (2004, 19-20) mukaan 1700-luvulla museot olivat sivistyneen yläluokan harrastus, mutta 1800-luvulla alettiin nähdä tärkeänä myös tavallisen kansan valistustyö. 1800-luvulla kouluihin perustettiin jo pieniä museokokoelmia ja 1900-luvun alussa on käyty keskustelua kuka on pätevä opettamaan museossa. Opastustoiminta museoissa alkoi 1900-luvun alussa. Heinosen ja Lahden (1996, 203) mukaan tavoitteellista museotoimintaa on ollut Englannissa jo 1880-luvulla, missä eräillä museoilla oli systemaattiset koululaitokseen sidotut opetussuunnitelmat.

Varhaisimmat Suomen museoita koskevat tiedot ovat Heinosen ja Lahden (1996, 44) mukaan 1400- ja 1500-luvuilta. Nurmiaho (1982, 15) kirjoittaa, että ensimmäiset suomalaiset tunnetut kasvatusoppineet, Uno Cygnaeus ja Mikael Soininen pitivät

tärkeänä luonnon ja ympäristön välitöntä tarkastelua. Soininen on sanonut Nurmiahon (1982, 15) mukaan jo vuonna 1908:

Mitä tämä (=oppilas) omin käsin näkee ja kuulee, se voi painua syvälle sieluun, vieläpä niin salaisesti, ja huolellisesti kaikki jälkensä peittää. Siellä se voi pitkät ajat elää huomaamatonta, mutta vaikuttavaa elämäänsä, suunnaten koko kehityksen ladulle, jota ei kasvattaja aavista, ennenkuin hedelmät kypsinä ilmestyvät.

Kallio (2004, 17) kirjoittaa, että Suomen museoiden ja koulujen yhteistyön juuret ovat löydettävissä 1800-luvun alusta. Ateneumin kävijäluettelossa on jo vuodelta 1893 mainintoja suurista koululaisryhmistä. Museoiden opetuksellista tehtävää on painotettu eri tavoin ajasta ja museosta riippuen. 1800-luvulla keskityttiin kansanvalistukseen ja 1900-luvulla painotettiin tutkimustyötä. Vilkuna (1998) kirjoittaa museoiden kehityksestä 1900-luvun Suomessa. Museoiden kehittyminen nykyisiksi oppimisympäristöiksi on lähtöisin kansallisesta heräämisestä ja kansanvalistuksesta. Kansallinen herääminen synnytti vaatimuksen selvittää oman maan ja kansan menneisyyttä. 1930-luvulla kattava museoverkosto nähtiin tärkeänä kansanvalituksen välineenä sekä lasten ja nuorten paikallisidentiteetin kehittäjänä. Vuonna 1923 perustettu Suomen museoliitto pyrki edistämään museoiden opetustyötä kursseilla, teemapäivillä, julkaisuilla sekä vaikuttamalla päätöksentekoon. Museoiden ja koulujen välinen yhteistyö pääsi alulle sotien jälkeen. 1940- ja 1950-luvuilla perustettiin lukuisia kotiseutuyhdistyksiä, joiden päätehtävänä oli oman kotiseutumuseon perustaminen. Koulutuksellisesti avartavaa oli myös Suomen museoliiton liittyminen kansainvälisen museoneuvoston ICOM:in (*International Council of Museums*) jäseneksi 1950-luvulla, jolloin yhteydet muuhun maailmaan olivat vielä hyvin heikot. (Vilkuna 1998, 13, 64, 87, 153.)

3.2 Museoiden kehityksen uusimmat tuulet

1960-luvulla alkoi Heinosen ja Lahden (1996, 190-191) mukaan Suomen museoiden opetustoiminnassa puhaltua uudet raikkaat tuulet. Silloin syntyi muun muassa museolehtoreiden ammattikunta. Näyttelyihin tuli uusia, ajankohtaisia teemoja ja opetukseen kehiteltiin monipuolisempia työtapoja. Vuonna 1968 nimettiin toimikunta

tutkimaan museoiden ja koulujen yhteistyötä. Myös Heinosen ja Lahden (1996, 190) mielestä varsinaisesta opetus- ja kasvatustoiminnan teorian ja käytännön metodien kehityksestä voidaan alkaa puhua 1960-luvulla, vaikka opetus ja kasvatusta ovat kuuluneet jo vuosisatoja museoiden enemmän tai vähemmän tunnustettuihin tehtäviin. Aikaisempi opetus ja kasvatusta on ollut vain satunnaista ja erilaisten historiallisten tilanteiden sanelemaa. Museot ovat Castrénin (1976, 1-2) mukaan 1970-luvulla kehittyneet esineistön keräily- ja talletuslaitoksista monipuolisiksi ulos yhteiskuntaan suuntautuviksi kulttuurilaitoksiksi. Museon pedagoginen toiminta on jo 1970-luvulla ollut muutakin kuin pelkän museolehtorin tai oppaan johdolla tehtyjä tutustumiskierroksia. Oppilaille on järjestetty monenlaista aktiivista toimintaa. Opettajankoulutuksessa on pidetty museo-opetuksen kursseja ja museoissa on toiminut vapaamuotoista lapsi- ja nuorisokerhotoimintaa. Vilkun (1998, 167, 200) mukaan 1980-luvulla museoiden ja koulujen yhteistyötä tutkittiin uudelleen ja yhteistyön suunnitteluun asetettiin työryhmä (1981-1993).

Koulujen ja museoiden kehittämiseen vaikutti 1960-luvulta alkaen yhä enemmän ulkomailta saatu malli, koska muissa maissa museot ovat museopedagogiikan alalla pidemmällä kuin Suomessa. Yhdysvalloissa koulun ja museon välisellä yhteistyöllä on pitkät perinteet ja museon pedagoginen tehtävä nähdään tärkeänä. Saksassa (entisessä DDR:ssä), Englannissa ja Ruotsissa on käytetty yhtenä opetusmetodina erilaisia museon ja koulun kanssa toteutettavia projekteja. (Leimu & Kuhmonen 1986, 100)¹ Suomen museoliitto lähetti vuonna 1980 tiedustelun 44 museolle tai museoliitolle eri puolille maailmaa kartoittaakseen muiden maiden museoiden koulupalvelujen toteutusmalleja, laajuutta ja organisaatiomuotoja. Koululaiskäytien käytännön järjestämisessä on tuolloin näyttänyt kaikkialla vakiintuneen yleisesti hyväksytty kolmijakoon perustuva rakenne: kouluissa tapahtuva etukäteisvalmentautuminen, varsinainen museokäynti sekä aiheen käsittely ja opitun kontrollointi käynnin jälkeen. Tältä pohjalta alkoi uudenlainen museo-opetuksen kehitys. Kallion (2004, 150) mukaan julkisen sektorin myönteisyys käsitys ja koulutusmäärärahojen priorisointi mahdollistivat 1980-luvulla museoiden runsaan opetuksellisen käytön ja kehityksen.

¹ Leimu (Museot kouluopetuksen täydentäjinä 1982, 56-68) kirjoittaa tarkemmin Pohjoismaiden, Saksojen, Englannin, Italian, Neuvostoliiton, Yhdysvaltojen, Kanadan ja Australian museopedagogiikasta.

1990-luvulla taloudellisen laman myötä museoiden toiminta väheni selvästi. Yhä edelleen suomalaislasten museokäynnit ovat huomattavasti vähäisempiä kuin muissa Pohjoismaissa. Museo-opetuksen kehitys on edelleen jatkunut, mutta se on muuttunut pääasiassa projektimuotoiseksi. Projektien turvin on saatu lisärahoitusta kokeiluluontoista toimintaa varten. Näin onkin saatu museo-opetukseen uutta intoa, hyviä menetelmiä ja toimintamalleja. Museopedagogiikkaan liittyvä tutkimus on lisääntynyt kaikkialla 2000-luvulle tultaessa. Hankaluutena on nykyään kuitenkin se, että toiminta ei ole vakiintunut. (Kallio 2004, 150, 154-155)

Palviaisen (2000, 125) mukaan museoiden opetus on seurailut museoiden edustamien tieteenalojen sekä kasvatus- ja opetusalan yleisiä teorioita ja käytännön sovelluksia. Museoiden opetus oli pitkään esinekeskeistä luennointia ja esitelmöintiä. Nykyään on siirrytty ihmislähtöiseen opetukseen. Palviainen luettelee useita museoiden kehitykseen vaikuttaneita tekijöitä. Hänen mukaansa museotyön sisältöä ovat muokanneet: maailman muuttuminen, museon edustamien tieteenalojen kehitys, museoiden tehtävien täsmentyminen muun muassa lainsäädännöllä, ohjelmilla ja suunnitelmilla, museologian hyväksyminen omaksi tieteenalaksi, kulttuuriperinnön käsitteen täsmentyminen, kansainvälistyminen, koulutuksen kehittyminen, uuden tieto- ja muun tekniikan tulo museoon, hallinnolliset seikat, median esiin nostamat trendit ja kilpailu asiakkaita. Osa nykyään opetuksessa käytetyistä menetelmistä on vanhaa perua, mutta paljon uutta on tullut mukaan. Muutokset tapahtuvat yhä nopeammassa tahdissa. (Palviainen 2000, 125)

Museo 2000 -toimikunnan kyselyn (Museo 2000, 25) mukaan koululaiset nähdään museoissa jo tärkeänä kohderyhmänä, mutta pitkäjänteinen työskentely koulujen ja museoiden välillä on vasta muodostumassa. Koulun ja museon välistä yhteistyötä pyrkii kehittämään Suomen Tammi; Museoviraston ja Opetushallituksen kulttuuriperintöopetuksen kehittämisprojekti. Suomen Tammi -hanke kokoaa tietoa ja kannustaa osapuolia kokeilemaan uudenlaisia yhteistyömuotoja. Kallio (2004, 21) kertoo, että Suomen Tammen toimintaan ovat voineet ilmoittautua kaikki halukkaat museot, koulut ja järjestöt. Hankkeita on ollut yli 200. Suomen Tammen kautta koulut ovat saaneet alueellisia asiantuntijoita ja opetusmateriaalina lehtiä, kirjoja ja verkkomateriaalia. Opettajille on järjestetty koulutusta.²

² Lue lisää Suomen Tammi -projektista www.edu.fi/projektit/tammi.

Museoiden tarjoamalle opetukselle on nykyään jatkuvasti suuri kysyntä. Opetustyö vaatii monitahoista asiantuntemusta; suunnittelu ja toteuttaminen on vaativaa ja aikaa vievää työtä. Siksi kustannukset ovat monille museoille ongelma. Koululaisryhmistä saatu tuotto ei vastaa opetukseen käytettyä työmäärää ja museoiden ja koulujen yhteistyön kustannukset jäävät liian yksipuolisesti museoiden hoidettaviksi. Suomessa ei järjestetä säännöllistä museopedagogiikan koulutusta eikä museoiden välillä ole tehty paljoakaan yhteistyötä opetustoiminnan kehittämiseksi. (Museo 2000, 25)

3.3 Museo-opetuksen tulevaisuuden haasteet

Museoiden tehtävä on siirtymässä perinteisestä kokoelmien kartuttajasta ja säilyttäjästä elämysten ja tiedon välittäjäksi sekä oppimisen ja vuorovaikutuksen kehittäjäksi. Museot ovat hajautumassa osaksi erilaisia fyysisiä ja digitaalisia verkostoja. Museoiden toiminta monipuolistuu ja tulee yhä helpommaksi löytää tietoa. Museoihin kutsutaan viihtymään ja keskustelemaan toisten museoharrastajien kanssa. Museoiden toiminnasta tulee dynaaminen ja holistinen kokonaisuus. (Kallio 2004, 157-161) Heinonen ja Lahti (1996, 9) muistuttavat, että nykypäivän museo ei ole lopullinen tulos, vaan se on yksi vaihe kehityksen ketjussa.

Museoammattilaiset kokevat museon tulevaisuuden suurena haasteena. Museoammattilaisilla on hyvin erilaisia näkemyksiä museotyön tavoitteista ja työskentelytavoista. (Museo 2000, 15) Museossa oppimisen tulevaisuuteen vaikuttavat Kallion (2004, 163-169) mukaan useat ennalta arvaamattomat muutokset yhteiskunnassa. Väestöennusteiden mukaan lasten määrä vähentyy, suuret ikäluokat siirtyvät eläkkeelle ja muuttoliike kasvukeskuksiin jatkuu. Koulujen ja museoiden toiminta syrjäseuduilla on uhattuna. Paikallismuseoiden vapaaehtoisten ylläpitäjien joukko harvenee ja kouluja lakkautetaan. Teknologisen kehityksen ja talouskasvun kääntöpuolena on ympäristön kuormittuminen. Kestävä kehitys vaatii suurta asennemuutosta. Kulutusta ei voida vähentää, joten se on ohjattava kestäviin ja kierrätettäviin tuotteisiin. Maahanmuuttajien kotiuttaminen uuteen kotiseutuun vaatii museoiden panostusta. Tulevaisuus vaatii museoiltakin kansainvälisyyttä, joten museot eivät voi olla enää vain suomalaisuuden vaalijoita. Yhä enemmän tarvitaan suvaitsevaisuus- ja rauhankasvatusta. Lapsia ja nuoria uhkaavat syrjäytyminen, mielenterveysongelmat, päihteet ja väkivalta.

Tulevaisuuden uhkakuviin pystytään kuitenkin vaikuttamaan museoiden toiminnan suunnittelulla. Kallion (2004, 163-169) mukaan parhaiten toimisi yhteissuunnittelu museopalvelujen tarjoajan ja käyttäjien välillä. Museoiden kannattaisi panostaa myös yhteistyöhön kotien kanssa, koska keräilyharrastus, antiikkimessut, kierrättäminen ja sukututkimus ovat nykyään todella suosittua. Kaikki voimavarat yhdistämällä voidaan museoiden opetusmateriaalista saada aikaan varteenotettava vaihtoehto kilpailussa lasten ja nuorten vapaa-ajan vietosta. Museokäynti ja tekemällä oppiminen nimittäin usein aktivoi luokan hiljaisia ja antaa onnistumisen kokemuksia niille, joille koululuokassa oppiminen tuottaa vaikeuksia. Museo ja koulu voivat tukea yksilön identiteettiä yhä epävarmemmaksi muuttuvassa maailmassa. Museokasvattajien täytyy uskaltaa olla kriittisiä, verrata erilaisia vaihtoehtoja, arvioida vallalla olevia käsityksiä sekä kyseenalaistaa niiden arvoja. Lahjakkuutta täytyy ruokkia valamalla myönteistä uskoa oppilaisiin, auttamalla lahjojen löytymisessä sekä antamalla oppilaille aikaa toteuttaa itseään. Tulevaisuudessakin oppilaiden tulee ymmärtää vastuunsa luonnosta ja kulttuurista ja nähdä ihminen niiden osana. (Kallio 2004, 163-169)

4 OPPIMIS- JA TIEDONKÄSITYKSET MUSEOSSA

Mihin museoissa tarvitaan oppimista ja opetusta koskevaa tutkimusta ja teorioita? Kallion (2004, 43, 58) mukaan oppimiskäsityksillä on hyvin suuri merkitys siihen, tarjoaako museo tietoja, taitoja vai elämyksiä. Käsitys oppimisesta ja tiedosta vaikuttaa jokaisen oppaan, museolehtorin ja museossa vierailevan opettajan omaa työskentelyä koskeviin valintoihin. Vaikka käsitykset oppimisesta ovat monesti tiedostamattomia, ne vaikuttavat siihen, mitä museossa halutaan opettaa ja miten. Museossa oppimisen ja tiedon luonteen ymmärtäminen vaikuttaa siihen, millaisia merkityksiä saavat näyttelyn aineisto ja museovieraiden tarpeet. Seuraavassa kappaleessa esitän, mitä aiempia tutkimuksia museossa oppimisesta on tehty ja miten se liittyy yleiseen oppimisen teoriaan. Tässä tutkimuksessa on tarpeen selittää muutamia oppimiseen liittyviä keskeisimpiä käsitteitä, kuten behaviorismi, kognitivismi ja konstruktivismi. Tämän jälkeen esitän näiden käsitteiden avulla, millaista museoissa oppimista pidetään nykyään parhaimpana.

Leinhardt, Crowley ja Knutson (2002) ovat tutkineet oppimiskeskusteluja museoissa. Heidän mukaansa MLC (*Museum Learning Collaborative*) on saanut vuonna 1997 rahoitusta tutkimusprojektiinsa selvittää museossa oppimisen tarkoitusta ja tapoja miten se ilmenee ja tapahtuu. MLC on tutkinut museoissa kävijöiden identiteettiä, motivaatiota ja kiinnostusta, museon ja kävijän kohtaamisessa selitystä, tulkintaa ja merkitystä. MLC on tutkinut myös museota oppimisympäristönä. (Leinhardt, Crowley & Knutson 2002, ix-x)

Kallion (2004, 43-44) mukaan oppimisen tutkimuksessa puhutaan erilaisista oppimisteorioista ja -käsityksistä. Niitä ryhmitellään ja nimitetään hieman eri tavoilla, mutta yleensä keskeisimpinä mainitaan behavioristinen, kognitiivinen ja konstruktiiivinen oppimiskäsitys, joihin sisältyy myös jonkinasteinen tiedonkäsitys. Behavioristinen oppimiskäsitys nähdään oppimisen prosessina, jossa oppija reagoi ympäristönsä antamiin ärsykkeisiin, saa käyttäytymisestään vahvistavaa tai vaimentavaa palautetta ja korjaa käyttäytymistään sen mukaisesti. Tieto on olemassa oppijan ulkopuolella valmiina tiedon palasina, joita oppija painaa mieleensä. Kognitiivinen oppimiskäsitys on puolestaan informaation aktiivista käsittelyä. Oppija valikoi

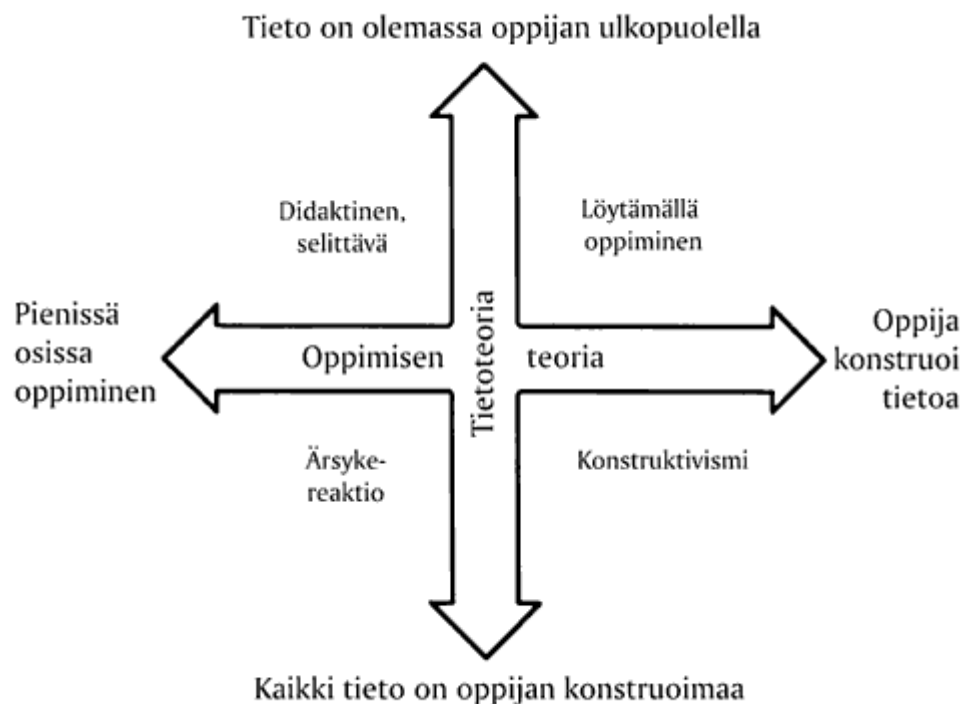
informaatiota ja käsittelee sitä kognitiivisissa prosesseissaan. Oppija havaitsee, muistaa, ryhmittää ja vertailee lähtökohtanaan omat aiemmat tietonsa ja taitonsa. Tieto on oppijan itsensä tuottamaa. Konstruktivistinen oppimiskäsitys on yksilön aktiivisena havaintojen ja kokemusten tulkintana ja niihin liittyvien uusien merkitysten rakentamisena eli konstruointina. Konstruointi tapahtuu yksilön senhetkisen tietorakenteen ja käsitteistön varassa. Uusi opittu asia kytketään tietorakenteen ja käsitteistön osaksi, jolloin uusi asia muuttaa niitä joltain osin. Tieto on olemassa vasta oppijan itse rakentamassa ymmärryksessä. Oppijan oma looginen ja tiedollinen rakenne asettaa suuntaviivat sille, miten on mielekkäintä opiskella ja opettaa.

Tutkimusten mukaan konstruktivistisen oppimiskäsityksen suuntaisesti järjestetty opetus edistää parhaiten ajattelua, jossa ilmenee korkeatasoisia kognitiivisia prosesseja, kuten arviointia, päättelyä ja selittämistä. Nämä ajattelun taidot nähdään modernissa yhteiskunnassa ensiarvoisen tärkeinä. Käytännössä oppimis- ja tiedonkäsitykset eivät esiinny selvärajaisina vaan sekoittuneina. Opettajan toiminta yhden päivän aikana voi ilmentää piirteitä kuitenkin kaikista oppimiskäsityksistä. Opettajan tulee valita kulloiseenkin tilanteeseen ja opiskeltavaan aiheeseen parhaiten sopiva strategia. Behavioristista oppimiskäsitystä pidetään vanhakantaisena, mutta silti sen mukaan toimimiselle voi olla joskus aivan toimiva ja perusteltu ratkaisu. (Kallio 2004, 46)

Kallion (2000) mukaan Suomessa ei ole museopedagogiikkaa tutkittu juuri nimeksikään, eikä museoita ole juurikaan tarkasteltu kasvatusteorioiden valossa. Varsinkin uudemmat oppimiskäsitykset ovat Kallion mukaan jääneet kokonaan huomiotta. Kallio on turvautunut ulkomaiseen tutkimuskirjallisuuteen museossa oppimisen teoriataustan hahmottamisessa. Erityisesti Kallio käyttää lähteenään yhdysvaltalaisista museopedagogiikan tutkijaa George E. Heiniä, joka on hahmotellut konstruktivistista museo-opetusta. George E. Hein on esittänyt mallin oppimisen ja tiedon luonnetta koskevien käsitysten suhteista. Kallion (2004, 44-45) mukaan Heinin malli on nelikenttämalli, jossa on kaksi ulottuvuutta: tietoteoria ja oppimisen teoria. Kentän yläosaan sijoittuvat uskomukset, joiden mukaan tieto on olemassa yksilöstä riippumatta. Kentän alaosaan tieto nähdään yksilön itsensä tuottamana. Kentän vasemmassa reunassa oppiminen tapahtuu omaksumalla pieniä tiedon osia. Oikealla oppiminen on puolestaan kokonaisvaltainen prosessi, jossa oppija käsittelee opittavan

aineksen ohella myös kaikkea aiemmin oppimaansa. Näiden kahden ulottuvuuden avulla muodostuvat seuraavat neljä oppimisen ja opetuksen strategiaa:

1. Perinteinen luennoinnissa tieto on jo valmiina olemassa ja annostellaan oppijalle sopivina annoksina. Opetus on tietoa jakavaa opastamista, jossa todellisuus jäsennetään oppijalle valmiiksi.
2. Behaviorismissa tieto on oppijassa muodostuva toiminnan ja ajattelun uusi tapa, joka syntyy oppijan reagoiessa ärsykeisiin ja saadessa niistä palautetta.
3. Löytämällä oppimisessa tieto on myös olemassa valmiina. Oppijalle luodaan tilanteita, joissa hän itse kokeilee ja löytää objektiivisesti oikean tiedon.
4. Konstruktivismissa tieto muodostuu oppijan mielessä hänen konstruoidessaan maailmaa koskevia uusia käsitteellisiä jäsennyksiä.

KUVIO 1. George E. Heinin kasvatusteorioiden nelikenttä Kallion (2000) mukaan.

Kallion (2004, 46) mukaan eri oppimiskäsitteet tuottavat johdonmukaisesti seurattuna erilaista museo-opetusta. Behavioristinen opettaja järjestää parhaaksi katsomansa ärsykeympäristön ja antaa oikein/väärin -tyyppistä palautetta. Konstruktivistit taas pyrkii opastettaviensa keskustelukumppaniksi. Oppilaille on erilaisia oppimistyyliä ja heille tulee museoissakin tarjota tilaisuuksia erityyppiseen oppimiseen. Heinin mainitsema

luennoiva strategia on museo-opetuksen yleisin ratkaisu: museo-opas tai opettaja jakaa oppilaille näiden vastaanottokykyyn mitoitettuja ja hyvin jäsenettyjä tietopaketteja näyttelyssä käsiteltävästä aiheesta. Löytämällä oppiminen taas on erityisesti tiedekeskusten hyödyntämä strategia, jossa oppilaat saavat itse tehdä pienimuotoisia kokeita ja päätyä niiden avulla päätelemään jotain yleisempää tieteellisten ilmiöiden säännönmukaisuuksista. Behavioristista ärsykkeen, reaktion ja palautteen strategiaa hyödynnetään lähinnä museoiden multimedioissa, missä käyttäjä palkitaan oikeasta vastauksesta. Oikeaan vastaukseen voidaan usein päätyä yrityksen ja erehdyksen, ei oman ajattelun avulla.

Konstruktivistinen strategia on yleistynyt viime vuosina museo-opetuksessa. Konstruktivistisille näyttelyille on ominaista opetusmenetelmien runsaus ja vaihtelevuus, oppilaiden rohkaiseminen vuorovaikutukseen keskenään sekä museon henkilökunnan kanssa. Konstruktivistinen strategia pitää useiden tulkintojen esittämistä mahdollisena ja museoesineitä pyritään yhdistämään oppijan omiin kokemuksiin. Konstruktivismin mukaan tiedonmuodostus perustuu vuorovaikutukseen, joten museo-opetuksessakin oppilailta tulisi pyytää tulkintoja ja selityksiä näyttelyssä nähdystä ja koetusta. Oppilaille on annettava palautetta, kuten lisätietoa, apukysymyksiä ja vaihtoehtoisia tulkintoja. Oppilaita tulee kannustaa keskustelemaan, vertailemaan tulkintojaan, arvioimaan ja kokemuksiaan, koska konstruktivismin mukaan oppijan tulee olla subjekti eikä objekti. (Kallio 2004, 46, 55) Myös Russell (1994) kirjoittaa konstruktivismin soveltamisesta museoihin. Oppilaita tulisi Russellin mukaan kannustaa tarkkailemaan näyttelyä sopivasta näkökulmasta ja vertailemaan tietojään havaintoihinsa, esittää avoimia kysymyksiä sekä käyttää keskustelua ja yhteistyötä oppimisen apuna. Oppilaiden tulisi pystyä käyttämään museoesineitä historiallisen ajattelunsa lähteinä. Näin he rakentaisivat samalla omaa historiallista ymmärrystään ja oppisivat käyttämään esineitä menneisyyden todistuskappaleina.

5 TAVOITTEENA KULTTUURI- JA LUONNONPERINNÖN LUKUTAITO

Museokäynti ei ole pelkästään erillinen hauska tapahtuma piristämässä koulutyön arkea, vaan museokäyntikin palvelee opetussuunnitelmaa. (Kallio 2004, 74) Museo-opetuksella on tärkeitä tavoitteita niin valtakunnallisen peruskoulun opetussuunnitelman mukaan kuin museoiden oman museokasvatuksenkin mukaan. Aiemmissä tutkimuksissa on huomattu ongelmia museovierailujen tavoitteellisuudessa varsinkin luokkaretkien yhteydessä. Esimerkiksi Pihlaja (1990, 4, 41) on nähnyt tarpeelliseksi paikallishistorian opettamisen tehostamisen ja maakuntamuseon hyödyntämisen peruskoulun opetuksessa. Hän on suunnitellut Savonlinnan museota hyödyntävän museo-opetussuunnitelman, jonka toivoo helpottavan opettajan työn suunnittelua ja ohjaavan museokäyntejä tavoitteellisemmiksi. Useimmat museovierailut ovat hänen mukaan olleet vain lyhyitä yleiskatsauksia museon kokoelmiin. Kallio (2004, 142) kirjoittaa, että lukemattomat suomalaiset tekevät elämänsä viimeisen museokäynnin koulun luokkaretkellä. Hänen mielestään kevään luokkaretkien oppimistavoitteet, jos sellaisista voidaan edes puhua, tulisi mitoittaa niin, ettei kesätunnelmissa oleville oppilaille jää ikävää makua. Myös Hakala (Museot kouluopetuksen täydentäjinä 1982, 43) kirjoittaa, että luokkaretkiin yhdistetyistä museovierailuista oppilaille koituva anti on yleisesti ollut vain ”*merkillinen käsite ’ennenvanha’, jossa kaikenkarvaiset esineet, pytyt ja kiulut, seilailevat sikinsokin ja edestakaisin.*”

5.1 Museo-opetuksen yhteys opetussuunnitelmiin

Koulujen kaikki opetus nojautuu valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan. Lisäksi kunnissa ja kouluissa on omat opetussuunnitelmat, jotka perustuvat valtakunnallisiin määräyksiin. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004) velvoittaa noudattamaan antamiaan määräyksiä opetuksesta, enää valtakunnallinen opetussuunnitelma ei anna ohjeita kuten edellinen vuoden 1994 opetussuunnitelma. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa esitetään opetuksen sisällöt ja tavoitteet ainekohtaisesti ja lisäksi on seitsemän ainerajoja ylittävää eheyttävää kokonaisuutta. Kallion (2004, 69) mukaan museo sopii oppimisympäristönä opetussuunnitelman määritelmään, joka velvoittaa oppimisympäristön tukemaan oppilaan oppimismotivaatiota, uteliaisuutta, aktiivisuutta, itseohjautuvuutta ja luovuutta.

Oppimisympäristön tulee myös tukea opettajan ja oppilaan välistä sekä oppilaiden keskinäistä vuorovaikutusta.

Museossa oppimisen tavoitteiksi sopivia eri aineiden sisältöjä ja tavoitteita on niin paljon, että en luettele niitä tässä. Mainitsen tässä vain muutamia esimerkkejä opetussuunnitelman määrittämisestä tavoitteista, joiden toteuttaminen onnistuu hyvin museossa. Eheyttävistä aihekokonaisuuksista kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys - kokonaisuuden tavoitteista museossa oppimiseen sopisi muun muassa oppilaan tavoite oppia tuntemaan ja arvostamaan omaa henkistä ja aineellista kulttuuriperintöään ja näkemään suomalaisen kulttuuri-identiteetin osana alkuperäistä, pohjoismaista ja eurooppalaista kulttuuria. Oppilas voisi museossa oppia ymmärtämään oman kulttuurinsa juuria ja monimuotoisuutta sekä näkemään oman sukupolvensa aikaisempien sukupolvien elämäntavan jatkajana ja kehittäjänä. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 39) Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta -aihekokonaisuuden päämääränä on lisätä oppilaan valmiuksia ja motivaatiota toimia ympäristön ja ihmisen hyvinvoinnin puolesta. Tavoitteena on kasvattaa ympäristötietoisia, kestäväan elämäntapaan sitoutuneita kansalaisia. Koulun tulee opettaa tulevaisuusajattelua ja tulevaisuuden rakentamista ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäville ratkaisuille. Näihin tavoitteisiin pyrkiminen onnistuisi mielestäni myös hyvin museossa. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 41).

Eniten yhteyksiä museo-opetuksella on kuvataiteeseen, historiaan, ympäristö- ja luonnontietoon sekä käsitöihin. Kuvataiteen opintojen yhteydessä on opetussuunnitelman määrittämiä museovierailuja. Perusopetuksen opetussuunnitelma (2004, 237-239) velvoittaa opettajat viemään oppilaat museoihin tai taidenäyttelyihin useita kertoja peruskoulun aikana. Oman paikkakunnan museo- tai taidenäyttelyvierailuja täytyy olla 1. - 4.-luokilla ja ohjattuja näyttely- tai museovierailuja 5. - 9.-luokilla. Kuvataiteessa 1. - 4.-luokan oppilas voisi museossa esimerkiksi oppia tuntemaan oman kulttuurinsa ja omassa kokemuspäivässä olevien vieraiden kulttuurien kuvallista perinnettä, nykytaidetta, suomalaista rakennusperinnettä sekä oman kotipaikkakuntansa tärkeitä rakennuksia ja luonnonympäristöjä, arkkitehtuuria ja muotoilua. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 236) Käsitöissä 1. - 4.-luokan oppilaan tulee oppia muuan muassa kotipaikkakunnalle

omaleimaisia, sekä vanhoja että moderneja käsityötuotteita, -välineitä, -materiaaleja ja työtapoja niihin liittyvine harrastuksineen ja ammatteineen tulevaisuuden mahdollisuuksina sekä piirteitä lähiympäristössä mahdollisesti vaikuttavien muiden kulttuurien käsityöperinteestä. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 243) Historiassa 5.-6. -luokan oppilas oppisi museossa tunnistamaan muutoksia oman perheen tai kotiseudun historiassa ja kuvailemaan muutoksia, joiden on katsottu vaikuttaneen oleellisesti ihmisten elämään, kuten maanviljelyn synty. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 222)

Erilaisten menetelmien vaihtelevalla käytöllä koulukasvatuksen tavoitteellisuutta voidaan parantaa. Peruskouluasetuksen (718/1984) mukaan opettajan täytyy käyttää ja kehittää erilaisiin opetustilanteisiin soveltuvia opetusmenetelmiä ja työmuotoja. Opintokäynnit, opintoretket ja leirikoulut sekä oppitunnit koulun ulkopuolella antavat opettajille mahdollisuuksia saada opetustapahtumista entistä kokeilevampia, toiminnallisempia ja elämyksellisempiä kokonaisuuksia. Koulun ulkopuolella annettavan opetuksen avulla kehitetään oppilaissa vastuuntuntoa, itsenäisyyttä ja yhteistyökykyä. Myös opiskelumotivaatio paranee. (Leimu & Kuhmonen 1986, 18)

5.2 Erilaisten museoiden omat museokasvatuksen tavoitteet

Erilaisilla museoilla on omia museokasvatuksellisia tavoitteita. Tässä kappaleessa esitän ensin museopoliittisen ohjelman mukaisia ja Museo 2000- toimikunnan tutkimuksen esittämiä museoiden kasvatustavoitteita. Tämän jälkeen esitän Leimun ja Kuhmosen (1986, 24-37) kirjoittamia eri tyyppisten museoiden tavoitteita. Castrén (1976) puolestaan on jo kolmekymmentä vuotta sitten löytänyt museo-opetuksessa olevan tiedollisia, taidollisia, esteettisiä, yhteiskunnallisia, virkistysellisiä ja persoonallisuutta kehittäviä tavoitteita, joita esittelen lopuksi.

Rossi (Museot kouluopetuksen täydentäjinä 1982, 9) kirjoittaa, että museopoliittisen ohjelman mukaan museokasvatuksen tavoitteena on kulttuuri- ja luonnonperinnön suojeleminen, tutkiminen ja julkistaminen. Tämä tehtävä sopii yhteen koulun päämäärien kanssa, sillä kulttuuri- ja luonnonperinnön suojeleminen ja asennekasvatus ovat olennainen osa koulukasvatusta. Museo 2000 -tutkimuksen mukaan museoiden opetustehtävä kohdistuu kaikkiin opetuksen tasoihin esiopetuksesta lähtien ja kytkeytyy myös taiteen

perusopetukseen. Päämääränä on kulttuuri- ja luonnonperinnön liittäminen monikulttuurisuutta ja suvaitsevuutta sekä kriittistä ajattelua edistävään opetukseen. Kulttuuriperinnön liittäminen koulujen opetussuunnitelmaan tähtää oppilaiden kulttuurin lukutaidon kehittämiseen sekä kriittisyyden ja luovuuden kasvattamiseen. Museo 2000 –toimikunta haluaa kulttuuri- ja luonnonperintöalan opetusta yhä painokkaammin kansallisiin opetusalan perusteisiin ja toivoo, että koulut toteuttavat painotuksen omissa opetussuunnitelmissaan. (Museo 2000, 64)

Leimu ja Kuhmonen (1986, 24, 27, 36-37) kirjoittavat erityyppisten museoiden tavoitteista. Kulttuurihistoriallisten museoiden kasvatuksellisenä pyrkimyksenä on herättää harrastusta yhteiskuntaa ja kulttuuriperintöä kohtaan sekä tarjota kulttuurilaitoksena sisältöä vapaa-ajalle. Samalla ne haluavat kasvattaa tiedonhalua sekä havainto- ja oivalluskykyä. Nämä museot eivät halua pelkästään kertoa miten ennen elettiin, vaan selittää miksi nyt on näin. Ne pyrkivät selittämään taustailmiöitä ja esittelemään kehitysnäkymiä. Kulttuurihistorialliset museot haluavat kasvattaa lapsista kulttuuriperintöämme arvostavia ja ymmärtäviä aikuisia, joilla on kyky ja valmiudet vaalia ja hyödyntää sitä vastuullisesti. Lähes jokaisessa kunnassa on kotiseutumuseo, jonka kokoelmat kertovat paikkakunnan menneisyydestä, paikallisen väestön vanhasta elämämuodosta ja tavoista. Kuntakohtaiset opetussuunnitelmat korostavat opetuksen kytkemistä omaan kotiseutuun, sen historiaan ja kulttuuriin, tarjoavat paikallismuseot luontevasti havainnollistavaa materiaalia. Erikoismuseot voidaan lukea toimialansa perusteella kuuluvaksi johonkin edellä mainituista museolajeista, mutta pedagogisesti niillä on erityistä tarjottavaa kouluille. Erikoismuseot pystyvät antamaan yksityiskohtaisempaa ja syvällisempää tietoa kuin niin sanotut yleismuseot. Erikoismuseoiden toimiala säätelee minkä aineen opetuksessa niitä voidaan käyttää.

Luonnontieteelliset museot pyrkivät Leimun ja Kuhmosen (1986, 33-34) mukaan edistämään luonnon tuntemusta ja arvostusta sekä luonnon lainalaisuuksien ymmärtämistä. Lajintuntemus on edelleen kaiken biologisen tiedon ja tutkimuksen perusta, joten luonnontieteelliset museot pyrkivät tutustuttamaan sellaisiin eliöihin, luonnon kokonaisuuksiin ja riippuvaisuuksiin sekä geologisiin ja paleontologisiin näytteisiin, joita koulujen kokoelmissa ei ole ja joita luonnossakin pääsee vain harvoin näkemään. Luonnontieteelliset museot haluavat opastaa innokasta harrastajaa esimerkiksi määrittämään lajeja ja käyttämään keräysvälineitä. Taidemuseot tarjoavat

Leimun ja Kuhmosen (1986, 30) mukaan tietoa taiteen historiasta, eri aikakausista ja tyyliuunnista, sekä myös elämyksiä ja opettavat kokemaan esteettistä nautintoa. Ne pyrkivät avartamaan taiteen tuntemusta ja taiteen ymmärtämistä sekä antamaan tietoa työtekniikoista ja teosten syntymiseen liittyvistä taustoista. Taidemuseoiden kasvatustavoitteena on kuvallisen ajattelun kehittäminen eli taidekuvan erottaminen muusta visuaalisesta tulvasta. Nämä museot pyrkivät saamaan ihmisiä ilmaisemaan omia tuntemuksiaan visuaalisesti opettamalla erilaisia työtapoja ja menetelmiä.

Castrén (1976, 4-9) kirjoittaa museoiden tiedollisista, taidollisista, esteettisistä, yhteiskunnallisista, virkistyksellisistä ja persoonallisuutta kehittävästä tavoitteista. Tiedollisena tavoitteena on esineiden keskeiset alueelliset, materiaaliset ja rakenteelliset erot tai yhtäläisyydet. Oleellista on vertailla ja huomata laajempia historiallisia yhteyksiä, sillä tarkoitus ei ole opiskella esineistöä, vaan esineiden takana olevaa menneisyyden todellisuutta. Taidollinen tavoite on opettaa oppilaita näkemään ja käyttämään silmiään. Näkemisen taito auttaa uteliaisuuden herättämisessä, mikä taas käynnistää älyllisen pohdinnan. Persoonallisuuden kehittämisen tavoitteena on saada oppilaat virikkeille avoimiksi ja tiedonhaluisiksi ihmisiksi. Museoiden esteettisenä tavoitteena on kiinnittää esineiden tarkastelussa huomio kauneuteen ja sopusuhtaisuuteen. Museo-opetus pyrkii kehittämään yhteiskunnallisia asenteita. Alkukantaisten ihmisten sitkeys, kärsivällisyys sekä polvesta polveen jatkunut esineiden kehittäminen voidaan rinnastaa teollistuneen yhteiskunnan ihmisen vastaaviin taitoihin. Kotiseutumuseoissa esillä on edeltävien polvien työ kotiseudun hyväksi. Tämä luo tuleville sukupolville vastuuta jatkaa työtä. Luonteva kiintymys kotiseutuun ja sen perinteeseen on usein johtanut tulokselliseen yhteiskunnalliseen toimintaan. Museoiden tavoitteena on myös olla virkistävä ja mieluisa poikkeus tavanomaisesta koulutyöstä. Museon historiallinen, hieman juhlallinen ilmapiiri pyrkii rauhoittamaan hällisevän luokan ja luomaan jännittävien, kiinnostavien kokemusten odotusta. Museot pyrkivät järjestämään elämyksen, jonka oppilas haluaa toistaa. Hän toivottavasti palaa museoon ja hänestä varttuu aikuisena aktiivinen museokävijä. Museo-opetus on museoiden kuluttajakasvatusta.

Museokäynnin tarkoituksena on antaa parhaat eväät perinnön lukutaidon opetteluun. Kallion mukaan museo-oppiminen tukee opettajan asettamia tavoitteita, mutta tiedollisen oppimisen ja ajattelun taitojen lisäksi tärkeässä roolissa on myös

eläytyminen ja sitä kautta elämyksellinen oppiminen. Museokäyntiä ei tarvitse aina ajatella opetussuunnitelman osana, vaan sillä on myös itsenäinen arvonsa oppimisen ja yksilön kasvun kannalta. Ainutkertainen elämys ja tunteita herättävä positiivinen kokemus saattavat jättää elämänmittaiset muistot. Onnistuneen museokäynnin ei kuitenkaan tarvitse olla suurta teatteria vaan lämmin kosketus kävijän omiin kokemuksiin ja tunteisiin. Oppilaiden tiedollisena tavoitteena on omaksua sellainen kulttuuri- ja luonnonperinnön lukutaito, josta voi olla hyötyä myöhemmin elämässä. Tämä voi tarkoittaa niin kuvataiteen visuaalista lukutaitoa kuin kykyä havainnoida luonnonilmiöitä. (Kallio 2004, 6-7)

Salmi (1993, 103, 105) on tutkinut oppimista tiedekeskuksissa. Hän painottaa tutkimuksessaan motivaatiota ja informaalia eli epämuodollista oppimista. Hän kirjoittaa, että oppilaat ovat aina innokkaita lähtemään ulos luokasta oppimaan informaaleissa oppimisympäristöissä. Fyysisellä ympäristöllä voi olla vahva positiivinen vaikutus oppimiseen. Salmi esittää, että tiedekeskusten opetuksellisissa tavoitteissa kognitiivisten (tietämys mitä, kuinka ja miksi) ja psykomotoristen (käsittelytaidot, sorminäppäryys, silmä-käsikoordinaatio) tavoitteiden lisäksi on tunnetiloihin liittyviä tärkeitä tavoitteita, kuten kiinnostus ja innostus, motivaatio, osallistuminen, halu oppia, tietoisuus ja avoimuus.

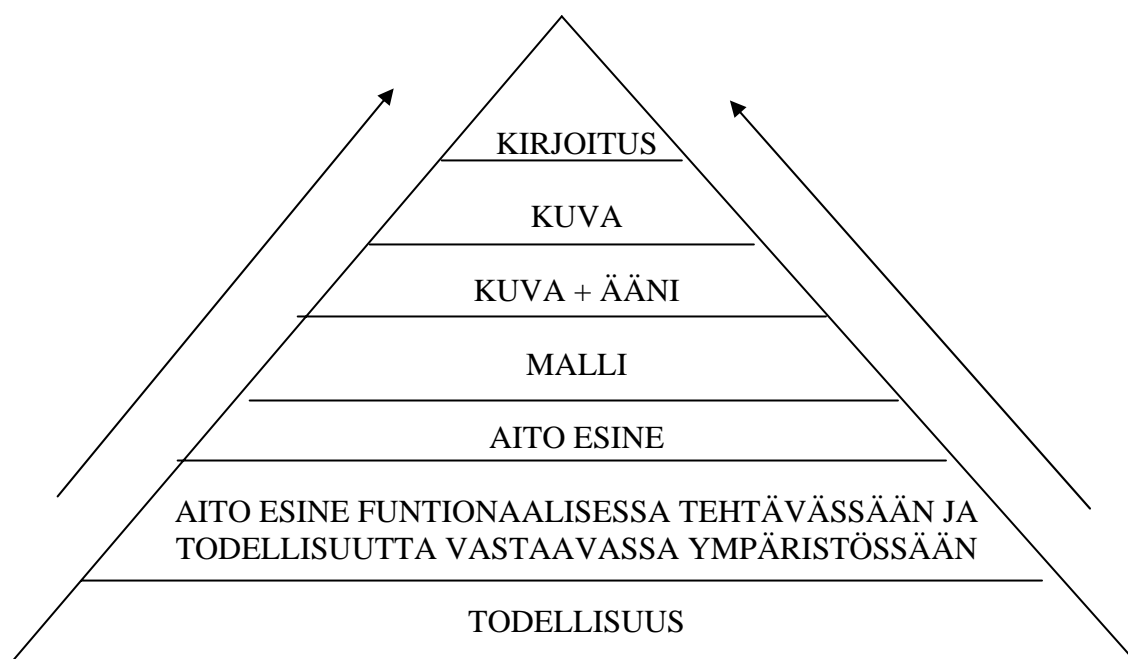
5.3 Ainutlaatuinen ja korvaamaton museo

Museoita voi hyödyntää monella tavalla eri oppiaineissa samalla tavoin kuin mihin tahansa muuhun vierailukohteeseen voi liittää opetussuunnitelmaan liittyviä tavoitteita. Mikä tekee museon oppimiskokemuksista korvaamattomia? Mitä museossa voi oppia sellaista mitä missään muualla ei voi oppia?

Aidot ja alkuperäiset esineet

Monet museo-opetuksen tutkijat (mm. Castrén 1976, 4; Ruuhijärvi julkaisussa *Museot kouluopetuksen täydentäjinä* 1982, 6; Pihlaja 1990, 4, 41) ovat korostaneet museoiden korvaamattomuutta aitojen esineiden ja taideteosten kokoelmina. Kallio (2004, 129) tiivistää muidenkin ajatukset. Hän kirjoittaa, että koskettamalla aitoja esineitä tuntee lämpötilan, painon, muodon ja pinnan rakenteen, mikä saattaa kertoa esineen valmistustekniikasta, taiteilijan työtavoista ja eläimen rakenteesta paljon sellaista tietoa,

mitä ei pelkästään näkemällä ymmärrä. Leimu ja Kuhmonen (1986, 42, 98, 202) lisäävät, että oppimisen näkökulmasta yhteiskuntamme on selvästi kirjallisesti orientoitunut, kirjojen ja kirjastojen käyttö on itsestään selvää. Museoiden ja museoesineiden käyttö on vaikeaa, vaikka jopa kaikkein parhaimpiin valokuviin verrattuna on museoesineillä loistavia ominaisuuksia. Niistä pystyy havainnoimaan oikean koon, värin ja jopa tuoksun. Kaiken kaikkiaan museoesineistä saa aidon yleisvaikutelman, mistä kuva voi antaa vain kalpean aavistuksen. Tärkeintä on, että ne voivat saada oppilaan vakuuttuneeksi siitä, että menneisyys on totta. Leimu ja Kuhmonen esittävät seuraavassa kuviossa, miten museoiden viestintä muuttuu pyramidin mukaisesti todellisuudesta kirjoitukseen. Aidot esineet todellisuutta vastaavassa ympäristössä on parhain keino päästä ilmiötä lähelle kun aitoa todellisuutta ei enää ole olemassa. Kirjoitus taas on kaikkein abstraktisin ja oppilaille hankalin tapa esittää ilmiö.

Mitä korkeammalle pyramidissa kohotaan, sen abstraktimmaksi viestintä muuttuu

KUVIO 2. Museonäyttelyn viestintämuodon sijainti informaatiopyramidissa (Leimu & Kuhmonen 1986, 98)

Hänninen (2000, 133) jatkaa, että joukkotiedotusvälineet vahvistavat kulttuurista tietoutta maailmasta, mutta museot ovat niitä täydentävä kolmiulotteisempi keino. Museoihin saadaan nykyään paljon laina- ja kiertonäyttelyitä eri maista, jolloin

museosta saa tietoa eri kulttuureista uskontoineen ja käyttäytymisineen ja tekevät kaukana olevat kulttuurit fyysisesti läheisemmiksi.

Arvojen kohtaaminen

Arvojen kohtaaminen museossa on Hännisen (2000, 131-132) mukaan yllättävän tärkeää. Vierailijoiden omat arvot vaikuttavat siihen, miten he näkevät ja kokevat näyttelyn. Suomalaiset painottavat usein työn, kädentaitojen ja kauneuden arvoja. Museossa kävijät alkavat arvostaa museossa näkemiään aikaisempien sukupolvien kädentaitoja. Ne herättävät halua tehdä itsekkin ja toisaalta tunteen siitä, että monimutkaisimpien käsitöiden osaaminen on vaarassa kadota. Näyttelyissä ihmisillä voi herätä huoli kulttuurihistoriallisen ja luonnonympäristön kohtalosta. Museossa kävijät kokevat olevansa lähellä kulttuuriperintöä. Siitä oppimisen lisäksi ainakin osalla kävijöistä on tarve luoda uutta. Kulttuuriperinnön tunteminen on virike, jonka pohjalta syntyy uusia sovelluksia. Taidemuseoissa harrastajat saavat innoitteita aiempien teosten aiheista ja tekniikoista.

Puhumisen sosiaalinen, emotionaalinen ja kognitiivinen merkitys

Museossa kävijät odottavat oppimista, huvia ja tutustumista museon omaan näkökulmaan. He etsivät näyttelyistä mielihyvää sekä sosiaalisessa seurassa vaihdettavia ajatuksia ja tietoja. Mielihyvän voi tuottaa esimerkiksi esteettinen nautinto ja kosketus omiin arvoihin. Ystävien, perheen tai luokan mukana liikkuvat haluavat usein keskustella näkemästään ja kokemastaan. Dialogi on tärkeää, koska sillä voidaan vaihtaa merkityksiä ja tuottaa uusia assosiaatioita. Koetusta puhumisella on sosiaalinen, emotionaalinen ja kognitiivinen merkitys, koska näyttelyn sanoma suodattuu ryhmässä. (Hänninen 2000, 135) Museoissa käytyjen oppimiskeskustelujen tärkeydestä kirjoittaa myös Leinhardtin tutkijaryhmä (2002). Kallion (2004, 83) mukaan museokäynnin yksi tärkeimmistä lähtökohdista on menneisyyden, taiteen tai luonnon tekeminen eläväksi. Oppitunnilla opittu ”paperinmakuinen” tieto mielletään helposti todeksi, mutta museossa oppilaat saattavat terveellä tavalla kyseenalaistaa oppaan puheen ja esineiden aitouden. Tällaisessa tilanteessa oppaalla tai opettajalla on erinomainen mahdollisuus kertoa tiedon muodostumisesta tutkimuksen kautta.

Siirtyminen menneeseen aikaan, ympäristöön ja elämään

Hännisen (2000, 130-131) mukaan museonäyttelyitä voi lähestyä faktojen tietopankkina, kauneuden lähteenä, ristiriitojen paikkana tai harmoniaa tuottavana järjestyksenä. Museossa kävijä irtautuu normaaliympäristönsä vaatimuksista ja kiireestä hetkellisesti. Hän siirtyy menneeseen aikaan ja kohtaa erilaiset elämän kehykset. Luonnontieteellisessä museossa tarjoutuu mahdollisuus nähdä lajirunsausta, uhanalaisia lajeja ja eläinten elinympäristöjä. Maakunta-, kaupungin- ja kotiseutumuseossa vierailu voi vahvistaa paikantunnetta ja aluetietoisuutta. Kallion (2004, 83) mukaan museo on monille oppilaille oppimisympäristönä uusi ja yllätyksellinen. Jo itse museorakennus on kokemus, johon siirtyessään tuntee astuvansa toiseen todellisuuteen tai aikakauteen.

Tietoa, yhdessäoloa, tunteita, empatiaa

Hänninen (2000, 131) jatkaa, että museokäynti on kognitiivinen, sosiaalinen ja emotionaalinen kokemus. Tiedolla, seurallisuudella ja tunteilla on erilainen merkitys eri ihmisillä. Tiedonjanoisimmat lukevat tekstejä tarkkaan ja tutkivat tietokoneohjelmia. Heille käynnin on välitettävä uutta tietoa ja herätettävä pohtimisen arvoisia kysymyksiä. Sosiaalinen ulottuvuus tulee kohteiden äärellä yhdessä miettimisestä. Empatia herää kun kävijä pohtii millaista olisi ollut elää niissä olosuhteissa. On tutkittu, että tunteellisesti koettu tieto jää paremmin mieleen. Monet näyttelyssä olevat kauniit ja kauhistuttavat kohteet painuvat erityisen hyvin mieleen.

Velvollisuus tarjota rikkaasta museossa oppimista

Ruuhijärvi kirjoittaa (Museot kouluopetuksen täydentäjinä 1982, 5-8), että kouluilla on lain säädöksillä annettu velvollisuus käyttää koulukasvatuksessa hyödyksi koulun ulkopuolella olevia mahdollisuuksia. Vapaa-ajan yhä lisääntyessä kasvatamme oppilaita kulttuurin kuluttajiksi. Taidekasvatukseen tarvitsemme taidemuseoiden apua, jotta ihmiset etsiytyisivät taiteen pariin, saisivat siitä enemmän irti ja harrastaisivat sitä syvällisemmin. Ehkä joistakin tulee myös taiteen tekijöitä. Luonnontieteellisten museoiden tukea tarvitaan luontoharrastuksen pariin kannustamisessa, koska luonnonsuojelu on tärkeää. Ihmisiä on autettava ymmärtämään tehtävänsä yksilönä sukupolvien ketjussa ja yhteiskunnassa luonnon ja kulttuuriperinteen vaalimisessa. Mahdollisuudet vastuulliseen työhön ja rikkaaseen vapaa-aikaan on avattava. Leimun ja Kuhmosen (1986, 95-96) mukaan lakiteksteissä on huomattu myös alkuperäiseen lähdemateriaaliin tutustumisen välttämättömyys.

Kallio (2004, 18) on pohtinut, että miksi juuri museoon, eikä luokkahuone olisi aivan yhtä hyvä ja käytännöllinen paikka samojen aiheiden opettamiseen? Kouluopetuksen yhtenä ongelmana on nähty oppimisympäristön irrallisuus ja keinotekoinen suhde arkitodellisuuteen. Kallion mukaan museoiden merkitys kiteytyy kokoelmiin, jotka eivät ole koulun saatavilla. Asianmukaiset säilytys- ja näyttelyolosuhteet takaavat, että mahdollisimman monet voivat tutustua yhteiseen perintöön. Museot ovat tiedonvälittäjiä, tutkimus- ja taidelaitoksia, joiden palveluita on hyvä oppia käyttämään jo nuorena. Lisäksi hyvin järjestetty museokäynti motivoi yllättävän usein sellaisiakin oppilaita, joille oppiminen luokkahuoneessa on vaikeaa. Erilainen oppimisympäristö on hyvästä, ihan vaihtelunkin vuoksi. Kallio toteaa lopuksi, että pitäisi päinvastoin kysyä, että miksi ihmeessä opettajat eivät hyödyntäisi tätä aineistoa!

5.4 Mitä museossa voi kaiken kaikkiaan oppia

Mitä oppilaat sitten oppivat museossa? Leimun ja Kuhmosen (1986, 37-39) mukaan museossa opitaan esineellistä todellisuutta, jota voidaan kutsua kulttuuriksi, taiteeksi ja luonnoksi. Samoja museoesineitä voidaan tutkia eri oppiaineiden näkökulmista. Käsityössä ja kuvaamataidossa huomio kiinnitetään esineeseen itseensä, sen materiaaliin, rakenteeseen, koristeluun ja teknisiin yksityiskohtiin. Biologiassa tarkastellaan eläinten ja kasvien rakennetta ja osia tai tunnistetaan lajeja. Tärkeintä on ymmärtää yksittäisten museoesineiden takana olevaa todellisuutta, miljöötä eli mitä esineillä on tehty, missä sitä on käytetty ja ketkä sitä ovat käyttäneet. Luonnontieteellisen museon jokainen näyttelyesine kuuluu suurempaan kokonaisuuteen ja taidemuseoiden taideteokset tyylisuuntiin ja ismeihin. Taideteosten takaa löytyy taiteilija ja hänen persoonallisuutensa. Kulttuurihistoriallisella puolella voidaan ryhmitellä tyylisuuntien mukaan, maantieteellisesti ja sosiaalisesti. Tähän ymmärtämiseen tarvitaan opettajan tai oppaan eloisa ja konkretisoivaa kuvailukykyä ja oppilaiden elävöittävää mielikuvitusta. Tällaiseen antaisi erinomaiset mahdollisuudet miljöötilan sisältäpäin tapahtuva kokeminen. Pitkä rivi kivikirveitä lasikaapissa ei sitä anna, vaikka ne olisivat kuinka hyvässä ojennuksessa. Kulttuurihistoriallisissa museoissa onkin usein eri tyylisuunnille omistettuja huoneita ja kotiseutumuseoissa kokonaisia pihaympäristöjä ja rakennuksia.

Kallio (2004, 52-54) kirjoittaa kulttuurihistoriallisen esineen laajemmista asiayhteyksistä. Kallio tarkoittaa museoesineillä taidetta, luonnontieteellisiä näytteitä, rakennuksia ja kulttuuriympäristöjä – siis kaikkea sitä, mitä museot keräävät, dokumentoivat, säilyttävät ja suojelevat. Museoesine saattaa olla kiinnostava ja jännittävä itsessäänkin esimerkiksi muotonsa ja materiaalinsa vuoksi. Opetuksen välineenä sen kuitenkin toimii parhaiten, kun se liitetään johonkin laajempaan merkitysyhteyteen. Museossa oppimisen tavoitteena on päästä välittömän, konkreettisen havainnon ja kokemuksen tasolta abstraktimmalle, yleisemmin käyttökelpoisten käsitteiden tasolle. Esineiden käyttötarkoitus ja -tapa, syntyhistoria ja vaiheet kertovat esineen merkityksistä: mitä sen avulla on haluttu tehdä ja saavuttaa. Esimerkkinä Kallio mainitsee kirjan, joka voi kertoa kirjoittajasta, kirjapainosta, kirjan kauppiasta, sekä myös lukijasta ja lukemisen kulttuuristakin. Tavoite on, että oppija näkee esineen merkityksen esimerkiksi ihmisten päämäärätietoisien toiminnan tai ekosysteemin jälkeen ja siten ymmärtää esinettä. Vasta ymmärretty tieto on osa oppijan omaa tietorakennetta. Konstruoiva opetus esittää apuna kysymyksiä ja antaa lisäinformaatiota. Näin oppija työstää kokemustaan sekä maailmaa koskevia teorioita ja käsitteitään.

Kallio (2004, 78) kirjoittaa, että museon tehokas ja tarkoituksenmukainen hyödyntäminen vaatii aina aikaa, mikä aiheuttaa ongelmia opettajille. Museossa vietetty aika kun ei saisi kohtuuttomasti painottua yhteen aineeseen ja viedä opiskeluaikaa muilta. Museossa voidaan kuitenkin mielekkäästi yhdistää useita eri aineita, jolloin vierailuun voi käyttää kerralla useamman tunnin aikaa, mikä onkin syvällisen oppimisen kannalta välttämätöntä. Kokoavana teemana Kallio antaa esimerkkinä museolehden tekemisen. Siinä yhdistyy äidinkieltä, kuvataidetta, liikuntaa, ympäristö- ja luonnontietoa sekä tapakasvatusta. Aineistoa kootaan oppikirjoista, esittelymuistiinpanoista, haastatteluista ja museon antamasta informaatiosta. Tiedonhankinnassa harjoitellaan äidinkielen tavoitteiden mukaisesti kuuntelua, muistiinpanojen kirjoittamista ja erilaisten tekstien kirjoittamista. Tietotekniikkaa käytetään lehden kokoamiseen. Matka museoon pyöräillen nähdään liikuntatuntina ja samalla opiskellaan liikennesääntöjä käytännössä, mikä kuuluu ympäristö- ja luonnontiedon tavoitteisiin. Matkaan yhdistetään liikunnasta myös suunnistusta merkittävien historiallisten rakennusten mukaan. Museossa opitaan tärkeää tapakasvatusta, museokäyttäytymistä ja vanhojen asioiden kunnioitusta. Vuorovaikutusta tulee museohenkilökunnan kanssa sekä myös oppilaiden kesken.

Järnfors, Rokka ja Aalto (2002) ovat koonneet julkaisun erään koulun ja Keravan museon monivuotisen yhteistyön tuloksista. Julkaisu on osa opetushallituksen Suomen Tammi -hanketta. Tämä on vain yksi positiivinen esimerkki koulujen ja museoiden useista yhteistyöprojekteista, joissa on elävöitetty historian opetusta. Näin on onnistuttu luomaan niin tiedollista kasvua kuin erityisesti ikimuistoisia elämyksiä, jotka ovat tehneet historiasta elävää ja kiinnostavaa, jopa jännittävää. Samalla on syvennetty oppilaiden kykyä havainnoida ympäristöään historian kulkijan näkökulmasta. Keravan yhteistyöprojekteissa oppilaat ovat toteuttaneet historian, kuvataiteen, käsityön ja äidinkielen oppimiskokonaisuuksia, joissa museo on ollut virikepohjana. Museo on järjestänyt luentoja ja esityksiä. Oppilaat ovat muun muassa tehneet näytelmiä, eläneet viikon kivikautta, leikkineet roolileikkejä museossa, tehneet käsitöitä; pirtanauhoja, kahvinkorviketta, karstausta ja kehräystä.

Esimerkkinä museoiden monipuolisesta liittämisestä koulun opetustavoitteisiin voidaan mainita myös taidemuseovierailu. Leimu ja Kuhmonen (1986, 52-53) kirjoittavat taidemuseon mahdollisuuksista eri oppiaineiden kannalta. Äidinkieleen saa aiheita kirjoittamiseen taideteosten tai museokäynnin pohjalta. Kirjallisuuden ja kuvataiteen suhdetta voidaan pohtia, esimerkiksi Kalevala-aiheiset taideteokset. Ympäristö- ja luonnontiedossa käsiteltävässä arkkitehtuurissa tutkimuksen kohteena ovat rakennusten materiaalit, rakennusten sijoittuminen maastoon, ympäristöön ja luontoon, rakennustaiteen tyylit sekä rakennusten luonne ja olemus. Uskonnossa voidaan tutkia uskonnollisten taideteosten symboliikkaa ja eri uskontojen vaikutusta. Historian näkökulmasta taideteoksia voidaan tarkastella jonkin ajanjakson, yhteisön ja kulttuurin tuotteina ja dokumenttina. Taideteosten sisältöä; rakennuksia, henkilöitä, asuja ja tapahtumia voidaan tutkia suhteessa teoksen valmistumisajankohdan yhteiskunnallisiin oloihin, luonnonympäristöön, kansaan ja kulttuuriperinteeseen. Käsitöissä tutustutaan taideteollisuustuotteisiin yhteisöjen ja kulttuurien esineistönä. Taideteoksista voidaan myös tutkia, miten niissä on kuvattu vaikkapa eri kangasmateriaaleja. Kuvaamataidossa perehdytään taideteosten tekniikoihin, taidehistoriallisiin tyylisuuntiin ja taideteoksista voidaan hakea myös inspiraatiota. Matematiikassa voidaan tutkia taideteosten ja arkkitehtuurin mittajärjestelmiä, joita ovat esimerkiksi kultainen leikkaus ja geometriset muodot. Vieraita kieliä voidaan myös käyttää museokäynnillä, kuten turisteille puhumisen ja museoissa neuvomisen harjoitteluun.

Kallio (2004, 96-100) lisää vielä muutamia taidemuseoiden oppimismahdollisuuksia. Liikkeen ja liikunnan avulla voi analysoida ja tulkita kuvataideteosta. Musiikkiin sopivat improvisaatioharjoitukset ja kuvataiteen rytmin ja tunnelmien tutkiminen. Musiikin keinot synnyttävät uusia näkökulmia. Joskus pelkkä hiljaisuus, keskittyminen, katsominen ja teosten kanssa oleminen on tärkeää. Taidenäyttely on kävijälle kokonaisvaltainen esteettinen kokemus ja se muodostuu tilan ja teosten yhteisvaikutuksesta. Taidemuseot voivat olla estottomia ja vapaita kokemisen, katsomisen, kyseenalaistamisen, väittelyn, eläytymisen ja ilmaisun paikkoja. Oppilaille tulisi opettaa, että nykyaiteen oudoillakaan taideteoksilla ei ole yhtä ainoa oikeaa, ennalta määriteltyä viestiä, vaan oppilas voi vapauttaa itsensä oikean tulkinnan harhasta ja keskittyä tunnustelemaan omia miellelyhtymiään ja teoksen herättämiä tunteita. Jokainen on yhtä oikeassa tulkitessaan taideteosta. Yhteydessä taideteokseen voi oppia itsestään, ihmisyydestä ja maailmasta sellaista, mikä muuten jäisi saavuttamatta.

6 MUSEO-OPETUKSEN MENETELMÄT JA KÄYTÄNTÖ

Työtapoja museossa ovat esimerkiksi teemaopastukset, työpajat, tehtävälomakkeet, draama, verkko-opetus ja erilaiset tapahtumat. Nykyään museo-opetusta järjestetään myös kouluilla, erilaisten museokohteiden luona sekä Internetin ja multimedian avulla missä tahansa. Kallion (2004, 127-128) mukaan vaihtelevat opetusmenetelmät auttavat ryhmää keskittymään, tarjoavat erilaisille oppijoille mahdollisuuksia oppia ja tekevät museokäynnistä mielenkiintoisen kokemuksen. Erikoisohjelmien järjestäminen on museoiden resursseista kiinni ja usein vain nopeimmat luokat ehtivät varata paikan työpajoihin. Opettaja voi myös itse järjestää museoissa monipuolisia oppisisältöjä ja museo voi tulla mukaan osaksi käynnin järjestelyjä. Museon tulee vain antaa vinkkejä miten museon tiloja ja välineitä voi hyödyntää ja opettajat voivat myös itse ehdottaa ja kysellä erilaisista vaihtoehdoista. Seuraavassa esitän aiempien tutkimusten mukaan millaisia menetelmiä museossa oppimisessa on käytetty ja miten museokäynnin käytännön järjestelyjä tulisi suunnitella.³ Ensimmäinen on kuitenkin tarpeen määrittellä käsite oppimisympäristö.

Rauste-von Wright, von Wright ja Soini (2003, 62, 65) kirjoittavat, että oppiminen on aina sidoksissa siihen ympäristöön, jossa se tapahtuu. Oppimisympäristön toimintakulttuurin ilmapiiri vaikuttaa olennaisesti siihen, mitä on mahdollista oppia. Hyvä oppimisympäristö on turvallinen, hyväntahtoinen ja jännittävä, jolloin oppijoiden aktivaatiotaso ja tarkkaavaisuus on optimaalinen. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004, 18) oppimisympäristö määritellään seuraavasti:

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan oppimiseen liittyvää fyysisen ympäristön, psyykkisten tekijöiden ja sosiaalisten suhteiden kokonaisuutta, jossa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Fyysiseen oppimisympäristöön kuuluvat erityisesti koulun rakennukset ja tilat sekä opetusvälineet ja oppimateriaalit. Siihen kuuluvat lisäksi muu rakennettu ympäristö ja ympäröivä luonto. – – Oppimisympäristön tulee tukea oppilaan oppimismotivaatiota ja uteliaisuutta sekä edistää hänen aktiivisuuttaan, itseohjautuvuuttaan ja luovuuttaan tarjoamalla kiinnostavia haasteita ja ongelmia.

³ Hyviä käytännön ohjeita ensimmäistä kertaa museoon menevälle opettajalle antaa Kallio (2004, 146-147). Ohjeita antavat myös Pihlaja (1990, 11, 41) ja Castrén (1976).

Opastus

Opastetut museokäynnit perus- ja vaihtuviin näyttelyihin ovat yleisin museo-opetuksen muoto. Usein opastukset liittyvät johonkin teemaan. Opastukset voidaan siirtää museon ulkopuolelle muihinkin oppimisympäristöihin, kuten kadulle, puistoihin ja luontoon. Opastettuun kierrokseen voi sisältyä lisäksi taiteellista työtä, näytteiden ottoa, draamaa, roolipelejä tai musiikkia. (Palviainen 2000, 126)

Työpajat

Työpajat ovat näyttelyä ja sen sisältöjä tukevia, kävijää aktivoivia toimintamuotoja, missä oppiminen syvenee tietoja ja taitoja yhdistämällä. Työpaja voi olla konkreettista tekemistä, vanhojen työtapojen jäljittelyä, taiteellista luomista tai esittämistä, asioiden pohtimista ja ratkaisujen etsimistä yhdessä. Niissä pyritään luomaan uutta, joko uusia teoksia, esineitä tai uusia ideoita. Työpajan voi vetää museon henkilökunta, oma opettaja, kyseisen työtavan ammattilaiset tai alan opiskelijat. Se voidaan järjestää näyttelytilassa, museon aulassa, pihalla tai koululla. (Kallio 2004, 131-132)

Tehtävälomakkeet

Tehtävälomakkeet ovat yksi perinteisimmistä työkaluista museokäynnillä. Ne jäsentävät käyntiä ja kiinnittävät oppilaiden huomion opetussuunnitelman kannalta oleelliseen sisältöön. Osa opettajista tekee tehtävät itse ja monet museot tarjoavat valmiita tehtävälomakkeita. (Kallio 2004, 135) Tehtävälomakkeilla on kuitenkin paljon vastustajia. Englantilainen museopedagogi Talboys (1996, 34) esittää, ettei museokäynnillä tulisi ollenkaan kirjoittaa. Kysymyksiin vastaaminen rajaa esineen merkityksen vain muutama riviin tai pieneen piirroskuvaan. Lisäksi lomakkeista tulee helposti itsetarkoitus: oppilaat siirtyvät hätäisesti kysymyksestä toiseen ja kopioivat vastauksia toisiltaan. Tehtävälomakkeiden puolustaja Durbin (1994, 282-283) puolestaan kirjoittaa, että hyvin suunniteltuina ne voivat jäsentää museokäyntiä ja monet opettajat tuntevat tarvitsevänsä niitä. Tehtävälomakkeiden käyttö vaatii opettajalta onnistuneita käytännön järjestelyitä, hyvää kysymystekniikkaa, kysymysten vaihtelevuutta ja pyrkimystä kokonaiskuvaan sekä sidosta opetussuunnitelmaan. Kallion (2004, 135) mukaan kysymykset voivat olla tietokilpailutyylisiä, jotka vaativat aiempaa tietoa tai vastaus löytyy näyttelyn teksteistä. Hyvissä kysymyksissä ei ole oikeita vastauksia ja oppilas joutuu omin sanoin selittämään näkemäänsä tulkiten ja pohtien. Tehtävälomakkeita voidaan käyttää huomion kiinnittämiseen, jolloin varsinainen

kirjallinen työ tapahtuisi koulussa tai kotona. Castren (1976, 20-22) antaa ideoita erilaisista museoon sopivista tehtävistä. Tehtävät hän on jakanut kirjallisiin, vertailutehtäviin, vaikutelma- ja arviointitehtäviin, tiedollisesti syventäviin tehtäviin, piirtämistehtäviin ja oppilaiden esityksiin.

Draama

Kallion (2004, 136) mukaan museoissa käytetään draamakasvatusta usein teatteri-, nukketeatteri- ja pantomiimiesityksinä. Oppiminen perustuu draamassa todellisen minän ja rooliminän kokemukselliseen suhteeseen. Draama mahdollistaa asettumisen toisen ihmisen asemaan, sosiaalisten tilanteiden ja kulttuuristen kontekstien käsittämisen. Lisäksi se tukee oppilasta kehittämään ilmaisuaan, tutustumaan teatterin kieleen ja kannustaa improvisaatioon. Draama antaa harvoin oikeita vastauksia tai tarjoaa faktatietoa. Sen avulla herää kysymyksiä ja kiinnostusta. Draama kyseenalaistaa oppilaiden ennakkokäsityksiä ja avaa näkökulmia. Draamakasvatuksen opettavaisin vaihe on reflektio eläytymisen jälkeen. Silloin analysoidaan mitä tapahtui ja miksi ja voidaan keskittyä juoneen, henkilökohtaisiin tunteisiin tai esityksen muotoon. Näytelmän kirjoittaminen sopii hyvin museovierailun jälkikäsitteilyyn.

Museo verkossa

Heinosen ja Lahden (1996, 196 ja 200) mukaan museoiden näyttelyt ovat saaneet uusia ulottuvuuksia teknisten laitteiden ja -välineiden kautta. Uusia teknisiä toteutuksia ovat äänitehosteet ja -nauhat, videot, multivisiot ja tietotekniikkaan perustuvat cd-rom-opetusohjelmat. Tietotekniikka on mahdollistanut museon ja katsojan välille suoran kanavan museon näyttelyihin, kokoelmiin ja opetustoimintaan. Kallio (2004, 110-118) lisää museo-opetukseen vielä internetin ja multimedian. Museot voivat tarjota uudenlaista tietoa eri paikoissa ja eri aikoina. Monet museot ovat tuottaneet opettajien tueksi tulostettavia tehtäviä ja ideoita museovierailuun. Verkosta löytyy näyttelyihin tai museoon liittyviä tarinoita, kuvaa, ääntä, musiikkia, havainnollistuksia, simulaatioita, pelejä ja kaikenlaisia harjoituksia oppilaille. Oppilaat voivat lähettää joidenkin museoiden sivuille omia töitään, tarinoitaan, piirroksiaan ja kysymyksiä museon henkilökunnalle. Joillakin museoilla on cd-rom-levyille tai dvd:lle tallennettuja multimediaesityksiä. Verkkonäyttelyistä opettaja saa tietoa opetuksen tueksi sekä oppilaita kiinnostavia tarinoita ja tapauksia elävöittämään opetusta. Vaikka mahdollisimman kevyeksi pakattu digitaalinen kuva ei korvaa alkuperäisen teoksen

läsnäoloa, verkkomuseot ylittävät museoiden fyysiset rajoitukset ja voivat tuoda esiin museoiden ja kulttuurin monimuotoisuutta. Ne voivat tarjota sellaisia kokemuksia menneisyydestä, mikä ei olisi mahdollista museossa. Verkkomuseoiden tehokas käyttö riippuu opettajien aktiivisuudesta. Oppilaita tulee ohjata käyttämään verkkomuseoita pienissä ryhmissä tai yksin. Vapaan etenemisen ja pitkien tekstien lukemisen sijaan kannattaa oppilaille suunnitella tiedonhankintaan liittyviä pieniä tehtäviä. Oppiminen on tehokkainta kun oppilaat voivat yhdistää verkossa näkemiään ja kokemiaan asioita ennalta tuttuihin asioihin. Verkkomuseo sopii erityisen hyvin käynnin pohjustukseen tai jälkityöskentelyn apuvälineeksi. Museoiden verkkomateriaalit vastaavat opettajien ja opetustilanteiden tarpeita parhaiten kun ne suunnitellaan museoiden ja opettajien yhteistyössä. Museot kutsuvat entistä enemmän yleisöä yhdessä kehittämään sisältöjä ja palveluja.⁴

Museo-opetusta koulussa

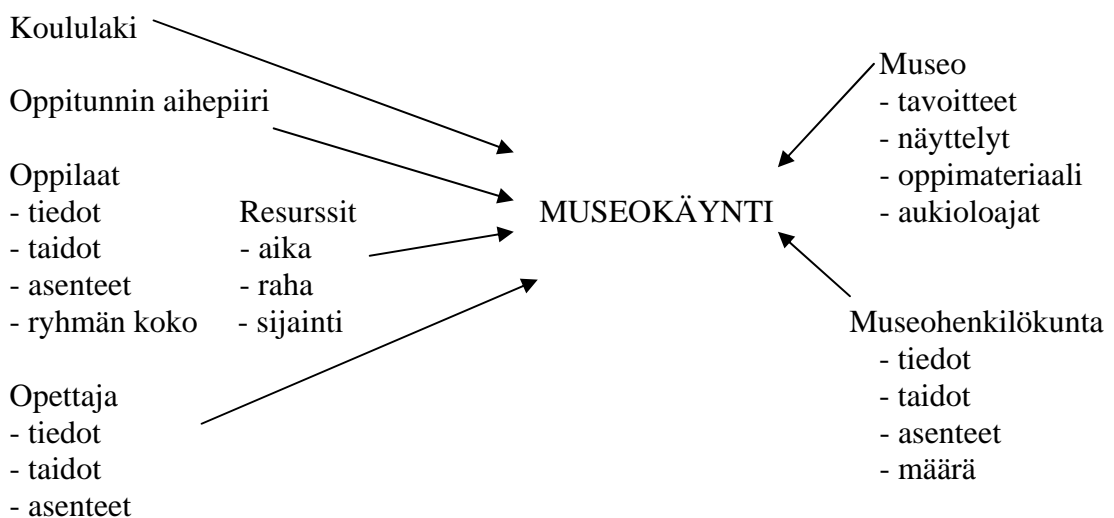
Museoammattilaisen kouluvierailut voivat olla hyvin erilaisia. Museon henkilökuntaa voidaan esimerkiksi kutsua tunnistamaan kotoa tuotuja vanhoja esineitä tai opettamaan kuvataiteen työtapoja. Kallio pitää museo-opetuksena omaan koulurakennukseen tutustumista ja suullisen perimätiedon keräämistä omalta paikkakunnalta, kun haastatteluaineistoa hyödynnetään opetuksessa luetteloimalla, analysoimalla tai yhdistelemällä erilaisia haastatteluja toisiinsa ja faktatietoon. Kuvataiteen opetuksessa monelle opettajalle ovat tuttuja diojen esittäminen, vaikka dioista puuttuu aidon taideteoksen luontainen vetovoima. Kuva-analyysin ja visuaalisen hahmottamisen opettaminen on silti tärkeää nykyajan liikkuvaan kuvaan ja äänitehosteisiin tottuneille oppilaille. Oman näyttelyn kokoamisessa kouluun voidaan harjoitella näyttelytekstien kirjoittamista, ripustuksen suunnittelua ja opastamista. Uusinta uutta on liikkuva museotoiminta, joka järjestää kiertonäyttelyitä messuilla, kirjastoissa ja kouluilla. Liikkuva museo voi olla esimerkiksi auto, joka kiertää koulusta toiseen. Museoista saa kouluille lainakokoelmia, dioja, opetusvideoita ja tehtäväpaketteja. (Kallio 2004, 119-126) Castrénin (1976, 24-26) mukaan joissakin museoissa on myytävänä erilaista kokoelmiin liittyvää oppimateriaaliksi sopivaa tavaraa, kuten postikortteja, diakuvia, väripainoksia, pienoismalleja ja asiakirjajäljennöksiä. Lisäksi museoissa on lainattavana

⁴ Suomen kaikkien museoiden verkkotarjontaan ja näyttelyihin voi tutustua sivuilla www.suomenmuseot.net. Sivuilta löytyy oppimateriaalia, jota koulut voivat hyödyntää museon sijainnista riippumatta.

alkuperäisiä museoesineistä, niiden kopioista, audiovisuaalista materiaalista ja asiakirjajäljennöksistä kartoista koottuja pienoisnäyttelyitä. Esineiden lainaaminen ei kuitenkaan voi korvata museokäyntiä, kokonaisvaltaista elämystä.

Museokäynnin suunnittelu

Leimu ja Kuhmonen (1986, 19) esittävät kuvion museokäyntiin vaikuttavista tekijöistä. Koulun puolelta vaikuttavat laki, opetussuunnitelma, oppilasryhmä, opettajan ominaisuudet ja opetuksen resurssit. Museosta vaikuttavat tarjonta ja käytännön järjestelyt sekä museohenkilökunnan ominaisuudet.

KUVIO 3. Museokäyntiin vaikuttavia tekijöitä (Leimu & Kuhmonen 1986, 19)

Luokanopettajat opettavat useita oppiaineita, jolloin he suunnittelevat eri oppiaineiden opiskelua tukevan museo-opetuksen. Koko koulun opettajien kannattaa sopia, mitkä ovat ne oppiaineet, joiden opetukseen museokäynti soveltuu milläkin luokka-asteella, mihin museoon mennään ja mihin aikaan vuodesta. Lisäksi kannattaa miettiä mitä tehdään ennen museokäyntiä, mitä tehdään museossa ja mihin sovelletaan museosta saatu tieto. Museo-opetus voidaan järjestää tietyllä luokka-asteella jonkun aineen tai aineiden aihepiiriopetuksena tai eri luokka-asteiden yhteisenä projektina. (Leimu & Kuhmonen 1986, 49-50)

7 ERILAISET OPPIJAT MUSEOSSA

Jokaisella ihmisellä on omat elämäkokemuksensa, mielenkiinnon kohteensa ja persoonalliset piirteensä. Nämä kaikki vaikuttavat siihen, millainen oppija on museossa. Kolisen (2001, 11) mukaan oppilaat voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Jotkut ovat erittäin kiinnostuneita, osa tulee museoon vain kuuliaisuudesta ja toiset osoittavat täydellistä piittaamattomuutta eikä ole vähäisimmässäkään määrin kiinnostunut koko aiheesta. Jos museolehtorin tarina on standardi, se ei varmastikaan edistä oppilaiden kiinnostumista. Kallio (2004, 142) kirjoittaa, että museovierailu on jokaiselle oppilaalle erilainen kokemus. Yhdelle se on ensimmäinen kerta museossa, toinen taas on saattanut nähdä kyseisen näyttelyn ja lukea kirjoja aihepiiristä. Se, mitä oppilas saa museolta, vaihtelee väistämättä. Nykyään museot ovat yhä enemmän alkaneet ymmärtää erilaisia oppijoita ja museoissa kiinnitetään huomiota museon saavutettavuuteen jokaiselle ihmiselle. Seuraavassa kappaleessa pohdin aiemman tutkimustiedon valossa lyhyesti eri-ikäisten ja erilaisten ihmisten oppimista museossa keskittyen kouluikäisten oppimiseen.

Heinosen ja Lahden (1996, 202) mukaan opetus ja kasvatustoimintojen tavoitteita ja sisältöjä suunniteltaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota kohdeyleisön ikärakenteeseen. Lasten opetus tähtää olemassa olevan tiedon lisäämiseen tulevaa aikaa ja tulevia tarpeita varten. Nuoret taas hakevat tietoa ajankohtaisia tarpeitaan, ongelmiaan, opiskeluaan tai ammattia silmällä pitäen. Keski-ikäiset kokevat elävänsä tätä päivää ja heille ovat harrastukset ja arvot tärkeitä. Iäkkäämmillä taas on oma selkeä kokemuksen mukanaan tuoma käsitys kehityksestä ja jatkuvuudesta.

Palviaisen (2000, 126) mukaan museoiden opetus pyrkii elinikäiseen oppimiseen. Opetusohjelmia suunnitellaan eri-ikäisille yhteistyössä eri instituutioiden kuten esimerkiksi päiväkotien, koulujen, oppilaitosten, vapaan sivistystyön ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Museoilla on kulttuuriperinnön, historian ja museologian asiantuntijoina paljon annettavaa eri alojen perus-, jatko- ja täydennyskoulutukselle sekä kansainväliselle opiskelija- ja asiantuntijavaihdolle. Viime aikoina on alettu nähdä museoiden mahdollisuudet myös työttömien ja maahanmuuttajien koulutuksessa.

Heinosen ja Lahden (1996, 202-203) mukaan lasten erityispiirteitä museossa ovat

- aktiivisuus, lapset eivät hevin istu paikoillaan
- itsekeskeisyys, asiat nähdään henkilökohtaisista tarpeista ja näkökulmasta käsin
- mielikuvitus, todellisuuden erottaminen fantasiasta vaikeaa
- uteliaisuus, avoimia kaikille uusille oppimiskokemuksille.

Museopedagogiikan olisi painotettava lasten kanssa aktiivista tekemiseen perustuvaa toimintaa. Tieto ja tiedostaminen hankitaan lapsena pääasiassa aistikokemusten kautta. Monien erilaisten ja eriaisteisten ärsykkeiden kautta syntyvät kokemukset johdattavat vähitellen abstraktiin ajatteluun. Museopedagogiikan on keskityttävä opettamiseen keksimisen ja löytämisen kautta. Osalla lapsista on erikoisia harrastuksia, lahjakkuutta tai muita syitä, mitä opetustoimintoja suunniteltaessa on huomioitava, jotta kaikenlaisten lasten tiedot, taidot ja kiinnostus voidaan johtaa syvälliseen ja aktiiviseen museopalveluiden käyttöön. Teini-iässä asenteet ja tavat ovat voimakkaasti itsekeskeisiä ja ryhmäsidonnaisia. Museon opetus- ja kasvatustoiminnat on tuomittu epäonnistumaan, elleivät ne lähde nuorten sosiaalisesta yhdessäolosta.

Kallion (2004, 54-55, 86) mukaan lapsilla on keskimäärin vähemmän valmiuksia abstrahoivaan ajatteluun. Lasten valmiudet historialliseen ajatteluun ovat kuitenkin usein paremmat kuin ajatellaan. Piaget on aikanaan esittänyt, että lapset kykenevät ajattelussaan vain konkreettisiin operaatioihin, joten vuosilukuja ja niiden suhteiden hahmottamista ei pidä opettaa alle kymmenvuotiaille. Piagetin mukaan valmius käsitteelliseen ajatteluun ja ajallisten suhteiden ymmärtämiseen syntyy vasta murrosiän kynnyksellä. Uusimmissa historianopetuksen tutkimuksissa on kuitenkin esitetty, että lapset osaavat jo nuorempina pohtia ja selittää ihmisten tekoja ja tunteita, mikä on historiallisen ajattelun olennaista sisältöä eikä niinkään vuosisatojen opettelu. Museoesineistä voidaankin pohtia juuri ihmisten tavoitteisiin, toiveisiin ja pelkoihin liittyviä asioita, joita lapsetkin pystyvät käsittelemään omien kokemustensa, käsitteidensä ja arkiteorioidensa pohjalta. Kulttuurihistoriallisten museoiden kokoelmat tarjoavat hyvin mahdollisuuksia konkreettisten, yksityisten ihmisten elämänoloja koskevien kysymysten käsittelyyn. Kaikkea ei kuitenkaan esineiden avulla voida selittää niin helposti. Lasten keskittymiskyky ja motivaatio katoavat herkästi, joten oppaan tulee puhua innostavasti ja vuorovaikutteisesti. Oppaan tulee antaa oppilaiden kertoa mielipiteitä ja esittää kysymyksiä, jolloin opas pystyy hahmottamaan oppilaiden motivaatiota ja käsityksiä näyttelystä ja tekemään tarvittavia muutoksia opastukseen.

Castrénin (1976, 15-16) mukaan oppilaiden mielenkiinto ei pysy vireillä juuri tuntia kauempaa, joten vaikka luokka olisi tullut kaukaa isoon keskusmuseoon, voidaan tutustua vain yhteen osastoon. Pikajuoksu useiden osastojen läpi ei hyödytä opetusta. Ihanneratkaus olisi, että opastuksen tms. jälkeen kiinnostuneet voisivat tutustua myös muihin osastoihin mieluiten opettajan johdolla. Peruskouluikäisen lapsen on helppoa omaksua kaikkea sitä, mikä on käytännöllistä ja konkreettista, joten aktiviteettipedagogiset työtavat sopivat hyvin museo-opetukseen. Lukiossa pyritään käsitteellisyys- ja teoreettisuuden tasolle ja hyvin suunniteltu museokäynti antaa virikkeitä yleistävien johtopäätösten tekemiseen.

Kallion (2000) mukaan eri-ikäisille oppilaille kerrotaan menneisyydestä eri asioita ja eri tavalla. 3-13 -vuotiaat ovat innostuneita lähes kaikesta ja heidät on helppo aktivoida keskusteluun. He kuuntelevat kiltisti ja heitä saattaa vähän jännittää museovierailu. Yläastelaiset taas ovat korostetun passiivisia, turhautuneita ja tylsistyneitä, ja heidät tulisi jättää sivustakatsojiksi kuulemaan hyvää kerrontaa. Vastaavasti lukiolaisille tulisi antaa kunnon detaljitietoja ja välttää yksinkertaistuksia. Pääsääntönä koululaisopastuksissa on Kallion mukaan se, että mitä pienempiä oppilaat ovat, sitä konkreettisemmin opastetaan. Museo-opetus rakentuu nuorimmilla esineiden varaan ja mitä vanhempia oppilaat ovat, sitä selvemmin opastus irrotetaan laajempien kulttuuri-ilmiöiden käsittelyksi.

Hännisen (2000, 134-135) mukaan museossa kävijöillä on erilaisia oppimisstrategioita. Pienet lapset suuntautuvat erityisesti esineisiin, eläinlajeihin ja muihin yksittäisiin kohteisiin. Historiallisen viitekehyksen koulussa hankkineet voivat lukea näyttelyä historiallisena kertomuksena, jolla on alku, kohokohdat ja loppu. Tieto hahmottuu prosessina, jossa havaitaan kehityskulkuja ja muutoksia. Lapset laajentavat entistä tietoaan ja aikuiset yhdistävät tietoa entisiin tietoihinsa. Eläytyvät kävijät siirtyvät ajallisesti ja paikallisesti menneisyyteen. Vaikka käynti kestää vain vähän aikaa, se voi auttaa ajattelemaan asioita vähän eri tavalla, sellaisesta yhteydestä ja ajallisesta näkökulmasta, jota ei muussa arkielämässään ajattele. Erilaisissa näyttelyissä on mahdollisuus hyvin erilaiseen oppimiseen aina maanläheisistä asioista tieteellisiin käsitteisiin.

8 TUTKIMUSONGELMAT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitä yhteistyötä perusopetuksen 1. - 6.-luokkien opetusta antavat koulut ja museot tekevät ja mitä hyötyä siitä on. Tutkimustehtävään etsin vastauksia kolmen ongelman avulla. Ongelmat ovat seuraavat:

1. Mitä erityispiirteitä museo tarjoaa oppimisympäristönä?
2. Miten opettajat, oppilaat ja museotyöntekijät kokevat perusasteen oppilaiden museovierailujen merkityksen oppimisen näkökulmasta?
3. Kuinka tavoitteellista museossa oppiminen on?

9 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Seuraavaksi esitän kyselyillä, teemahaastatteluilla ja observoinnilla hankkimani tutkimusaineistoni. Samalla perustelen valintojani ja pohdin tutkimukseni luotettavuutta. Esitän saamani tulokset ja sen, miten olen analysoinut niitä pohdintaosuudessa.

9.1 Aineiston keruu

Keräsin tutkimusmateriaalin opettajilta, oppilailta ja museotyöntekijöiltä keväällä ja kesällä 2004. Tutkimukseeni osallistui yhteensä 26 opettajaa Tampereelta ja kolmesta Tampereen naapurikunnasta ja he täyttivät kyselylomakkeen (liite 1). Yhden Tampereen seudun perusasteen koulun 5. ja 6. luokan oppilaat vierailivat museossa (24.5.2004). Tämän luokan 28 oppilasta täytti kyselylomakkeen (liite 2) ja luokan opettaja vastasi teemahaastatteluun (liite 3). Lisäksi observoin oppilaiden käyttäytymistä museossa ja tein havainnoistani yhteenvedon (liite 4). Havainnointia käytän lisämateriaalina vastatessani asettamiini tutkimusongelmiin. Kuusi museotyöntekijää vastasi teemahaastatteluuni (liite 5).

9.1.1 Opettajien kysely

Opettajat vastasivat kyselylomakkeeseeni toukokuussa 2004 ollessani sijaisena kuudessa eri koulussa. Kouluista kolme oli Tampereen kouluja ja kolme Tampereen naapurikunnissa Pirkkalassa, Lempäälässä ja Ylöjärvellä. Pyysin opettajia vastaamaan kyselyyni sijaisuuksieni aikana. Aikaa vastaamiseen oli yhdestä päivästä kolmeen päivään. Kyselylomakkeet jätin opettajanhuoneen pöydille ja vastaukset sai palauttaa samaan paikkaan. Pyysin jokaisessa koulussa opettajanhuoneessa olevia auttamaan gradun tekemisessä vastaamalla kyselyyni. Joissakin kouluissa annoin kyselylomakkeita suoraan joillekin opettajille käteen ja pyysin heitä vastaamaan. Tällä tavoin sain muutamista kouluista enemmän vastauksia.

Kyselylomakkeella halusin saada selville, miten opettajat kokevat yhteistyön museoiden kanssa. Halusin tietää, kuinka paljon ja millaisia kokemuksia heillä on erilaisesta yhteistyöstä koulun ja museon välillä. Halusin kartoittaa opettajien kiinnostusta

museoita kohtaan selvittämällä, mitä museoita he muistavat Tampereen seudulla olevan. Kysyin opettajilta myös syitä, jos he eivät olleet käyttäneet hyväkseen museoiden tarjoamia palveluja opetuksessaan.

Opettajien kyselylomake koostuu strukturoiduista ja avoimista kysymyksistä. Kysely alkaa kartoittavalla kysymyksellä Tampereen seudun museoista. Seuraavat kysymykset koskevat erilaisia yhteistyömuotoja koulun ja museon välillä sekä toiveita yhteistyölle. Kyselyn loppuosa on jaettu sen mukaan, onko opettaja käynyt oppilaiden kanssa museossa vai ei. Jos opettaja on käynyt museossa oppilaiden kanssa, kyselyssä on vastattu millainen vierailu oli, mitä siellä oli tavoitteena oppia, miten opettaja koki itse ja miten hän olettaa oppilaiden kokeneen vierailun. Jos opettaja ei ole käynyt museossa oppilaiden kanssa, kyselyssä on vastattu rastittamalla erilaisiin väittämiin miksi opettaja ei ole käynyt museoissa.

Opettajien kyselyyn vastasi 26 luokanopettajaa. Heistä suurin osa, 16 opettajaa, on töissä Tampereen kouluissa. Kahdeksan opettajaa on Tampereen naapurikunnista; Pirkkalasta neljä opettajaa, Ylöjärveltä neljä opettajaa ja Lempäälästä kaksi opettajaa. Vastanneista naisia on 18 ja miehiä 7. Yksi vastaaja ei ollut merkinnyt kumpaa sukupuolta hän on. Vastaajien keski-ikä on noin 40 vuotta. Yksi vastaaja ei ole merkinnyt ikäänsä, mutta opettajana hän on toiminut 10 vuotta eli hän ei todennäköisesti muuta vastaajien keski-ikää suuresti. Vastanneet olivat toimineet opettajina keskimäärin 15 vuotta. Opettajien työurat vaihtelivat 1,5 vuodesta 37 vuoteen.

Opettajien tietämys Tampereen seudun museoista luo pohjan opettajien ja koulujen väliselle yhteistyölle. Opettajien tietämys museoista kertoo myös heidän kiinnostuksestaan museoita kohtaan. Opettajat muistivat keskimäärin 6 museota Tampereen seudulta. Vain yksi ei muistanut yhtään museota. Kahden vastaajan vastauksia en pystynyt tulkitsemaan tai laskemaan: ”Ks. Yllä” ja ”kaikki (lähes)”. Opettajat muistivat parhaiten Tampereen seudulla olevan Tampereen taidemuseon, jonka muisti yhteensä 21 opettajaa (80,8 %). Seuraavaksi tunnetuin museo oli Museokeskus Vapriikki. Sen mainitsi 18 vastaajaa (69,2 %). Joidenkin museoiden nimiä sekoitettiin. Puku- ja nukkemuseosta Hatanpään kartanossa esitettiin kuutta eri

nimiversiota. Myös Amurin työläismuseokorttelista esitettiin neljää eri nimeä. Mainitut museot ja mainintojen määrät näkyvät taulukosta.

TAULUKKO 1. Opettajien tietämys Tampereen seudun museoista.

	montako opettajaa mainitsi (n = 26)	prosenttia vastanneista
Tampereen taidemuseo	21	80,8 %
Vapriikki	18	69,2 %
Sara Hildénin taidemuseo	15	57,7 %
Puku- ja Nukkemuseo Hatanpään kartano	11	42,3 %
Amurin työläismuseokortteli	9	34,6 %
Vakoilumuseo Muumilaakso	7	26,9 %
Hämeen museo Kustaa Hiekan museo Lenín museo	6	23,1 %
Kivimuseo	5	19,2%
Jääkiekkomuseo Ylöjärven kotiseutumuseo	4	15,4 %
Nykytaiteen museo Reipin kotiseutumuseo, Pirkkala Tekninen museo	3	11,5 %
Hinttalan museo, Nokia Mobilier, Kangasala Rupriikki Työväen keskusmuseo	2	7,7 %
Automuseo, Kangasala Hämeenkyrön kotiseutumuseo Kahvikuppimuseo Koulumuseo Kuokkalan kotiseutumuseo, Lempäälä Pyynikin linna Taidekeskus Mältinranta Teiskon museo Valkeakosken myllymuseo Voipaalan taidekeskus ja lastenkulttuurikeskus	1	3,8 %

24 opettajaa 26:sta on ollut museossa oppilaiden kanssa. Suurin osa, 19 opettajaa (79,2 %), on käynyt museoissa 5. - 6.-luokkalaisten kanssa. 1. - 2.-luokkalaisten kanssa on ollut museoissa kymmenen opettajaa (41,7 %) ja 3. - 4.-luokkalaisten kanssa, kolme

opettajaa (12,5 %). Kaksi opettajaa (8,3 %) on ollut museossa esikoululaisten kanssa ja yhdellä on kokemusta museoissa 7. - 9.-luokkalaisten kanssa. Yksi opettaja on ollut museossa erityisluokkien kanssa. Opettajat ovat käyneet oppilaiden kanssa museoissa pääosin 2000-luvulla. Osa opettajista ei osannut sanoa vuosilukua. Osa kertoi käyneensä 90-luvulla ja osa ”vuosien varrella”.

9.1.2 Oppilaiden kysely

Koulun opetuksen tarkoitus on lisätä monipuolisesti oppilaiden tietoa ja siirtää kulttuuriperinnettä sukupolvelta toiselle. Miten oppilaat sitten kokevat museoissa oppimisen oli tutkimukseni toinen näkökulma. Kyselyyn osallistui yhden Tampereen seudun perusasteen 5. ja 6.-luokan 28 oppilasta. Oppilaista viidesluokkalaisia poikia oli eniten, 15 poikaa. Viidesluokkalaisia tyttöjä oli viisi. Kuudennelta luokalta poikia oli kuusi ja tyttöjä kaksi. Osallistuin 26 oppilaan kanssa (2 oppilasta oli poissa) elämyksellisille museopäiville Pirkkalan Reipin museossa toukokuussa 2004. Observoin museossa oppilaiden käyttäytymistä, ilmeitä, eleitä ja keskinäistä keskustelua. Museopäivän jälkeen haastattelin luokan opettajaa teemahaastatteluna.

Kyselyssä kysyin oppilaiden mielipiteitä ja kiinnostusta koskien sekä Reipin Elämyksellistä Museopäivää että yleisesti museoita. Halusin selvittää mitä oppilaat muistivat museovierailusta Reipissä ja mitä he kokevat oppivansa museoissa. Halusin tietää myös sen, mitä oppilaat haluaisivat tehdä museoissa. Oppilaiden kysely jakautuu kahteen osioon. Ensin ovat avoimet kysymykset koskien oppilaiden mielipiteitä ja mieleen jääneitä asioita Reipin museopäivästä. Lopuksi on mielipideväittämiä yleisestä kiinnostuksesta museota kohtaan ja millaisia asioita museoista oppii. Muotoilin oppilaiden kyselyn mahtumaan yhdelle sivulle, jotta oppilaat jaksoivat paremmin keskittyä vastaamaan muutamiin kysymyksiin eivätkä ahdistuneet kysymysten paljoudesta.

Väittämissä käytin Likert -tyyppistä viisiportaista asteikkoa. Likertin menetelmässä annettujen arvoasteikkojen avulla vastaajat arvioivat sitä, kuinka paljon samaa mieltä he ovat väitteiden kanssa. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2004, 189) Asteikko on ilmaistu tässä tutkimuksessa sekä sanallisesti että lukuna. Oppilaiden kyselylomakkeeseen liitin myös vastaamista helpottamaan kaksi hymiötä: ☺ kuvaamaan täysin samaa mieltä

olemista ja ☹ täysin eri mieltä olemista. Käyttämäni asteikko oppilaiden kyselylomakkeen viimeisessä kysymyksessä on seuraavanlainen:

1. Täysin eri mieltä. ☹
2. Hieman eri mieltä.
3. En osaa sanoa.
4. Hieman samaa mieltä.
5. Täysin samaa mieltä. ☺

9.1.3 Luokan observointi museossa

Olin seuraamassa Pirkkalassa Reipin museomäellä elämyksellistä museopäivää yhden 5.-6. luokan mukana. Museopäivä oli toteutettu yhdeksän museotyöntekijän voimin ja ideana oli kuuden eri museokohteen kierros kotiseutumuseon pihapiirissä. Yhtä aikaa kierroksella oli kolmen koulun oppilaita. Koululuokat jaettiin 10-15 oppilaan ryhmiin. Ryhmät olivat jokaisessa kohteessa noin 20 minuuttia, joten vierailu kesti yhteensä kaksi tuntia. Kiersin kierroksen yhden ryhmän mukana ja seurasin, miten oppilaat käyttäytyivät kohteissa ja mitä he puhuivat. Ryhmässäni oli kymmenen poikaa ja kaksi tyttöä. He olivat käyneet vastaavalla museokierroksella kaksi vuotta sitten.

Observoin oppilaita museokierroksen aikana ja halusin selvittää heidän yleistä käyttäytymistä museossa. Tutkin vaikuttivatko he innostuneilta vai tylsistyneiltä, mistä asioista he näyttivät olevan kiinnostuneita, esittivätkö he kysymyksiä oppaille ja millaista museota koskevaa keskustelua he kävivät. Tutkin myös oppilaiden käytöstapoja museossa.

9.1.4 Museotyöntekijöiden haastattelut

Haastattelin museotyöntekijöitä kuudesta erityyppisestä museosta. Yksi oli amanuenssi Tampereen taidemuseo - Pirkanmaan aluetaidemuseosta. Toinen amanuenssi toimi Amurin työläismuseokorttelissa, mikä on kulttuurihistoriallinen museo. Kolmas työntekijä oli museolehtori Museokeskus Vapriikista, mikä on kulttuurihistoriallinen, luonnontieteellinen ja maakuntamuseo. Neljäs työntekijä toimi museolehtorina Tampereen taidemuseon Muumilaaksossa, mikä on taidemuseo ja erikoismuseo. Viides työntekijä toimi kulttuurintuottajana valtakunnallisessa erikoismuseossa Työväen keskusmuseossa. Kuudes museotyöntekijä oli kesätöissä oppaana kotiseutumuseossa

Tampereen naapurikunnassa Lempäälässä. (Museoliiton luettelo Suomen museoista 2005.) Kaikki haastateltavani olivat naisia.

Museotyöntekijöiden teemahaastattelussa kysyin, millaista toimintaa museoissa on järjestetty koululaisryhmille, millaista muunlaista yhteistyötä heillä on koulujen kanssa ja miten tiedotus hoidetaan. Halusin selvittää, miten museotyöntekijät kokevat koululaisryhmät ja paljonko koululaisryhmiä käy museossa. Kysyin lisäksi museo-opetuksen suunnittelusta ja miten museo-opetuksessa huomioidaan koulujen opetussuunnitelmat. Museotyöntekijät kertoivat, miksi heidän museonsa pyrkivät edistämään oppilaiden museossa oppimista. Näin kartoitin museoiden kiinnostusta järjestää koululaisille vaihtelevaa museotarjontaa. Halusin erityisesti selvittää, kuinka paljon museoissa on käytössä elämyksellisiä ja kokemuksellisia opetusmenetelmiä, kuten draamaa ja työpajoja sekä miksi niitä kannattaisi käyttää perinteisen opastuksen sijaan.

9.2 Tutkimusaineiston esittäminen ja käsittely

Opettajien kyselyn tulokset esitän taulukkona ja tekstinä. Suurin osa tuloksista on prosentteja, kuinka paljon opettajat muistivat erilaisia museoita Tampereen seudulla, kuinka suuri osa opettajista on tehnyt erilaista yhteistyötä museoiden kanssa, kuinka moni on käynyt oppilaiden kanssa museossa ja kuinka paljon erilaisia syitä opettajat esittivät, miksi he eivät ole käyneet museoissa. Näistä teen päätelmiä pohdintakappaleessa. Vastaukset esitän tutkimusongelmien mukaisessa järjestyksessä opettajien omia kirjoituksia lainaten. Lainaukset olen pyrkinyt valitsemaan niin, että kertoisivat parhaiten opettajan henkilökohtaisista kokemuksista museoissa.

Oppilaiden vastaukset esitän tutkimusongelmien mukaisessa järjestyksessä oppilaiden omia kirjoituksia lainaten. Pohdintaosassa pohdin oppilaiden vastauksia, kuten miksi useimmat oppilaat mahdollisesti muistivat samoja asioita museovierailulta. Pohdin myös heidän esittämiään syitä, miksi Reipin museopäivillä kannatti heidän mielestään käydä. Mieli-pideväättämien tulokset esitän sekä taulukkona että tekstinä. Oppilaiden observoinnin esitän oppilaiden vastausten tukena.

Oppilaiden mukana Reipin museopäivillä olleen opettajan teemahaastattelun esitän ja analysoin muiden opettajien vastausten joukossa lainaten opettajan omia sanoja. Museohenkilökunnan teemahaastattelun vastauksia esitän myös tutkimusongelmien mukaisessa järjestyksessä. Tarkastelen tutkimukseni tuloksia pohdintaosuudessa aiempien museotutkimusten tuloksiin vertaamalla .

9.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus eli se pyrkii osoittamaan pienemmästä aineistosta syvempiä tuloksia eikä se keskity suureen määrään numeroita. Alasuutari (1994, 25, 28, 161) esittää määrällisen ja laadullisen tutkimuksen eroja. Määrällisessä tutkimuksessa argumentoidaan lukujen ja niiden välisten systemaattisten, tilastollisten yhteyksien avulla. Aineisto saatetaan taulukkomuotoiseksi. Laadullista aineistoa puolestaan tarkastellaan kokonaisuutena. Laadullisessa analyysissä ei tarvitse osoittaa yksilöiden välisiä eroja tilastollisesti merkitseviksi, kuten määrällisessä analyysissä voi tehdä. Tilastollinen analysointi ei ole tarpeen. Ensisijaisena tavoitteena on selittää yksittäistapauksia. Laadullisen analyysin peruserä on havaintojen absoluuttisuus: yksittäishavaintojen perusteella tehdään ehkä yleistyksiä. Aineistoa voidaan ryhmitellä ja taulukoida.

Eskolan ja Suorannan (1996, 165-170, 175) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on yleensä eniten epäilty tutkimuksen edustavuutta ja tulosten yleistettävyyttä. Tutkimuksen luotettavuudessa käytetään käsitteitä valideetti eli mittauksen kyky mitata niitä ominaisuuksia, joita mittaamaan mittaväline on laadittu ja reliabiliteetti eli mittaustulosten pysyvyys ja toistettavuus eli mittaus ei anna sattumanvaraisia tai ristiriitaisia tuloksia. Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on kysymys tutkimuksen sisältämien väitteiden perusteltavuudesta ja totuudenmukaisuudesta. Tärkeätä olisi pyrkiä kertomaan mahdollisimman tarkasti siitä, mitä aineiston keräyksessä ja sen jälkeen on tapahtunut. Laadullisen aineiston luotettavuudessa kiinnitetään huomiota aineiston yhteiskunnalliseen merkittävyyteen ja riittävyteen, kattavuuteen, arvioitavuuteen ja toistettavuuteen. Analyysi tulisi olla sellaista, että kuka tahansa toinen tutkija voisi tehdä aineistosta samat päätelmät. Analyysin tulisi johtaa uusien ongelmien jäljille, jolloin puhutaan tutkimuksen tuloksellisuudesta. Tutkimuksen olisi tuotava uutta tietoa tai uusia näkökulmia.

Syrjälän, Ahosen, Syrjäläisen ja Saaren (1996, 100-101) mukaan muita luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat tutkimusolosuhteet, käsitteiden epäselvyys ja tutkijan henkilökohtaisen elämän tapahtumat tai tutkimusprosessiin liittyvät seikat. Syrjälän ryhmä jakaa validiteetin sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Sisäisen validiteetin pahimmat uhkat ovat tutkijan vaikutukset ja väärät johtopäätökset. Ulkoisen validiteetin uhkat väistetään parhaiten raportoimalla tutkimuksen eri vaiheet, käsitteet, tekniikat ja teorialat mahdollisimman tarkkaan.

Loppukevät ei ollut suotuista ajankohta esittää opettajille kyselylomaketta täytettäväksi, koska he ovat silloin yleensä hyvin kiireisiä ja väsyneitä. Kaikkia kuuden koulun opettajia tutkimukseni ei tavoittanut, koska opettajia oli poissa luokkaretkillä tutkimusaineistoni keruun aikana. Isoissa kouluissa monet opettajista eivät olleet paikalla opettajanhuoneessa, kun kerroin tutkimuksestani, joten he eivät ehkä huomanneet kyselyäni pöydillä. Yhteensä näissä kuudessa koulussa on noin sata opettajaa, joten vastausprosentti (noin 26 %) jäi siis melko pieneksi. Kuusi koulua Tampereen seudun neljän kunnan (Tampere, Lempäälä, Pirkkala, Ylöjärvi) noin 70:stä 1 - 6.-luokkia opettavasta koulusta on melko pieni osa (9 %), joten kovin luotettavia päätelmiä Tampereen seudun opettajien museokokemuksista ei voida tehdä. Pienissä alle kymmenen opettajan kouluissa vastausprosentti oli parempi (yli 50 %), mikä johtui ehkä siitä, että pystyin pyytämään heitä henkilökohtaisesti vastaamaan. Kaksi isointa koulua olivat 1. - 9.-luokkien yhtenäiskouluja. Näissä kouluissa opettajien kiinnostusta saattoi laskea se, että pyysin vain osaa opettajista (1-6lk) vastaamaan. Mielestäni tämä pieni otos riittää kuitenkin kattavaksi tutkimusaineistoksi, koska valitsin koulut eri puolilta Tampereen seutua pitäen keskuspaikkana Tampereen keskustaa, missä suurin osa museoista sijaitsee.

Opettajien kyselylomakkeen tarkistuskysymyksissä oli melko paljon ristiriitaisuuksia. Opettajien kyselylomakkeeseen tein luotettavuuden parantamiseksi kolme tarkastuskysymystä kysymällä kahteen kertaan ovatko opettajat käyneet museoiden opastuksessa, työpajoissa tai tehneet tehtäviä museoissa luokan kanssa. 11 opettajan kyselylomakkeessa puuttui toinen rasti samaa kysyväästä kysymyksestä. Jonkun verran virheitä aiheuttaa huolimattomuus, on vain unohtunut laittaa rasti myös toiseen samaa asiaa kysyvään kohtaan. Viisi opettajaa esimerkiksi on rastinut käyneensä opastuksessa, mutta kun kysyin myöhemmin tarkennusta, että missä museoissa ja koska he ovat

käyneet, opettajat olivat jättäneet vastauskohdan tyhjäksi. Kaksi opettajaa kertoo käyneensä luokkaretkillä ja leirikoulussa museoissa muualla kuin Tampereella. Heillä ristiriitaiset vastaukset saattaa johtua siitä, että he eivät ole ymmärtäneet koskeeko kysely vain Tampereen seudun museoita vai yleensä museoita.

Tuloksissa olen käsitellyt ristiriitaiset vastaukset siten, että jos opettaja on edes toisessa kysymyksessä kertonut tehneensä yhteistyötä museon kanssa, olen laskenut hänen tehneen yhteistyötä, koska mielestäni vastaajat harvoin muistavat tehneensä jotain mitä eivät oikeasti ole tehneet. Pieni virheellisten vastausten määrä on kuitenkin siis olemassa, jos jokin rasti on vahingossa mennyt väärään kohtaan. Tämä pieni virhemahdollisuus on kuitenkin aina otettava huomioon mitä tahansa tutkimusta tehtäessä. Joka tapauksessa ristiriitaisen vastauksen antaneiden opettajien määrä, 11 opettajaa 26 opettajasta (42 %) on iso osuus. Tämä kertoo, että epäselvässä kyselylomakkeessani olisi ollut parantamisen varaa.

Ongelmalliseksi kyselylomakkeeni osoittautui myös usean vuoden opettajakokemuksen omaaville. Osa tuli kysymään, kirjoittaako hän vastaukset koskemaan vain edelliskertaista vierailua vai kaikkia museovierailuja. En ollut ymmärtänyt, että jotkut yli 30 vuotta työssä olleet ovat käyneet hyvin monia kertoja museoissa, eivätkä heidän kokemuksensa museoista millään mahtuneet vastausviivoille. Vaikka olin kirjoittanut kyselylomakkeeseen ”Käytä tarvittaessa paperin toista puolta.” eivät useimmat opettajat ole ilmeisesti ymmärtäneet kysymykset koskevan kaikkia vierailuja, vaan he ovat vastanneet vain yhden vierailun osalta. Näin en saanut selville, montako kertaa he ovat käyneet museoissa. Olisin voinut muotoilla yhden kysymyksen esimerkiksi ”Montako kertaa olet käynyt museoissa: kerran, alle viisi kertaa, alle kymmenen kertaa ja enemmän kuin kymmenen kertaa.” Olisin siten voinut vertailla heidän museokokemustensa määrää heidän työuraansa opettajana, jolloin olisi paremmin selvinnyt heidän kiinnostuksensa museoita kohtaan. Koska olin jakanut kysymykset museoissa käyneisiin ja ei käyneisiin, häiritsi tämä varmaankin jonkin verran vastausten luotettavuutta. Nyt saattoi käydä niin, että jos joku oli joskus muinoin käynyt museossa, hän tyytyväisenä vastasi tähän kohtaan, vaikka muuten häntä ei yhtään kiinnostaisi museoissa käyminen eikä hän enää ole ikinä menossa museoon. Minulla kyllä oli kyselyssä kohta, jossa kysyin heidän mielipidettään vierailusta, joten voin ehkä hieman päätellä jotain näistä vastauksista. Opettajien kiinnostusta ja tietämystä museoita

kohtaan olisi ehkä paremmin saanut selville kysymällä ”Montako museota arvelet olevan Tampereella ja lähikunnissa” ja jatkokysymys ”Mistä saat tietoa museoiden tarjonnasta kouluille”.

Oppilaiden määrä 28 edustaa Tampereen seudun oppilaista vain hyvin pientä murto-osaa, joten kovin luotettavia yleistettäviä päätelmiä ei heidän perusteella voi tehdä. Tapaustutkimuksena tämäkin määrä kuitenkin tuo suuren lisäulottuvuuden ja kolmannen näkökulman opettajien ja museohenkilökunnan lisäksi. Samoin yhden tapauskohtaisen esimerkin museovierailusta tuo Reipin elämyksellinen museopäivä, jonka perusteella ei myöskään voida yleistää mitään. Mielestäni sain kuitenkin syvällisempää tietoa tutkimalla pientä ryhmää tarkemmin, koska oppilaiden kokemuksista ei minusta kerro määrä vaan laatu. Oppilaiden observoinnilla lisäksi syvensin saamaani tietoa.

Oppilaiden kyselylomakkeessa muotoilin mielipideväittämät sekä negatiivisiksi että positiivisiksi parantaakseni vastausten luotettavuutta. Näin lapset joutuivat lukemaan kysymykset tarkemmin. Tein myös muutaman tarkistuskysymyksen eli kysyin samaa asiaa kahdesti erilaisilla kysymyksillä. Oppilaiden kyselylomakkeissa oli kolme ristiriitaista vastauksta. Yksi on selvä virhe, koska muuten täysin myönteisten vastausten joukkoon on tarkistuskysymyksessä tullut yksi täysin kielteinen vastaus. Kahdessa lomakkeessa on ristiriitana tarkistuskysymyksen hieman kielteinen ja hieman myönteinen vastaus. Oppilaat eivät ehkä pitäneet täysin synonyymeinä sanoja ”hyödyllinen” ja ”tärkeä” eikä ”entisaikojen elämä” ollut sama asia kuin ”vanhat esineet”, koska vain viisi oppilasta oli vastannut näihin tarkistuskysymyksiin täysin samalla tavalla joko myönteisesti tai kielteisesti.

Oppilaiden kysely painottui ehkä liiaksi tiedollisiin tavoitteisiin ja niiden saavuttamiseen, koska kysyin usealla eri tavalla mitä oppilaat oppivat. Olisin voinut tarkentaa kysymystä siten, että mitä muuta kuin tiedollisia asioita opit museossa, mitä opit yleensä elämää varten. Esimerkiksi kuinka museossa käyttäydytään, millainen haju museoissa ja vanhoissa esineissä on, millaisia ääniä kuuluu sepän takoessa rautaa tai miltä vanha puuesine tuntuu kosketettaessa. Tällaisia asioitahan on mahdotonta oppia kirjasta lukemalla.

Tutkimissani Tampereen seudun neljässä kunnassa on 36 museota (Museoliiton luettelo Suomen museoista 2005). Tästä määrästä kuusi museota (17 %) on myös melko pieni otos. Museoissa toimii lisäksi yleensä enemmän kuin yksi museotyöntekijä, joten kuuden museotyöntekijän otos museotyöntekijöiden yhteismäärästä on pieni. Mielestäni yksi museotyöntekijä riitti kuitenkin edustamaan koko museota, ja koska museot ovat kaikki erityyppisiä (taidemuseo, kotiseutumuseo, kulttuuri- ja luonnonhistoriallinen maakuntamuseo, valtakunnallinen erikoismuseo, erikoistaidemuseo ja kulttuurihistoriallinen museo), on otos minusta hyvä tuomaan kolmannen näkökulman opettajien ja oppilaiden lisäksi.

Reipin museopäivillä mukana olleen opettajan teemahaastattelussa kuten myös museotyöntekijöille tekemissä teemahaastatteluissa minulla ei ollut käytettävissä nauhuria, joten vastaukset perustuvat omiin muistiinpanoihini haastattelun aikana ja puhtaaksi kirjoitettuun yhteenvetoon heti haastattelun jälkeen. Tämä saattaa vähentää hieman haastatteluvastausten luotettavuutta, koska ne eivät ole sanatarkasti juuri vastanneiden vastauksia. Olen pyrkinyt kuitenkin kirjoittamaan mahdollisimman tarkat muistiinpanot haastattelutilanteessa.

10 TULOKSET

Tässä luvussa vastaan aiemmin asettamaani tutkimustehtävään kolmen ongelman avulla siinä järjestyksessä, jossa olen ongelmat asettanut. Esitän tutkimukseni tuloksia ryhmittelemällä kyselyistä, teemahaastatteluista ja observoinnista saamiani vastauksia tutkimusongelmieni mukaan.

10.1 Museoiden tarjoamat erityispiirteet oppimisympäristönä

Ensimmäiseen tutkimusongelmaan, mitä erityispiirteitä museo tarjoaa oppimisympäristönä, vastaan opettajille esitetyn kyselylomakkeen, museossa olleen luokan opettajan teemahaastattelun ja museotyöntekijöiden teemahaastattelun vastausten perusteella. Museossa oppimisen erityispiirteitä ovat erilaiset yhteistyömuodot museon ja koulujen välillä. Yhteistyömuotoja ovat aiempien tutkimusten mukaan olleet museon järjestämät opastukset, työpajat, muut tapahtumat, teemapäivät, tehtävälomakkeet, verkkoaineistot ja materiaalin lainaaminen museosta kouluille. Esitän opettajien tekemän erilaisen yhteistyön Tampereen museoiden kanssa tekstinä ja taulukossa. Toisessa taulukossa ja opettajilta lainatuissa vastauksissa on esitetty opettajien mainitsemia syitä, miksi he eivät ole tehneet yhteistyötä museoiden kanssa. Opettajilta saatujen vastausten jälkeen esitän museotyöntekijöiden näkökulman asiaan.

Opettajien hyödyntämä museotarjonta

Melkein kaikki opettajat, 24 opettajaa 26:sta, ovat käyneet luokan kanssa museoissa. Vain kaksi opettajaa ei ollut tehnyt minkäänlaista yhteistyötä museoiden kanssa. Kaikki luokan kanssa museossa käyneet 24 opettajaa ovat olleet museoiden järjestämässä opastuksessa (kaksi opettajaa tosin jossain muualla kuin Tampereella). Muu yhteistyö museoiden kanssa oli vähäisempää. Luokkaansa itse museossa opastaneita opettajia on 10 (41,7 %) ja saman verran opettajia kertoo oppilaiden tehneen tehtäviä museossa. Vain muutamilla oli kokemusta työpajoista tai elämyksellisistä museotapahtumista. Työpajoissa oli käynyt 5 opettajaa (20,8 %) ja elämyksenä museovierailun oli kokenut 7 opettajaa (29,2 %). Luokkansa kanssa Reipin museopäivillä ollut teemahaastateltu opettaja on ollut aiemminkin eri luokkien kanssa museoiden opastuksissa. Tämä opettaja on ollut lisäksi oppilaiden kotikunnan historiallisella kiertoajelulla, missä opas

oli bussissa esiteltyt muun muassa vanhoja kauppapaikkoja. Tämä voidaan laskea hajautetuksi museo-opetuksiksi. Taulukossa 2 olen esittänyt tarkemmin Tampereen seudun museoiden erilaisiin yhteistyömuotoihin osallistuminen (taulukoon ei ole merkitty kahta muualla Suomessa museoissa käynyttä opettajaa ja teemahaastateltua opettajaa).

TAULUKKO 2. Opettajien tekemä yhteistyö Tampereen seudun museoiden kanssa.

	opettajien määrä (n = 26)	prosenttia vastanneista
Museoiden opastetuilla kierroksilla käynti	22	84,6 %
Museon järjestämiin tapahtumiin osallistuminen	10	38,5 %
Museoiden tehtävälomakkeiden käyttäminen	10	38,5 %
Työpajoihin osallistuminen	7	26,9 %
Museoiden verkkoaineistoja käyttäminen internetissä	3	11,5 %
Museon materiaalien lainaaminen koululle	1	3,8 %
Museoprojektin järjestäminen, esim. teemapäivä.	1	3,8 %
Opettajien Musti museo-opas postituslistalle kuuluminen	1	3,8 %
Ei minkäänlaista yhteistyötä museoiden kanssa	2	7,7 %

Museoiden järjestämissä työpajoissa oli käynyt viisi opettajaa (20,8 %) oppilaineen. Kaksi heistä oli ollut kahdessa eri työpajassa. Työpajoissa oli piirretty, tehty suutarin opastuksella nahkatöitä, leikitty perinneleikkejä, näytelty, tehty tarinoita ja tehty joitain elämyksellisiä tehtäviä. Työpajat oli järjestetty Sara Hildénin taidemuseossa, Muumimuseossa, Tampereen taidemuseossa, Työvään keskusmuseossa ja Ylöjärven kotiseutumuseossa.

Kaksi opettajaa (7,7 %) ei ollut käynyt museossa oppilaiden kanssa eivätkä he olleet tehneet museoiden kanssa mitään yhteistyötä. Toinen näistä oli ollut opettajana alle kolme vuotta ja hän vastasi toimineensa opettajana vasta vähän aikaa, eikä ole vielä ehtinyt. Hän kertoi myös, ettei ole saanut tietoa museoiden järjestämästä ohjelmasta. Toinen opettaja on toiminut opettajana 9 vuotta. Syyksi hän on merkinnyt, ettei hänkään ole saanut tietoa museoiden järjestämästä ohjelmasta ja hänellä on ollut liian iso luokka hallittavana koulun ulkopuolisilla retkillä. Näiden kahden lisäksi oli viisi opettajaa,

jotka ovat kyllä käyneet museossa oppilaiden kanssa, mutta ovat kuitenkin vastanneet kysymyksiin, miksi he eivät ole käyneet museoissa. Neljällä heistä on aikaa museovierailusta yli kuusi vuotta ja yksi ei edes muista koska on käynyt. Yksi opettaja on kuitenkin vastannut syitä miksi hän ei ole käynyt museossa, vaikka hän on edellisenä vuonna käynyt. Opettajien syitä, miksi eivät ole käyneet museoissa oppilaiden kanssa, on esitelty seuraavassa taulukossa.

TAULUKKO 3. Opettajien syitä miksi ei ole käynyt museossa oppilaiden kanssa.

	opettajien määrä (n = 26)	prosenttia
Sinulla on ollut iso luokka hallittavana koulun ulkopuolisilla retkillä.	3	11,5 %
Et ole saanut tietoa museoiden järjestämästä ohjelmasta.	3	11,5 %
Museovierailut ovat aikaa vieviä. Museoihin on liian pitkä matka. Koet museovierailut raskaina/hankalina. Olet toiminut opettajana vasta vähän aikaa, etkä ole vielä ehtinyt.	1	3,8 %
Muut syyt, mitkä?	4	15,4 %

Opettajat ovat kirjoittaneet lisäsyitä, miksi he eivät ole käyneet museossa.

”En ole saanut aikaiseksi.” (ope L2)

”Ope suhtautuu kyllä positiivisesti, mutta ei ole saanut aikaiseksi lähteä...” (ope A2)

”Opetan suomea toisena kielenä pienryhmissä – oppilailla vain muutama tunti viikossa -> ei aikaa -> ei käytännössä mahd. lähteä.” (ope T6)

”Oppilaat ovat nykyään melko levottomia, kustannuskysymys. Ennen vanhaan museoissa käytiin luokkaretkien yhteydessä.” (ope Y4)

Opettaja (ope Y4) oli käynyt viime vuonna museossa luokan kanssa ja oli silti vastannut kysymykseen, miksi ei ole käynyt museoissa. Hän tuli juttelemaan kanssani vastattuaan kyselyyni. Hän tarkensi, että hänen mielestään oppilaat haluavat luokkaretkillä purkaa energiaa esimerkiksi Särkänniemessä eivätkä jaksaa keskittyä koko päivän reissuilla muiden kohteiden lisäksi museoon. Oppilaat jaksavat hänen mukaansa paremmin, jos tehdään pelkästään museoon vierailu, mutta se on kustannuskysymys. Kun tilataan bussi Tampereen naapurikuntaan päiväksi, se maksaa paljon ja samalla bussilla tehdään sitten ennemmin luokkaretkenä matkoja useampaan kohteeseen. Jotkut opettajat eivät siis pitäneet museoissa oppimista erityisen tärkeänä. En kuitenkaan saanut vastausta siihen, miten he korvaavat museossa oppimisen muulla tavoin.

Museoiden tarjonta museotyöntekijöiden mukaan

Museotyöntekijöiden mukaan heidän museoissaan yleisimpiä yhteistyömuotoja ovat olleet opastukset, toiminnalliset kierrokset, työpajat ja tehtävämonisteet. Muita yhteistyömuotoja ovat olleet elämykselliset draamakierrokset, työnäytökset, opettajien ideoimat käsityöprojektit, rakennusperintöprojektit, massaluennot, museokoulutus opettajille, verkko-opetusmateriaali, kulttuuriympäristökurssi ja retket.

Opastuksia ovat olleet perinteiset opastetut kierrokset, lyhyemmät alkuopastukset, jonka jälkeen museoon on tutustuttu opettajan johdolla sekä erilaiset toiminnalliset opastuskierrokset eri-ikäisille. Toiminnallisilla kierroksilla on leikkejä, tehtäviä, elämyksellistä ”aikakävelyä” ja draamaa. Vain yhdessä museossa ei järjestetä perinteisiä näyttelyn opastuksia. Muumimuseossa oli kokeiltu opastuksia yhden kesän ajan, mutta museolehtorin mukaan tila on opastukseen huono, koska siellä kaikuu, on hämää ja sokkeloista. Museolehtori itse kokee museon niin pienenä ja intiiminä, että haluaa jokaisen kävijän saavan rauhassa kokea museon satumaailman ilman henkilöä, joka *”kiekuu ja kaikuu ja kertoo puuduttavia vuosilukuja”* (mtMuu).

Vapriikissa, isossa maakuntamuseokeskuksessa, on järjestetty eniten erilaisia työpajoja. Perusnäyttelyyn on järjestetty käsityöpajoja, jossa on tehty kivityö, kalliomaalauksia ja kankaan kutomista. Lisäksi on ollut arkeologian työpajoja draamapedagogisin keinoin. Museolehtori (mtVa) kertoo, että he kokeilevat erilaisia työpajoja ja tutkivat mistä lapset parhaiten innostuvat ja kehittävät toimintaa sen mukaan eteenpäin. Vapriikissa järjestetään myös kulttuuriympäristöopetuksen yhteydessä työpajoja, joissa opetetaan kulttuuri- ja rakennusperintöasioita, koska Vapriikki on maakunnallisesta painottunut siihen. Rakennusperintötyöpajoissa on muun muassa opeteltu perusjuttuja hirsirakentamisesta ja korjauksesta.

Työpajoja ei järjestetä kolmessa museossa. Amurin museossa ei järjestetä työpajoja, koska museotyöntekijä ei ole keksinyt ”mikä meille sopisi tänne kaupunkilaisten elämää kuvaavaan museoon, missä ei ole ennen niinkään tehty käsitöitä kuin maaseudulla. Täällä on pojat vaan tappaneet rottia ja keränneet romuja ja tytöt on tehneet kotitöitä.” (mtA) Museotyöntekijällä on kuitenkin ollut ajatus, että erään aitan voisi tyhjätyöpajatilaksi, missä voitaisiin tehdä esimerkiksi pajupillejä. Lempäälän

kotiseutumuseossa on järjestetty kesäisin monenlaista toimintaa lapsille, mutta koululaisille ei työpajoja ole. Kesäisin on ollut kyläseppä-työpajoja sekä lastenpäiviä, jolloin lapset ovat saaneet kiertää tekemässä käpylehmiä, seuraamassa lampaan keritsemisen työnäytöstä, leikkimässä perinneleikkejä, tekemässä saunavihtoja, kulkemassa liikuntaratoja ja tekemässä rakennustehtäviä. Museon työntekijän mukaan kyläseppä tulisi varmaan mielellään pitämään työpajaa kouluaikana myös koululaisryhmille, jos hänet tilaisi. Näin ei kuitenkaan ole vielä tehty. Tampereen taidemuseo puolestaan on suojeltu rakennusperintökohde, joten siellä ei ole tiloja työpajatoiminnan järjestämiseen. Rakennuksen arvo myös rajaa museossa tehtävien töiden tekoa, eli museossa onnistuvat vain työt, jotka eivät vie paljoa tilaa ja sotkevat vähiten. TAITE -yhteistyössä on kyllä järjestetty työpajoja museon ulkopuolella. Museotyöntekijä on suunnitellut etsivänsä lähistöltä tilan työpajoille. Vapriikin museolehtori (mtVa) kertoo, että monissa Tampereen museoissa vierailee kiertävä TAITE -projekti, joka tekee eri museoiden näyttelyiden yhteyteen elämyksellisiä kierroksia. TAITE -työpajat on tarkoitettu esikoululaisille ja 1. - 2.-luokkalaisille. TAITE painottuu draamaan ja se järjestää museossa näyttelyiden yhteyteen työpajoja ja draamatoimintaa.

Vapriikissa on museolehtori (mtVA) mukaan järjestetty paljon muunlaista yhteistyötä kuin perinteiset opaskierrokset. Museon järjestämät massaluennot (noin 80 oppilaalle kerrallaan) on tavoittanut vuosittain noin tuhat viidesluokkalaista. Vapriikki on ollut järjestämässä koulutusta opettajille ja opettajaksi opiskeleville ja järjestänyt Nokian kouluissa jo kolmen vuoden ajan kulttuuriympäristökursseja, missä on tutustuttu oman paikkakunnan arkeologiaan ja rakennusperintökohteisiin. Kursseilla on tehty retkiä, tehtäviä ja pienoismalleja. Vapriikki on satsannut kovasti henkilökuntaa ja työtunteja tähän projektiin, museolehtori mukaan 100 tuntia joka vuosi kolmen henkilön voimin. Vapriikki on lisäksi tehnyt ympäristökasvatusta mittavan yhteistyöprojektin. Maakuntamuseo on tuottanut kaikille Pirkanmaan peruskouluille cd-levynä jaetun ympäristökasvatuksen opetuspaketin ja se on saatavana nyt myös internetissä.⁵ Opetuspaketti on tuotettu Museoviraston ja ympäristöministeriön avulla sekä Pirkanmaan opettajista ja oppilaista koostuneen asiantuntijaryhmän tuella. Opetuspaketti on yhteistyössä opettajien kanssa integroitu koulujen opetussuunnitelmiin ja se sisältää eri aineisiin liittyviä tehtäviä.

⁵ Pirkanmaan maiseman viesti -opetuspaketti löytyy osoitteesta <http://www.tampere.fi/vapriikki/pmv>.

Muissakin museoissa on oltu mukana isommissa projekteissa. Työväenkeskusmuseossa on tehty erään koulun kanssa jokin suurempi rakennusperintöprojekti, jonka ansiosta oppilaat olivat lähteneet Ranskaan ja tästä projektista oli saatu joitain palkintojakin. Tampereen taidemuseossa on tehty joistakin näyttelyistä on opaskirjoja ja oppikirjajulkaisuja apurahojen avulla. Amurin työläismuseokortteli on tehnyt jonkun puuhakkaan opettajan johdolla museossa teemapäiviä, joissa on oppilaat olleet esittämässä työnäytöksiä yhdessä vanhojen ihmisten kanssa.

Museotyöntekijät (mtMuu ja mtA) kertovat joitain syitä miksei heillä ole joitain yhteistyömuotoja. Amurin museolla ei ole netissä materiaalia koulukäyttöön, koska kukaan ei osaa tehdä sivuja. Museossa ei myöskään ole lainattavaa kouluille, mutta museosta on kuvattu diasarja ja kalvosarja oppimateriaalikeskukseen noin 15 vuotta sitten. Muumilaakson museolehtori kertoo, että museolla ei ole muuta yhteistyötä koulujen kanssa kuin yksi elämyksellinen kierros ja opettajan johtamat kierrokset museossa. Museolehtorin mukaan lainattavat dia-aineistot ovat vanhahtavia ja hänestä niitä ei enää käytetä, joten he eivät ole sellaista laatineet. Museolla ei ole verkostoaineistoa internetissä, koska heillä ei ole aikaa ja taitoa sitä laatia eikä mahdollisuutta palkata ulkopuolista tekemään sivustoja.

10.2 Opettajien, oppilaiden ja museotyöntekijöiden kokemuksia museoista

Toiseen tutkimusongelmaan, miten opettajat, oppilaat ja museotyöntekijät kokevat perusasteen oppilaiden museovierailujen merkityksen oppimisen näkökulmasta, vastaan esittämällä millaisilla kommentteilla opettajat, oppilaat ja museotyöntekijät kuvailivat museovierailuja. Oppilaiden kyselyn väittämistä olen konnut taulukon myönteisesti ja kielteisesti museoon suhtautuvien vastausten mukaan.

Opettajien kokemuksia

Opettajat ovat kokeneet vierailut hyvin positiivisena. Kaikki opettajat kertovat erilaisilla positiivisilla sanoilla kokemuksistaan museoissa oppilaiden kanssa.

”positiivinen kokemus; lähden varmasti uudelleen kun tulee sopiva näyttely” (ope V4)

”aivan mukavia vaihtelua tuovia retkiä” (ope T3)

”vaarini vempain oli lapsenomaisen, lapset jaksoivat kuunnella ja saivat itsekin osallistua” (ope Y4)

”hyvinä, opp. tietävät yllättävän vähän museoista, elämyksellisenä” (ope Y2)

”todella antoisat” (ope Y1)

”hyödyllisenä” (ope V4)

”kiinnostavana, motivoivana jatko-opiskeluun” (ope P3)

Osa opettajista koki vierailut myönteisesti, vaikka he kertoivat myös joitain haittapuolia.

”itselle työläinä (tein itse tehtävät!), mutta palkitsevina, koska lapset pitivät vierailusta” (ope A3)

”mielenkiintoisina, tuli toisaalta tieto- ja tiedonjakamisen ähky eli liian paljon asiaa” (ope P4)

”Hyvin tehty kierros, Jännitystä. Laukkutietokone liian pieni suuren lauman kanssa katsottavaksi.” (ope A4)

”Riippuu luokan koosta ja oppiaineksesta –OK” (ope V2)

Teemahaastattelussa museossa käynyt opettaja kertoo myös kokevansa museovierailut myönteisesti, mutta hänkin esittää muutamia haittapuolia.

”Kyllä tarvitsee, kannattaa ja kiinnostaa. Kustannuskysymys se vain on kun bussimatka vie niin suuren osan rahoista. Bussien saaminen on hankalaa ja kallista ja 30 oppilaan kanssa on hankala mennä kaupungin busseilla, mutta ollaan me kyllä menty. Kaupungissa olis myös paljon muutakin mielenkiintoista niin kuin koulukinot. Museovierailu on mun mielestä hyvä silloin kun on kunnollinen opastus, että se on mielekäs oppilaille. Oppilaat vaatii tarinaa, että mielenkiinto säilyy.” (ope T)

Yhdeksällä opettajalla (34,6%) oli elämyksellisiä kokemuksia museovierailuilta. Oppilaat ovat muun muassa etsineet museoesineille oikeita paikkoja näyttelystä, tehneet nahkatöitä ja metallitöitä, leikkineet perinneleikkejä ja tehneet näytelmän. Eräällä kierroksella oli ollut *”salapoliisina olemista, konkreettisia havainnollistamistehtäviä ja tietokonetehtäviä”* (ope A4) Eräs opettaja (ope L1) oli kokenut elämyksenä videon ja ääninauhoitteet Hämeen museossa, jossa *”pirtin pimeydessä erilaiset äänet elävöittivät sen ajan tunnelmaa”*. Toinen opettaja (ope Y1) oli kokenut elämyksenä *”museon tarjoamat eri aistihavaintoihin liittyvät oppimisympäristöt”*. Yksi opettaja (ope Y3) ei kerro Tampereen seudun museoista, mutta hän pitää Helsingin luonnontieteellistä museota elämyksenä jokaiselle. Eräs opettaja (ope V4) piti elämyksenä 1. luokkalaisten TAITE –sanataidepajaa omalla koululla. Yksi opettaja (ope P4) puolestaan oli järjestänyt itse museoon elämyksellisyyttä valmistamalla oppilaiden kanssa linnanheittojen ja ritareiden rooliasut. He olivat eläytyneet keskiajan elämään myös kirjojen ja draamaharjoitusten kautta ennen vierailua.

Hyvin monen opettajan (66,7 %) mielestä myös oppilaat ovat kokeneet museovierailut positiivisesti. Osa opettajista (25,0 %) oli kuitenkin sitä mieltä, että oppilaissa on aina osa, joka ei kiinnostu museovierailuista. 2 opettajaa (8,3 %) ei osannut sanoa, miten oppilaat ovat kokeneet vierailun. Opettajat kuvailevat oppilaiden olleen uteliaita, innostuneita, kiinnostuneita, tyytyväisiä, innokkaita ja aktiivisia. Muutamia opettajien arvioita, miten oppilaat heidän mielestään kokivat museovierailut:

”Olivat innostuneita ja kiinnostuneita. Pitivät hyvänä retkenä.” (ope A4)

”kiva kun oppaalla oli käsinukkeja (renki, mylläri, pikku tyttö)” (ope Y4)

”yksityiskohdat kiinnostivat ja jäivät elämään” (ope P4)

”yllättävän innokkaasti” (ope T3)

”osa kiinnostui, osalle samantekevää” (ope L2)

”-osa kiinnostavana – osa välinpitämätön” (ope V2)

”osaa kiinnosti, suurin osa ei kuullut opastusta tai piti sitä liian puisevana”. (ope T6)

Teemahaastateltu opettaja kertoo tarkemmin oppilaiden kiinnostuksesta.

”Oppilaat on kyllä ollu kiinnostuneita. Oppilaat pitää varsinkin elämyksellisistä museovierailuista, kuten Reipissä se koulupätkä. Oppilaat on usein kertonu käyneensä myös perheen kanssa katsomassa museoissa jotain koulukirjan kuvassa ollutta niitä kiinnostavaa esinettä tai taulua.” (ope T)

Oppilaiden kokemuksia

Oppilaiden kyselyssä esitin väittämiä koskien museoita, museovierailuja ja museossa oppimista. Yhdistin täysin ja hieman samaa mieltä sekä täysin ja hieman eri mieltä olevat samaan taulukkoon, koska näin taulukosta saa selville suhtautuvatko oppilaat museovierailuihin myönteisesti vai kielteisesti.

TAULUKKO 4. Oppilaiden mielipiteet museovierailuista prosentteina.

	☹ Täysin tai hieman eri mieltä	En osaa sanoa	☺ Hieman tai täysin samaa mieltä
Minua kiinnostaa entisaikojen elämä.	11 %	18 %	71 %
Museoissa oppii hyödyllisiä asioita.	11 %	21 %	68 %
Museoissa on tylsää.	64 %	18 %	18 %
Museovierailut tuovat mukavaa vaihtelua koulutyöhön.	-	18 %	82 %
Käymällä museoissa ymmärrän paremmin millaista ennen on ollut.	14 %	11 %	75 %
Vanhat esineet eivät kiinnosta minua.	75 %	18 %	7 %
Näkemällä oppii paremmin kuin kirjasta lukemalla.	7 %	18 %	75 %
Museoissa ei opi mitään tärkeää.	86 %	14 %	-
Haluaisin käydä useammin museoissa.	18 %	32 %	50 %
Haluaisin päästä kokeilemaan ja tekemään museoissa jotakin.	14 %	21 %	64 %
On kivaa kierrellä ja katsella museoissa.	14 %	21 %	64 %

Oppilaat suhtautuivat hyvin myönteisesti museoihin. Jokaisessa väittämässä yli 64% oppilaista valitsi täysin tai hieman positiivisen vastauksen. Puolet oppilaista haluaisi käydä useammin museoissa. Kukaan oppilaista ei ollut sitä mieltä, etteivät museovierailut tuo mukavaa vaihtelua koulutyöhön eikä museossa opi mitään tärkeää. Vain noin joka kuudes oppilas pitää museovierailuja tylsinä. Myös oppilaiden käytös museossa kertoo heidän kiinnostuksestaan. Oppilaat kyselivät oppailta lisätietoa, kuuntelivat pääosin keskittyneesti ja muistelivat innolla edellistä museovierailuaan.

Avointen kysymysten mukaan monen oppilaan mielestä Reipin museopäivillä oli mielenkiintoista, kiinnostavaa, hauskaa, kivaa tai mukavaa. Monella oppilaalla ollut mitään kielteistä sanottavaa. Yksi poika olisi halunnut olla museossa pitempään, joten hän ei pitänyt siitä, että ”*oltiin liian vähän aikaa siellä*” (p6a). Joillakin oppilailla oli kielteisiä mielipiteitä museosta. Jotkut esineet ja rakennukset eivät kiinnostaneet oppilaita. Näitä olivat vanhat traktorit ja muut työkonet, varsinkin tyttöjen mielestä. Muutama oppilas ei pitänyt joistakin museopäivän järjestelyistä, kuten ”*jatkuva seisosmisesta*” (p5b), ”*siitä kun oli kylmä. ja kun asioita selitettiin niin paljon, että siinä*

rupesi haukottelemaan...” (t6b) ja *”liika puhumisesta”* (p6f). Yksi oppilas ilmoitti yleisesti, että *”en pitänyt vanhoista esineistä”* (p5g). Yksi oppilas puolestaan ei pitänyt siitä *”Että minut pistettiin koulussa nurkkaan vaikka en tehnyt mitään”* (p6e). Yksi tyttö kertoo, että *”En pitänyt siitä, että useampia tarvikkeita yms. oli tehty nahasta tai jostakin eläimen osasta.”* (t5a)

Vain kolmen oppilaan mielestä museossa ei olisi kannattanut käydä ja näistäkin kaksi on mielestäni ymmärtänyt kysymyksen erilailla. Heidän vastauksensa viittaavat siihen, että heidän ei enää kannata mennä uudelleen museopäiville, koska ovat olleet siellä jo *”Ei koska olin siellä jo”* (p5n). Toinen kyllä jatkaa myös, että museossa oli tylsää. *”Ei koska siellä ei olisi mitään uutta, olen käynyt reipin museossa, siellä oli tylsää.”* (p5o) Yhden oppilaan mukaan *”siellä oli tylsää ja koulussa ei ollut ankara ope”* (p5c). Muita kommentteja olivat

”Toisaalta joskus minä kyllä haukottelin kun kerrottiin niin paljon. Mutta jos en olisi käynyt, en tietäisi näitä asioita.” (t6b)

”en ollut pitkään aikaan käynyt siellä, niin sai virkistettyä muistia ja tapasin yhden leiriohjaajan.” (t5a)

”siitä meni tunteja ja opittiin jotain”. (p5g)

”Sekin oli hyvä, ettei tarvinnut olla koulussa.” (p6a)

”se on mielenkiintoinen museo ja hyvä esittely” (p6b)

Oppilaiden käytös museossa kertoo heidän kiinnostuksestaan museoita, esineitä ja opastusta kohtaan. Observoinnissa huomasin, että aina välillä osa oppilaista jutteli muista asioista keskenään ja jäi kauemmas oppaasta, mutta pääosin tarkkailemani 12 oppilasta seurasivat kiinnostuneena opetusta. Hetkittäin oppilaat innostuivat kovasti, kun he saivat itse kokeilla ja tehdä jotain, kuten pyörittää myllyn kampea ja osallistua draamalliseen entisajan koulunkäyntiin, mitä he odottivat erityisen innokkaasti ja malttamattomina. Oppilaat siirtyivät kohteisiin ripeästi ja he myös keskustelivat näkemistään asioista museossa. Jotkut oppilaat esittivät kysymyksiä oppaille. Sepän pajan työnäytöksessä yksi oppilas otti kamerakännykällä kuvan.

Museotyöntekijöiden kokemuksia

Museotyöntekijöiden mielipiteitä museoiden ja koulujen välisestä yhteistyöstä en kysynyt teemahaastattelussa suoraan, mutta joidenkin vastausten perusteella voin päätellä heidän asennoitumistaan koululaisia kohtaan. Osa museotyöntekijöistä oli

panostanut paljon koululaisryhmien opetukseen ja he valittivat ajan, jaksamisen ja resurssien puutetta. Eräs museotyöntekijä toteaa:

”kaikissa museoissa ei oo museolehtoreita ja silti lapsia on ihan kauheesti. Museoväki on uupumassa työn alle. Jos Pirkanmaalla on vaikka 50 000 alasteikäistä ja museoissa vain yksi museolehtori... Sillä tavalla jaksaa, että vaihtelee työmuotoja mahdollisimman paljon.” (mtVa)

Museotyöntekijät olivat pääosin hyvin innokkaita järjestämään toimintaa koululaisille ja he suhtautuivat koululaisiin myönteisesti. Tiedonkulkua he ihmettelivät, että miksei museoväen kovat yritykset parantaa tiedotusta kouluille tuota tulosta, koska niin moni opettaja ei ole vielä löytänyt museoita.

Museotyöntekijät kertoivat koulujen kiinnostuksesta ja osallistumisesta museoiden toimintaan. Jotkut museot olivat todella suosittuja. Muumimuseon draamakierros oli ylittänyt tarjonnan huikeasti. *”Varaukset menivät täyteen ensimmäisenä päivänä muutamassa tunnissa. Alun perin piti järjestää 40 kierrosta, mutta oli pakko heltyä vetämään vielä 20 lisää. Siltikään kaikki halukkaat eivät päässeet.”* (mtMuu) Amurin museotyöntekijä kertoo myös, että *”on niin paljon halukkaita kierroksille, ettei kaikille pystytä järjestämään opastuksia.”* (mtA) Lempäälän museoon puolestaan *”enemmänkin saisi tulla. Jotkut opettajat kyllä ovat museon vakioasiakkaita ja tulevat aina uuden luokan kanssa käymään.”* (mtL) Työväen keskusmuseosta taas kerrotaan, että *”aina vähän vaihtelee paljonko tulee osallistujia. Joillekin kierroksille ei ole ollut yhtään tulijoita ja toisille kierroksille taas tuli liikaa halukkaita, he ovat varanneet sitten seuraavalle keväälle jo paikkoja.”* (mtTK) Vapriikissa on *”sopivasti kävijöitä, ei liikaa eikä liian vähääkään.”* (mtVa)

Museotyöntekijöiden perusteluja erilaisten yhteistyömuotojen vähyydelle tällä hetkellä olivat ajan ja taidon puute verkkomateriaalin tekemisessä ja resurssien puute ulkopuolisten palkkaamiseen. Lainattavien diakuvat olivat jonkun mielestä *”vanhahtavia, ei kai sellasia enää käytetä, ei me olla niitä enää uusia tehty”*. (mtMuu) Taidemuseo taas on rakennuksena suojeltu, eikä sinne voida tehdä tarpeellisia tiloja työpajatoiminnan järjestämiseen, mutta sellaisia etsitään lähiympäristöstä. Amurissa ei käytetä tehtävämonisteita, koska museolehtori (mtMuu) mukaan *”on vähäsen paha kun oppilaat vain juoksee ja etsii vastauksia, mitä siitä sitten jää mieleen. Nopeeta vaan pitäis löytää, että pääsis pois.”* (mtA)

10.3 Museovierailujen tavoitteellisuus

Kolmas tutkimusongelma oli: kuinka tavoitteellista museossa oppiminen on. Esitän ensin opettajien tavoitteita museovierailuilleen, sitten oppilaiden käsityksiä siitä, kannattaako museossa käydä ja lopuksi esitän museotyöntekijöiden näkemyksiä miksi museoihin kannattaisi tulla.

Opettajien tavoitteita

Monet opettajat pitivät museovierailun tavoitteena näyttelyn aiheeseen tutustumista. Näyttelyistä oli ollut tavoitteena oppia asioita lepakoista, muumeista, ihmisen kehityksestä, nykytaiteesta, abstraktista taiteesta, Kalevalasta, inkoista ja antiikin kuvataiteesta. Monella opettajalla oli museovierailun tavoitteena yleensä menneeseen aikaan ja historiaan tutustuminen. Jotkut opettajat olivat tarkentaneet tavoitteen Tampereen historiaan tutustumiseksi. Muutamilla opettajilla tavoitteena oli tutustuttaa oppilaat museoon ja opettaa museokäyttäytymistä. Jotkut opettajat halusivat museovierailulta elämyksiä oppilaille. Muita tavoitteita opettajilla oli

”kulttuurimenneisyys, ’luokasta ulos’, omien juurien tiedostaminen, saada elämyksellisiä kokemuksia, avartaa maailmankuvaa” (ope Y2),

”elämyksien anto, itseilmaisuuun rohkaistuminen” (ope T4)

”taulujen tarkastelu hetkeä kauemmin, historian tuntemus, tehdä museoita tutuksi” (ope A3) sekä

”oppia museokäyttäytymistä, arvostusta toisen työlle” (ope Y1).

Teemahaastateltu opettaja kertoo, mitä oppilaat oppivat museossa.

”Se mitä koulussa on luettu tuli sielä näkyväksi, esim. miltä näyttää joku työkalu. Lapset sai nähdä myös miltä näyttää entisajan rakenteet eli miljöö, kuten lattiat, piha ja rakennukset. Historia alkaa elää kun siitä tulee käsin kosketeltavaa. Lapset ymmärtää paremmin miten ennen elämä on ollut monen mutkan takana. Yks oppilas tuli kertomaan, että ymmärsi museossa kun näki päreen, että mitä tarkoittaa päreellä valaisu.” (ope T)

Häneltä kysyin vielä tarkennusta, että olisiko hänen mielestään näitä asioita voitu opettaa koulussa ja miten.

”Joo olisin, mutta osa historian annista olis jäänyt pois. Joillekin lapsille olis varmaan riittänyt pelkästään koulussa opiskelu, mutta osa oppilaista oppii näkemällä ja koskettamalla. Ne tarvitsee erityisesti museovierailuja. Mä olisin opettanut asian siten, että olis luettu kirjoista ja olisin näyttänyt kuvia ja videoita. Kertomisen lisäksi olisin yrittänyt saada näkyväksi niitä tavaroita, esim. millainen on rukki.” (ope T)

Jotta museovierailut vastaisivat parhaalla mahdollisella tavalla opettajien toivomuksia eli olisivat mahdollisimman tavoitteellisia, tulisi opettajien mukaan museoiden ja koulujen yhteistyötä kehittää. Monet opettajat mainitsivatkin toivomuksiaan. Useimmat opettajat toivoivat museoista kouluihin enemmän tiedotusta. Kahdeksan opettajaa (31 %) esitti erilaisilla kommentilla haluavansa lisää informaatiota. Tässä niistä muutamia.

”tiedotus näyttelyistä suoraan koululle aikaisemmin kuin samalla viikolla!” (ope V4)

”museot voisivat tiedottaa teemoistaan/projekteistaan kouluille.. Vai onko informaatio jäänyt vaan välille?” (ope Y2)

”Informaatiota lisää. Valmiita pakettikiirroksia = opastus + materiaalit” (ope A4)

”kouluille infoa ja mahd. materiaalia esim. 5. ja 6. luokan historian opetuksen tueksi” (ope Y3)

”tietoa museoista Tampereen ulkopuolisiin kuntiin” (ope L1)

Muutamit opettajat toivoivat museoiden lähestyvän muuten kouluja ja innostavan opettajia museovierailuille.

”museo lähestyisi kouluja” (ope V3)

”Museot voisivat innostaa koululuokkia museoon.” (ope A5)

”olisi mukava saada mainoksia ja opetusvinkkejä -> laiska ope kaipaa hihastavetämistä” (ope Y1)

Pieni osa opettajista toivoi enemmän toimintaa pienille lapsille. *”Enemmän lapsille suunnattuja kierroksia”* (ope V5) ja *”alkuluokille toiminnallista tutustumista”* (ope T4). Eräs opettaja oli kuitenkin täysin päinvastaista mieltä. Hän ihmetteli miksi ensin järjestetään keväällä esikoululaisille toimintaa ja seuraavana syksynä ekaluokkalaisille, eli samoille lapsille. *”Työpajoja muillekin kuin ekoille!!! TAITE-projektin nykyinen järjestely harmittaa.”* (ope V4) Muita toivomuksia olivat

”oppilaskäyntejä, esityksiä jne.” (ope T1)

”em. museoprojektit, työpajat” (ope P4)

”ehkä jotain teemapäiviä” (ope P2)

”eritasoisia tehtäviä museovierailuja varten, työpajoja” (ope A3)

”jatkuva nettikontakti” (ope L2)

Teemahaastateltu opettaja toivoo:

”Haluaisin, että museot jalkautuisi kouluille, koska kouluista on usein niin hankala päästä museoihin. Museot vois tehdä jotain hyvin pienimuotoista esittelyä kouluissa.” (ope T)

Vain kuusi opettajaa (23,1 %) ei vastannut tähän kysymykseen mitenkään. Yhden opettajan (ope T5) mukaan *”yhteistyö on ollut hyvää”*. Eräs opettaja puolestaan vastasi

”Vaikea sanoa, en ole kovin innostunut” (ope T3). Yksi opettaja (ope V1) toivoi enemmän yhteistyötä.

Jotta museossa oppiminen olisi tavoitteellista, tulisi museovierailuja käsitellä ennen vierailua ja museovierailun jälkeen. Vain neljä opettajaa (16,7 %) kertoo valmistelleensa vierailua tutustumalla aiheeseen etukäteen. Yksi opettaja oli tehnyt ison työn ennen Hämeenlinnan linnan museossa vierailua. Hän kertoo *”valmistelimme Hämeenlinnan käyntiä varten rooliasut (linnanneidot+ritarit), eläydyimme kirjojen ja draamaharjoitusten kautta keskiajan elämään”*. (ope P4)

Opettajat olivat käsitelleet museovierailuja retken jälkeen pääosin keskustelemalla, 10 opettajaa (41,7 %) kertoi jutelleensa vierailusta luokassa. Myös teemahaastateltu opettaja keskusteli vierailusta koulussa. Vierailujen jälkeen oli myös piirretty, tehty tehtäviä ja kirjoitettu tarinoita. Muutama ei tiennyt kuinka vierailua oli käsitelty, koska he kertoivat käsittelyn tapahtuneen toisen opettajan historian tunneilla. Yksi opettaja (ope V4) kertoo jatkaneensa museovierailun käsittelyä työstämällä kuvataiteen tunneilla *”nettitehtäviä ja itse ideoituja juttuja”* sekä *”kuvistunnilla työskentelyä Sean Scullyn hengessä”*.

Oppilaiden tavoitteita

Oppilaiden käsityksiä museossa oppimisen tavoitteellisuudesta kysyin kyselyssä kysymyksellä kannattiko museovierailulla käydä ja miksi. Melkein kaikkien oppilaiden mukaan Reipin museopäivillä kannatti käydä.

Oppilaat perustelivat kannattavuutta sillä, että siellä *”oppi monia hyödyllisiä asioita entisaikojen elämästä”* (t6a), *”oppi paljon Pirkkalan historiasta.”* (t5c), *”oppi millä tavalla ennen elettiin ja liikuttiin”* (t5b), *”oppi mitä kaikkea 1700v. Suomessa on ollu”* (p5b) ja *”opin puukonteon ja mitä vanhan ajan koulu on”* (p6d). Oppilaat kertovat myös, että *oppi paljon, opittiin jotain, oppi aika paljon ja oppi vähän kaikkea.*

Suurimmalle osalle perusteluksi riitti yleisesti se, että museossa on vanhoja esineitä.

”Kyllä kannatti jos on kiinnostunut vanhammista tavaroista (esineistä) ja tavoista niin ilman muuta.” (t5d)

”näin vanhoja esineitä, joita en ollut ennen nähnyt ja esineistä kerrottiin mitä niillä kuuluu tehdä.” (t5e)

”siellä oli kulkupelejä ja vanhoja keksintöjä.” (p5h)

”siellä on paljon vanhoja juttuja. Voi käydä vanhassa, koulussa, sepänpajassa, aitassa.” (p5d)

Joidenkin mielestä museossa kannatti käydä kiertokoulun takia. Kiertokoulu oli Reipin Museopäivillä kokemuksellisin ja elämyksellisin osuus. Eräs oppilas (p5j) vastasi, että kyllä kannatti käydä, koska *”siellä oltiin niin kuin oikeassa kiertokoulussa eikä vaan ole jotain selostusta että minkälainen oli kiertokoulu.”*

Museotyöntekijöiden tavoitteita

Jokainen museotyöntekijä mainitsi museovierailujen kannattavuuden perusteluissa, että museoista saa tietoa. Tässä joitain mainintoja.

”museossa opitaan asioita, joita jokaisen ihmisen kuuluu menneisyydestään tietää” (mtL)

”museoissa on se tiedollinen pointti, koska museossa on asiantuntijoita kertomassa. Oppilaat saavat erilaista tietoa kuin koulussa saisi.” (mtMuu)

”Nykyään museossa käytetään multimedialla ja muutenkin ollaan nykyaikaisessa muodossa, joten löytyy tietoa, mistä on hyötyä nykyaikaankin” (mtTK)

”On tärkeää, että lapsella on tieto, että on paikka, jossa kaikki mahdollinen säilytetään ja kaikkea saa tulla katsomaan, vaikka jos tarvii tietoa.” (mtVa)

Moni museotyöntekijä perusteli museovierailujen kannattavuutta sillä, että aitojen museoesineiden näkeminen on parempi kuin kuvat tai selitys. Kotiseutumuseon museotyöntekijä (mtL) kuitenkin huomauttaa, että esineiden tulisi olla aidossa ympäristössä eikä vitriineissä, kuten monissa Tampereen museoissa.

”diakuva on aina erilainen kuin aito teos. Kopio tai kuva aidosta ei koskaan ole sama kuin aito elämyksellinen tapahtuma oikeasti.” (mtMuu)

”Museovierailu helpottaa paljon opettajien työtä, koska ei tarvitse hakea lisämateriaalia kerronnan tueksi. Museossa näkee ihan suoraan millainen on sokeritoppa”. (mtL)

”Näin virtuaalimaailman aikana oikea tavara on erilailta kiinnostava.” (mtVa)

Museotyöntekijät esittivät museovierailujen olevan elämyksellisiä ja tuovan monipuolisuutta ihmisten elämään.

”ihmisen kuin ihmisen yleensä kannattaisi tulla taidemuseoon, koska teosten kohtaaminen antaa monenlaisia asioita, elämyksiä, tietoa ja elämän rikkautta.” (mtTM)

”ne sais uusia oppimismahdollisuuksia ja väyliä hakea tietoa. Nykyään ollaan menossa muutenkin kokonaisvaltaisiin elämyksiin, niitä museosta saa.” (mtTK)

”museovierailu rikastuttaa elämää ja tuo vaihtelua koulun pulpetin ääressä tapahtuvaan toimintaan. Lapset ilahtuvat jo siitä, että pääsevät ulos koulusta.” (mtMuu)

Muutamit museotyöntekijät olivat huolissaan ihmisten stereotyyppioista museoita kohtaan ja he halusivat koululaisten oppivan, että museot ovat mukavia ja mielenkiintoisia paikkoja.

”Se on kiva, ettei museossa oo vaan niitä vanhoja esineitä, joita jotkut papat käy kattomas, vaan siellä on jokaiselle jotakin. Haluaisin, että museo mielletäis sellasena, että sinne voi tulla ja mennä ja tehdä kaikkee muutakin ku kattoo näyttelytekstejä.” (mtTK)

”museoiden täytyisi tulla jokaiselle ihmiselle tutuksi, koska on liikaa ihmisiä, jotka eivät ymmärrä hyödyntää museoiden kulttuuritarjontaa. Tyhmää, että aikuisilla on stereotyyppioita omista tylsistä museokäynneistään, koska museoiden anti riippuu niin paljon oppaasta. Niillä pitäis olla sellasta uteliaisuutta museoita ja omaa menneisyyttä kohtaan, ettei museoista vain ajella ohi.” (mtL)

”Taidemuseo on monelle hyvin vieras maailma ja ihmisillä on pelko elitistisestä maailmasta, että siellä katsotaan nenän vartta pitkin ja täytyy tietää tarkkaan miten siellä kuuluu käyttäytyä”. (mtTM)

Jotkut museotyöntekijät haluaisivat koululaisista tulevaisuuden museotyöntekijöitä. Muita mainintoja museovierailujen tavoitteiksi olivat seuraavat:

”Ne oivaltaisivat ite sellaista laajempaa ajattelua ja historiallista näkökulmaa, kun historian avulla voi ymmärtää nykyaikaakin paremmin.” (mtL)

”Taidemuseot tukevat hyvän maailman rakentamista, identiteettiä ja erilaisuuden kohtaamista. Taideteoksista voi herätä monenlaisia kysymyksiä moneen suuntaan.” (mtTM)

Museotyöntekijöiden tietämys koulujen opetussuunnitelmista vaihteli. Jotkut eivät tieneet siitä mitään ja jotkut olivat jopa osallistuneet Tampereen kaupungin opetussuunnitelman tekemiseen saamalla kommentoita kaupungin opetustavoitteita ja esittää ideoita. Erään museotyöntekijän mukaan

”On meillä silti näkemys, miten eri ikäisille lapsille kerrotaan asioita ja vedetään kierroksia. Opettajat myös soittelevat ja kyselevät, että nyt meillä olisi täällä koulussa käyty tällaista, olisiko museolla siihen liittyvää tarjontaa” (mtTK).

Toinen museotyöntekijä (mtVa) taas sanoo, että ”*usein opettajat kertovat tilatessaan opastusta toiveita mitä haluaisivat museossa ottaa esille.*” Lempäälän museossa oppaat ovat sivutoimisia. Museotyöntekijän mukaan

”meillä oppaat on itse nuoria, joten meillä on yhteys omaan koulumaailmaan vielä niin tuore, ettei mun mielestä oo ongelma, ettei tiedettäis nykyisistä oppimiskäsityksistä ja opetettavista aiheista. Tässä on etuna myös se, että useimmat oppaat ovat luokanopettajia tai luokanopettajaksi opiskelevia.” (mtL)

Museotyöntekijöiden mukaan museot ja koulut suunnittelevat yhdessä hyvin vähän museotoimintaa. Joitain yhteisprojekteja on ollut, mutta pääosin museotyöntekijät suunnittelevat toimintansa itse.

11 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä yhteistyötä perusopetuksen 1. - 6.-luokkien opetusta antavat koulut ja museot tekevät ja mitä hyötyä siitä on. Seuraavassa pohdin saamiani tuloksia. Vertailen opettajien, oppilaiden ja museotyöntekijöiden vastauksia toisiinsa ja aiempien tutkimusten tuloksiin. Oppilaiden observointia museossa käytän lisämateriaalina.

Opettajien tietämys Tampereen seudun museoista

Opettajien kyselyssä kysyin mitä museoita he tietävät olevan Tampereen seudulla. Tampereen seudulla tarkoitin Tamperetta ja sen keskustaa lähimpänä sijaitsevia naapurikuntia Lempäälä, Pirkkala, Nokia, Ylöjärvi ja Kangasala. Maantieteellisesti Tampereen naapurikuntia ovat kaukana keskustasta pohjoispuolella sijaitsevat Kuru ja Ruovesi, mutta niitä kukaan ei maininnut vastauksissa. Tampereen naapurikunnissa ymmärrettiin Tampereen seutu koskemaan naapurikuntia, mutta Tampereen opettajista vain muutamat mainitsivat naapurikuntien museoita. Olisin voinut korostaa Tampereen kouluissa, että kysely koskee kaikkia Tampereen seudun museoita, siis muitakin kuin Tampereen kaupungin museoita. Tampereen seudun olisi voinut määritellä kyselyyn jollain tavalla, esimerkiksi Tampereeksi ja lähimmiksi kunniksi, koska nyt vain kaksi Tampereen opettajaa mainitsi yhden naapurikunnassa olevan museon. Tampereen naapurikuntien opettajistakin vain puolet mainitsivat oman kuntansa kotiseutumuseon. Tämä kertoo mielestäni siitä, että Tampereella tiedetään olevan useita erikoisia ja erikoisen nimisiä museoita, mutta naapurikuntien kotiseutumuseoita pidetään ehkä pieninä, vaatimattomina ja vähemmän kiinnostavina. Tutkimusten mukaan kuitenkin kotiseutumuseon tulisi olla se tärkein kotiseutuidentiteettiin vaikuttava tekijä, koska oman paikkakunnan perinteistä kertovalla kotiseutumuseolla on paljon havainnollistavia esimerkkejä oppilaiden lähiympäristöstä. (Leimu ja Kuhmonen 1986, 27-29) Talomuseoiden voima perustuu Kallion (2004, 88-92) mukaan museoksi muutettu savupirtti kertoo entisajan asumisesta aivan eri tavalla kuin pienoismalli tai multimediaesitys. Mahdollisuus päästä tilaan sisälle tarjoaa mahdollisuuden tarkkailla esineistöä niiden alkuperäisessä käyttöympäristössä. Joissakin tapauksissa tämä helpottaa huomattavasti käyttötarkoituksen ymmärtämistä. Samoin totesi myös haastattelemani opettaja.

Opettajat mainitsivat vastauksissaan keskimäärin kuusi museota. Vain kaksi opettajaa ei maininnut yhtään museota ja parhaimmat museotuntijat muistivat kymmenkunta eri museota. Yhtäkkiä kysyttynä kuuden museon muistaminen Tampereen seudulla vaikuttaa ihan hyvältä, koska Tampereen seudun museoilla on vaikeita nimiä, kuten Vapriikki, Rupriikki, Mobilia, Amurin työläismuseokortteli ja Työväen keskusmuseo. Tampereen kaupungin matkailusivut ja kuntien kotisivut esittävät museoiksi useita kohteita, joiden nimessä ei ole museo-sanaa. Näitä ovat muun muassa taidekeskus, kartano, taidetalo, valokuvakeskus, riihi, tuulimylly ja ateljee. Ehkä siksi opettajat eivät osanneet laskea näitä museoiksi. Heinonen ja Lahti (1996, 10) kirjoittavat, että käsitteenä museo on sangen selvä. Yleisesti hyväksytyin määritelmän mukaan museo on

pysyvä, yhteiskuntaa palveleva, yleishyödyllinen ja viranomaisten valvonnassa toimiva laitos, joka on säännöllisesti avoinna yleisölle, joka ei toimi kaupallisin periaattein tuottaakseen voittoa, jonka palveluksessa on museoammatillista henkilökuntaa ja joka tallentaa, säilyttää, tutkii ja pitää näytteillä tutkimusta ja opetusta varten sekä mielihyvää tuottaakseen aineellisia todistuskappaleita luonnon ja ihmisen kehityksestä.

Heinonen ja Lahti jatkavat, että ihmisten mielikuva museo-nimestä vaihtelee kuitenkin suuresti. Jotkut museomääritelmän täyttävät laitokset pyrkivät esiintymään museoina voiton tavoittelun tai arvostuksen takia. Toiset laitokset taas eivät halua ottaa museo-nimeä, vaan pitävät esim. ”keskus” –sanaa jotenkin parempana. Kaikki eri nimillä mainitut museot yhteenlaskettuna näissä kuudessa Tampereen seudun kunnassa on joka tapauksessa 36 museota; 21 Tampereella, 6 Lempäälässä, 4 Kangasalla, 3 Ylöjärvellä, 1 Pirkkalassa ja 1 Nokialla (Museoliiton luettelo Suomen museoista 2005).

Jos kerran opettajat tietävät Tampereen seudun museoista, niin miksi sitten niin monet opettajat moittivat tiedotuksen puutetta? Museotyöntekijöiltä saatujen vastausten mukaan museot puolestaan tekevät kaikkensa saadakseen tiedon perille. Kaikilla museoilla oli tietoa saatavilla nettisivuilla. Kolme museoista kuului museoiden postituslistalle. Kouluihin lähetetään kouluviraston kautta kirjeitä, esitteitä ja sähköpostia. Jotkut museot järjestävät opettajien informaatiotilaisuuksia. Museoiden tiedotusta on myös sanomalehdissä ja radiossa. Tampereen museoissa ollaan jopa kaavailemassa uudenlaista tiedotussysteemiä, jossa kouluista haettaisiin museovastaavia, jotka hoitaisivat tiedotuksen eteenpäin. Näin tieto menisi varmemmin perille ikä jäisi lojumaan rehtoreille, kahvipöydille, ilmoitustauluille tai menisi roskikseen. Kallion (2004, 156) mukaan museoiden ja koulujen yhteistyöstä

kiinnostuneita on jo koulutettu yhdysopettajiksi. Yhdysopettaja tuntee koulujen käytännöt, osaa toimia tiedottajana ja museokäyntien suunnittelijana. Hän pystyy sovittelemaan kysynnän ja tarjonnan kohtaamista.

Tietoa olisi siis saatavilla, mutta sitä ei haluta löytää. Näyttää siltä, että opettajat tietävät, että heidän olisi hyödyllistä viedä oppilaita museoihin, mutta he siirtävät syyn oman laiskuutensa tai kiinnostuksen puutteensa museoiden tiedotuksen syyksi. Ovatko tämän päivän opettajat niitä, jotka ovat itse saaneet museoista ikäviä kokemuksia luokkaretkillä katsellessaan vitriineissä pölyisiä museoesineitä? Opettajina heitä ei sitten kiinnosta selvittää, että museoiden opetustarjonta on muuttunut huomattavasti kokemuksellisempiin ja monipuolisiin menetelmiin. Lempäälän museon työntekijä (mtL) on huomannut myös, että huonot museokokemukset vaikuttavat aikuisten tekemiin päätöksiin luokkaretkikohteista, koska nykyään vanhemmatkin saavat vaikuttaa siihen, mihin rahoittavat oppilaita luokkaretkelle.

Kallio (2004, 150-152) on huomannut saman ongelman tiedotuksessa. Hänen mukaan museot järjestävät monenlaista ohjelmaa koululaisille: on vuotuisjuhlatapahtumia, tarpeen mukaan räätälöityjä teemaopastuksia, työpajoja, työnäytöksiä, kielikylypyjä ja leirikouluja. Ongelmana on vain usein se, etteivät opettajat saa tietoa näistä mahdollisuuksista. Kouluille räätälöidyt tiedotteet hukkuvat helposti mainospostin sekaan. Kallio antaa kuitenkin vinkkejä, miten tiedon kulkua voitaisiin parantaa. Parhaiten opettajat tavoittaisi henkilökohtaisilla sähköposteilla. Materiaali tulisi toimittaa hyvissä ajoin, koska opintokäynnit suunnitellaan usein osana koko lukuvuoden ohjelmaa. Museot voisivat varata ilmoitustilaa opettajien ammatillisissa lehdissä ja paikallisten opettajayhdistysten kautta voisi laittaa tiedotteita. Opettajia voisi pyytää kutsuvieraina museoon tutustumaan museon tarjontaan. Opettajanhuoneisiin kannattaisi koota museokansio, josta löytyisi museosta tulleet tiedotteet, opettajien laatimia tehtäviä museovierailuille ja lista hyödyllisistä verkko-osoitteista. Myös pientä listaa kannattaisi pitää siitä, ketkä ovat käyneet missäkin museossa, jotta kollegoilta voisi helpommin kysyä kokemuksia. (Kallio 2004, 150-152)

Tampereen museoiden ja koulujen välisessä tiedotuksessa on ollut ongelmia jo 20 vuotta sitten. Tampereen museonjohtaja Anneli Ilmonen (Museot kouluopetuksen täydentäjinä 1982, 38) on kirjoittanut 1980-luvulla, että Tampereen taidemuseo on

kokeillut keinoja tiedotuksen parantamiseksi. Kuvaamataidon opettajat ovat Ilmosen mukaan tietoisia näyttelyistä, mutta muut opettajat eivät. 14 vuoden ajan museosta on ilmoitettu, että joka aamu on koululaisaikoja, mutta yhä uudelleen samat opettajat kysyvät voiko tulla museoon. Tieto ei siis mene perille. Ruuhijärvi (Museot kouluopetuksen täydentäjinä 1982, 46) jatkaa, että Tampereella ilmeisesti koulupuolen aktiivisuus on heikkoa, vaikka museot ovat aktiivisia. Ratkaisuksi Ruuhijärvi ehdottaa henkilökohtaisia kontakteja, että museoiden edustajien tulisi mennä opettajien tilaisuuksiin kertomaan museoiden mahdollisuuksista. Rossi (Museot kouluopetuksen täydentäjinä 1982, 46) kommentoi Tampereen tiedonvälitysongelmaa, että paperi varmaan kulkee normaalisti, mutta tieto ei välity ilmoitustauluilta aivoihin asti, koska ilmoituksia ei lueta tai ymmärretä. Rossikin ehdottaa keskusteluja opettajajärjestöjen paikallisyhdistysten kanssa.

Melkein kaikki opettajat olivat käyneet luokan kanssa museoiden opastuksessa, mikä kertoo siitä, että museoita ei nähdä täysin tylsinä paikkoina. Vain kaksi opettajaa ei ollut tehnyt minkäänlaista yhteistyötä museoiden kanssa. Melkein jokainen opettaja on huomannut museoiden tarjoaman mahdollisuuden opetukselle, koska opetussuunnitelman puitteissa ei ole aikaa pelkille huviretkille. Luokkaretkien yhteydessäkin tehtävillä museovierailuilla kun on jotain oppimistavoitteita. Opettajat esittivätkin museovierailuilleen useita tavoitteita. Muu yhteistyö museoiden kanssa olikin sitten vähäisempää, miksi? Eivätkö opettajat tiedä muista museon tarjoamista muista mahdollisuuksista opetuksen tueksi? Eikö heitä kiinnosta ottaa selville niitä? Informaation puute on mielestäni tekosyy, koska nykyään on niin helppo ottaa asioista itse selvää.

Oppilaat viihtyvät museossa sen lisäksi, että museossa oppimisella saavutetaan monia kouluopetuksen tavoitteita. Opettajienkin mielestä oppilaat ovat kiinnostuneita museoista, vaikka osa totesi, että aina on osa oppilaita, joita museovierailut eivät innosta. Opettajien mielestä museovierailut olivat hyödyllisiä ja museoiden tarjonta pääosin hyvää, koska olivat pitäneet kierroksia hyvinä. Kukaan opettaja ei vastannut, etteivät häntä kiinnosta museot, vain yksi kertoo, ettei ole ”*kovin innostunut*” (ope T3). Miksi kaikki opettajat eivät siis enemmän hyödynnä museoiden tarjontaa? Kalliokin (2004, 18) on huomannut, että museoiden ja koulun yhteistoimintaa on pidetty tärkeänä tavoitteena, mutta opettajat kokevat museokäynnit hankaliksi järjestää ja museoissa

ihmetellään koulujen vähäistä kiinnostusta. Ongelmia on myös museokäynnin sisällöissä: oppivat oppilaat riittävästi vai tuleeko käynnistä pelkkä muodollisuus. Johdonmukaisena ratkaisuna on yhteistyön kehittäminen ja museo-opetuksen riittävä rahoitus.

Muutamit opettajat paljastivat syitä kiinnostuksen puutteeseen. He syyttivät liian isoja luokkakokoja, kiirettä, pitkiä matkoja, kuljetuskustannuksia, vierailujen hankaluutta ja yleistä saamattomuuttaan. On totta, että kouluille tulee valtavasti mainoksia ja kaikenlaista opetustarjontaa päivittäin. Oppilaita kannattaisi viedä uimahalliin, luontoretkille, teatteriin, konsertteihin, kilpailuihin ja leirikouluihin. Kaikkiin vierailuihin pystytään liittämään varmasti paljon hyviä opetussuunnitelmien mukaisia tavoitteita. Kaikenlaisten oppimistavoitteiden ja tarjonnan välissä tasapainoilu vaatii opettajilta paljon. Miksi opettajien pitäisikään jaksaa panostaa myös museossa oppimiseen?

Oppilaille tulisi antaa mahdollisimman monipuolisesti erilaisia oppimiskokemuksia. Tärkeintä on myönteinen asenne erilaisia kulttuuri-, luonto- ja liikuntakokemuksia kohtaan. Mikäli opettajat jättävät museovierailut väliin, se kertoo oppilaille jotain. Jos opettajien asenne museoita kohtaan on välinpitämätön, se heijastuu oppilaisiin, jolloin oppilaat eivät kiinnostu myöhemmälläkään iällä museoista. Leimu ja Kuhmonen kirjoittavat, että opettajien ja museotyöntekijöiden myötämielinen asennoituminen museokäynteihin ja museossa oleviin näyttelyihin vaikuttaa suuresti museoiden käyttöön vapaa-ajalla. (Leimu & Kuhmonen 1986, 32) Kaikki oppilaat tulisi viedä edes kerran kokemaan museoiden monipuolisia palveluita, koska museo-opetuksella on tutkitusti niin paljon erilaista annettavaa erilaisille oppijoille. Aiempien tutkimusten mukaan aidon entisajan elämän näkeminen ja kokeminen on korvaamaton oppimiskokemus. Museossa kohdataan arvoja, tunteita, omaa identiteettiä, tietoa ja taitoja tavalla mitä missään muussa oppimisympäristössä ei voida kokea.

Opettajat ovat vieneet museoon eniten historian aloittaneita 5. ja 6. -luokan oppilaita ja myös pieniä esi- ja alkuluokkien oppilaita. Tämä on mielestäni hyvä tapa, koska näin pikkuoppilaille annetaan jo kipinä museossa käymiseen, mutta niiden tarjontaan keskitytään tarkemmin käsityskyvyn kehittyessä ja historian opintojen yhteydessä. Siinä välissä 3.-4. -luokalla oppilaiden kanssa voidaan keskittyä muihin oppimiskokemuksiin.

Museoiden ja koulujen yhteistyön edistyminen ja tulevaisuus

Museoiden ja koulujen yhteistyö on kehittynyt viimeisten parinkymmenen vuoden aikana, vaikka kehitettävää on edelleen. Teoksessa *Museot kouluopetuksen täydentäjinä* (1982, 37-51) on käyty keskustelua koulun ja museon yhteistyön kehittämisestä 1980-luvulla. Museoiden työntekijät ympäri Suomea ovat esittäneet kysymyksiä kouluhallitukselle. Samat kysymykset nousevat yhä edelleen tässäkin tutkimuksessani esille. Museotyöntekijät halusivat tietää kouluhallituksen vaikutusmahdollisuuksista museon tiedotteiden perillemenoon kouluille ja kouluhallituksen mahdollisuuksista rohkaista opettajia museoiden käyttöön ja opetusmateriaalin tekemiseen. Koululaisten käyntien satunnaisuus tai aktiivisuus on jo silloin huomattu olevan opettajien aktiivisuudesta ja harrastuksesta riippuvaisia, mikä ei ole muuttunut vielääkään.

Muissa asioissa koulun ja museon yhteistyö on kehittynyt 2000-luvulle tultaessa. Koululaisryhmien valmisteltuun opastamiseen eivät monen museon henkilökuntaresurssit ole 80-luvulla riittäneet, koska Suomessa on ollut vain kolme museolehtorin virkaa. Tähän on saatu selvä parannus. Tiedotus on tapahtunut kouluviraston kautta sekä suoraan kouluille, lisäksi joillakin museoilla on ollut henkilökohtaisia kontakteja ja yhdysopettajia. Tällaiseen vanhanmalliseen tiedotukseen on nykyään tullut lisäksi sähköposti, postituslistat ja museoiden kotisivut. Useimmilla museoilla on ollut jonkinlaista opetusmateriaalia koululaisille sekä lainattavia diasarjoja ja pieniä esinenäyttelyitä kouluille. Museon ja koulun yhteistyömahdollisuuksia on pohdittu opettajien koulutuspäivillä. Jonkin verran on jo ollut yhteistyötä oppimateriaalin laadinnassa. Nykyään uusia yhteistyömuotoja ovat elämykselliset ja draamalliset opastukset, työpajat, verkko-opetus ja hajautettu museotoiminta eli varsinaisen museorakennuksen ulkopuolella tapahtuva toiminta. Luokkaretkivierailut on koettu jo 1980-luvulla museoissa rasittavina ja turhauttavina. Suuret ryhmät ovat kulkeneet pitkän automatkan jälkeen riehakkaasti pakollisen museokierroksen ilman minkäänlaista oppimismotivaatiota. Luokkaretkien on todettu herättäneen suorastaan vastenmielisyyttä museoita kohtaan. Nykyään tehdään yhä pahamaineisia museovierailuja luokkaretkien yhteydessä, mutta yhä enemmän on siirrytty pelkkiin opetuskäynteihin, missä keskitytään pieneen osaan museotarjonnasta, jolloin oppilaat ovat hallinneet näkemäänsä ja kuulemaansa vastaanottavaisina ja rauhallisina. (*Museot kouluopetuksen täydentäjinä* 1982, 52-55)

Tampereen museoiden tulevaisuus näyttää siltä, että tulossa on yhä enemmän erilaista toimintaa. Kaikissa museoissa kerrottiin tulevista projekteista, työpajoista, kokeiluista ja seikkailukierroksista. Museotyöntekijät löysivät Tampereen museoiden toiminnasta kehitettävää. Opastuksia, työpajoja ja tiedotusta aiotaan parantaa. Oppilaat kertoivat vastauksissaan muistavansa ja pitäneensä erityisesti museossa siitä, että he pääsivät itse osallistumaan johonkin tekemiseen tai kun he näkivät tekemistä, eikä pelkästään tarvinnut kuunnella jonkun kerrontaa. Tällaista kokemuksellista toimintaa museot aikovatkin järjestää enemmän. Myös mielenkiintoisempi kerronta on oppilaiden mieleen. Haastattelemani opettaja kertoo:

”Pyysin Turussa oppaalta raflaavamman opastuksen, koska ei lapsia kiinnosta sellaset rakennusvuodet yms. vaan tarinat siitä, kuka on käyttänyt tätäkin vessaa, salakäytävää ja vankilaa. Me saatiinkin erityisen hyvä opas, joka näytti meille sellaisiakin paikkoja, joihin ei muuten olisi edes päässyt. Lapset olivat hyvin kiinnostuneita!” (ope T)

Kallion (2004, 104) mukaan linnojen, kirkkojen, kartanoiden tai oman koulurakennuksen historiaan tuleekin liittää pelkkien rakennusteknisten yksityiskohtien lisäksi inhimillinen puoli. Poikkeukselliset tapahtumat, menneisyyden kirjo merkkimiehineen ja kuriositeetteineen lisäävät kiinnostavuutta.

Museo 2000-selvitys antaa ohjeita museoiden ja koulujen kehittämiseen. Opetusmuotojen kehittäminen ja opetuksen sekä opetusmateriaalin tuottaminen museossa vaativat henkilöresursseja, tiloja ja toimintavaroja. Yhteistyötä koulujen kanssa kehitetään edelleen ja opettajat yritetään saada mukaan suunnittelemaan opetuksen sisältöjä ja hankkeita. Koululaisryhmien ja muiden ryhmien omaehtoista työskentelyä museoissa pyritään lisäämään. Opetustehtävän toteuttamiseksi museoiden henkilökunta tarvitsee pedagogista koulutusta ja opettajille tulee myös järjestää museoalan koulutusta. Jos opettajat pystytään perehdyttämään itsenäiseen museon palveluiden käyttöön, museopedagogilta vapautuu aikaa toiminnan suunnittelulle ja opetusmateriaalin toteuttamiselle. (Museo 2000, 65)

Museoiden ja koulujen yhteistyön kysyntä ja tarjonta eivät vielä kohtaa järkevällä tavalla. Museotyöntekijät kertoivat panostavansa kaikkensa tiedotukseen ja museokierrosten järjestämiseen voimiensa ääri rajoilla. Joillekin museokierroksille on liikaa kysyntää, joten mitä tapahtuisikaan jos kaikki opettajat olisivat yhtä innokkaita! Osa opettajista kuitenkin jättää museoiden tarjonnan käyttämättä. On myös vielä paljon

tilaa koululaisille joissakin toisissa museoissa. Miten saataisiin kaikkien museoiden tarjonta kiinnostavaksi ja toimivaksi? Miten saataisiin kaikki opettajat kiinnostumaan museoista? Näihin kysymyksiin voisi löytyä vastaus tutkimalla tarkemmin millaiset museokierrokset vetävät väkeä ja miten saataisiin lisää resursseja järjestää tällaista toimintaa. Opettajien kiinnostusta olisi tutkittava tarkemmin, jotta löydettäisiin keinoja vähentää opettajien esittämien esteiden vaikutusta. Museossa oppimisen runsaita positiivisia tuloksia olisi tuotava esiin julkiseen keskusteluun, jotta asenteet museoita kohtaan muuttuisivat.

”Siitä se alkaa:

Luovuus, kekseliäisyys ja kehitys.

Näkemisestä, kuulemisesta, kokemisesta.

Eilisen tuntemisesta,

tämän päivän tiedosta ja taidosta,

huomisen tekniikasta.”⁶

⁶ Lainaukset ovat Suomen museoliiton markkinointikampanjasta ”Museot eivät ole pölyisiä. Ajatukset saattavat olla.” Suunnittelu Pentti Pilve, Mainostoimisto Creator. (Leimu & Kuhmonen 1986; 22, 44, 86)

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino
- Castrén, M. 1976. Museo-opetus historianopetuksen tukena. Opetusministeriö. Jatko-opiskelututkielmia ja –selosteita. Helsingin yliopisto.
- Durbin, G. 1994. Improving worksheets. Teoksessa Hooper-Greenhill (toim.) *The Educational Role of the Museum*. London: Routledge. 279-285.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Heinonen, J. & Lahti, M. 1996. Museologian perusteet. Suomen museoliiton julkaisuja 42. Jyväskylä: Gummerus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus.
- Hänninen, K. 2000. Minkälainen on monipuolinen museokäynti? Teoksessa Vilkuna (toim.): *Näkökulmia museoihin ja museologiaan*. Saarijärvi: Gummerus. 130-137.
- Järnfors, L., Rokka, P. & Aalto, K. 2002. Matkataan ajassa. Keravan museo ja Kurkelan koulu –Oppimista yhdessä. Kerava: Savion kirjapaino.
- Kallio, K. 2000. Katsokaa ja ajatelkaa. Kasvatustieteen teemaseminaariesitelmä. Viitattu 17.2.2005. <http://www.helsinki.fi/~kekallio/seurasaari.htm>
- Kallio, K. (toim.) 2004. Museo oppimisympäristönä. Suomen museoliiton julkaisuja 54. Jyväskylä: Gummerus.
- Kolinen, V. 2001. Museokasvatus mahdollisuutena. *Werstas* 1, 11.
- Leinhardt, G., Crowley, K. & Knutson, K. (toim.) 2002. *Learning Conversations in Museums*. Mahwah (N.J.): Lawrence Erlbaum Associates.
- Leimu, T. & Kuhmonen P. (toim.) 1986. *Opintokäynti museoon – opas kouluille ja museolle*. Suomen museoliiton julkaisuja 32. Helsinki: Suomen museoliitto.
- Museo 2000. Museopoliittinen ohjelma. 2000. Opetusministeriön komiteamietintöjä 31:1999.
- Museoliiton luettelo Suomen museoista. 2005. Viitattu 10.2.2005. <http://www.museoliitto.fi/suomenmuseot/museohaku/index.html>
- Museot kouluopetuksen täydentäjinä. 1982. Eripainos Valtakunnallisten museopäivien julkaisusta. *Museopäivät 82*. 1982. Suomen museoliiton julkaisuja 26. Joensuu: Pohjois-Karjalan kirjapaino.
- Museoviraston vuositilasto 2003. Viitattu 5.2.2005. <http://www.nba.fi/fi/vuositilasto#1>

- Nurmiaho, T. 1982. Koulun ulkopuolella tapahtuvan opetuksen tavoitteet. Teoksessa Museot kouluopetuksen täydentäjinä. Eripainos Valtakunnallisten museopäivien julkaisusta Museopäivät 82. Suomen museoliiton julkaisuja 26. Joensuu: Pohjois-Karjalan kirjapaino. 15-19.
- Palviainen, R. 2000. Museopedagogiikkaa muuttuvassa maailmassa. Teoksessa Vilkuna (toim.): Näkökulmia museoihin ja museologiaan. Ethnos -toimite 10. Saarijärvi: Gummerus. 122-129.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus. Vammala: Vammalan kirjapaino.
- Pihlaja, K. 1990. Opiskelemme museossa: paikallishistorian opetussuunnitelma peruskoulun ala-asteella. Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita N:o 15. Joensuu: Yliopiston monistuskeskus.
- Rauste-von Wright, M., von Wright, J. & Soini, T. 2003. Oppiminen ja koulutus. Juva: WSOY.
- Russell, T. 1994. The enquiring visitor: usable learning theory for museum contexts. Journal for Education in Museums 15. Viitattu 17.2.2005.
<http://www.gem.org.uk/russell.html>
- Salmi, H. 1993. Science Centre Education. Motivation and Learning in Informal Education. Department of Teacher Education. Research report 119. Helsinki: Yliopistopaino.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1996. Laadullisen tutkimuksen työpajoja. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.
- Talboys, G. K. 1996. Using Museums as an Educational Resource. An introductory handbook for students and teachers. Arena: Aldershot
- Vilkuna, J. 1998. 75 vuotta museoiden hyväksi. Suomen museoliitto 1923-1998. Suomen museoliiton julkaisuja 45. Vammalan kirjapaino.
- Vilkuna J. 2000. Menneisyyden tulevaisuus. Teoksessa Vilkuna (toim.) Näkökulmia museoihin ja museologiaan. Ethnos -toimite 10. Saarijärvi: Gummerus. 8-11.

Liite 1

Kysely Tampereen seudun opettajille

1. **Sukupuoli** Nainen / Mies
2. **Ikä** alle 30v. 30-40v. 40-50v. 50-60v.
3. **Kauanko olet toiminut opettajana?** _____
4. **Mitä museoita tiedät olevan Tampereen seudulla?** _____

5. **Oletko tehnyt yhteistyötä Tampereen seudun museoiden kanssa?** (rastita)

- Olet lainannut materiaalia museosta koululle. _____
- Olet osallistunut oppilaiden kanssa museon järjestämiin tapahtumiin. _____
- Olet käynyt museoiden opastetuilla kierroksilla oppilaiden kanssa. _____
- Olet osallistunut oppilaiden kanssa työpajoihin. _____
- Olet käyttänyt oppilaiden kanssa museoiden tehtävälomakkeita. _____
- Olet järjestänyt museon kanssa jonkin museoprojektin, esim. teemapäivä. _____
- Olet käyttänyt museoiden verkkoaineistoja internetissä. _____
- Olet mukana opettajien Musti museo-opas postituslistalla. _____

6. **Millaista yhteistyötä toivoisit Tampereen seudun museoilla ja kouluilla olevan?** _____

7. **Oletko käynyt oppilaiden kanssa museossa?**

Jos ET OLE KÄYNYT, vastaa kysymyksiin seuraavalla sivulla.

Jos OLET KÄYNYT, vastaa seuraaviin kysymyksiin. (Käytä tarvittaessa paperin toista puolta.)

- Missä museossa/museoissa kävitte? _____

- Milloin kävitte? (Vuosi) _____
- Millä luokka-asteella/luokka-asteilla oppilaat olivat? _____
- Mitä teitte museossa/museoissa? (rastita/kirjoita)
 - Kiertelyä ja katselua opettajan johdolla. _____
 - Kiertelyä ja katselua museon järjestämässä opastuksessa. _____
 - Työpajaan osallistuminen, miten? _____

- Tehtävien tekeminen, millaisia tehtäviä? _____

- Elämykselliseen/kokemukselliseen projektiin osallistuminen, millaiseen? _____

- Muuta, mitä? _____

- Mitä tavoitteita museovierailulla/vierailuilla oli? _____

- Millaisena koit museovierailun/vierailut? _____

- Miten oppilaat mielestäsi kokivat museovierailun/vierailut? _____

- Käsitteletkö aihetta koulussa ennen/jälkeen museovierailun, miten? _____

JOS ET OLE KÄYNYT MUSEOSSA OPPILAIDEN KANSSA

7. Syitä miksi et ole käynyt museossa oppilaiden kanssa (rastita)

- Olet toiminut opettajana vasta vähän aikaa, etkä ole vielä ehtinyt. _____

- Et ole saanut tietoa museoiden järjestämästä ohjelmasta. _____

- Koet museovierailut tarpeettomina/hyödyttöminä. _____

- Koet museovierailut raskaina/hankalina. _____

- Museoihin on liian pitkä matka. _____

- Sinulla on ollut iso luokka hallittavana koulun ulkopuolisilla retkillä. _____

- Museoiden tarjonta on mielestäsi huonoa. _____

- Sinua eivät kiinnosta museot. _____

- Museovierailut ovat kalliita. _____

- Museovierailut ovat aikaa vieviä. _____

- Oppilaitasi ei kiinnosta museot. _____

- Muut syyt, mitkä? _____

Kiitos paljon vastauksesta!

Liite 2

Museopäivät 5-6-luokkalaisille Reipin museossa

Ympyröi

1. Sukupuoli tyttö/ poika

2. Luokka 5.lk/ 6.lk

3. Kannattiko sinun mielestä käydä Reipin museopäivillä, miksi?

4. Mitä asioita jäi mieleesi Reipin museopäivästä?

5. Mistä et pitänyt Reipin museopäivillä?

6. Ympyröi sinulle sopiva vastaus.

1. Täysin eri mieltä. ☹
2. Hieman eri mieltä.
3. En osaa sanoa.
4. Hieman samaa mieltä.
5. Täysin samaa mieltä. ☺

	☹				☺
Minua kiinnostaa entisaikojen elämä.	1	2	3	4	5
Museoissa oppii hyödyllisiä asioita.	1	2	3	4	5
Museoissa on tylsää.	1	2	3	4	5
Museovierailut tuovat mukavaa vaihtelua koulutyöhön.	1	2	3	4	5
Käymällä museoissa ymmärrän paremmin millaista ennen on ollut.	1	2	3	4	5
Vanhat esineet eivät kiinnosta minua.	1	2	3	4	5
Näkemällä oppii paremmin kuin kirjasta lukemalla.	1	2	3	4	5
Museoissa ei opi mitään tärkeää.	1	2	3	4	5
Haluaisin käydä useammin museoissa.	1	2	3	4	5
Haluaisin päästä kokeilemaan ja tekemään museoissa jotakin.	1	2	3	4	5
On kivaa kierrellä ja katsella museoissa.	1	2	3	4	5

Liite 3

LUOKAN OPETTAJAN TEEMAHAASTATTELU MUSEOVIERAILUN JÄLKEEN

1. Miksi tulitte Reipin museopäiville?
2. Kannattiko tulla?
3. Mitä oppilaat mielestäsi oppivat museopäivillä?
4. Olisitko voinut opettaa näitä asioita koulussa, miten?
5. Valmistelitteko museopäiville tuloa?
6. Aiotteko käsitellä museopäiviä vierailun jälkeen, miten?
7. Oletko käynyt aiemmin luokan kanssa museossa?
 - missä, koska, luokka-aste
 - mitä teitte (kiertely, opastus, työpaja, tehtäviä)
 - mitä pidit/mitä oppilaat pitivät
8. Oletko tehnyt muuta yhteistyötä museoiden kanssa?
 - materiaalin lainaus
 - verkkoaineisto
 - mitä toivoisit koulujen ja museoiden yhteistyöltä
9. Miten yleensä koet museovierailut?
(ehtiikö, jaksako, tarvitseeko, kannattaako, kiinnostaako)

OPPILAIDEN OBSERVOINTIA MUSEOISSA

Museopäivät 5.-6.-luokkalaisille Reipin museossa 24.5.2004

Olin seuraamassa Pirkkalassa Reipin museomäellä elämyksellistä museopäivää. Ohjelmassa oli uusien kokoelmien esittelyä, kotiseutuhistoriaa ja työnäytöksiä. Museopäivä oli toteutettu yhdeksän museohenkilön voimin. Oppilaat jaettiin kouluittain noin 10-15 oppilaan ryhmiin. Ryhmät kiersivät kuudessa eri kohteessa, joissa jokaisessa oltiin noin 20 minuuttia. Yhteensä vierailu kesti kaksi tuntia. Ryhmän mukana kulkeva opettaja piti huolen siirtymisistä ja aikataulusta. Kuljin erään ryhmän mukana ja seurasin miten oppilaat käyttäytyivät kohteissa ja mitä he sanoivat. Ryhmässäni oli kymmenen poikaa ja kaksi tyttöä. He olivat käyneet vastaavalla museokierroksella kolmannella luokalla eli kaksi vuotta sitten. Kohteet olivat kalustovaja, kulkuvälineaitta, paja, kiertokoulu, käsityöaitta ja piha.

Kalustovajassa vanha isäntä esitteli vanhoja ajopelejä ja koneita. Hän kertoi leppoisasti vanhan isännän vaatteisiin pukeutuneena vanhojen koneiden käytöstä. Oppilaat saivat kokeilla mm. jauhomylllyn pyörittämistä käsipyörällä. Esineisiin sai koskea ja kaikesta sai kysyä. Osa oppilaista oli aluksi vähän kauempana kertojasta, eivätkä he kuunnelleet kunnolla, vaan he juttelivat. Sitten kertojan tarina tempaisi heidätkin mukaansa ja kaikki kuuntelivat hiljaa. Joitain kysymyksiä esitettiin, kuten mikä tämä on ja mitä tällä on tehty. Pojat innostuivat mylllyn pyörittämisestä, eivätkä olisi malttaneet siirtyä seuraavaan kohteeseen. Tytöt seurasivat muita hiljaisina. Oppilaat muistelivat innoissaan edellistä museovierailua ja kyselivät ”Muistatko kun siellä koulussa Verski silloin joutui nurkkaan ja opettaja esitti ankaraa?”. ”Joo, vähä oli siistiä!” Oppilaat kyselivät tämän jälkeen koko ajan, koska tulee se koulu. He miettivät koko ajan, kukahan nyt joutuu nurkkaan.

Kulkupeliaitassa esittelijä oli nainen, joka oli pukeutunut myös vanhoihin vaatteisiin. Tässä aitassa oli esillä vanhoja kulkupelejä, suksia, potkukelkkoja ja kelkkoja. Oppilaat juttelivat keskenään eikä heitä ilmeisesti kovin paljoa kiinnostanut erilaiset sukset, vaikka kertoja esitti asiansa selkeästi ja kiinnostavasti. Kävimme myös toisessa pienessä aitassa, joka oli toiminut mylllynä. Siellä oppilaat kyselivät oppaalta monenlaisia asioita, kuten miten mylly on toiminut ja mitä sillä on tehty.

Matkalla pajaan luokan toinen puoli tuli meitä vastaan ja he kertoivat jo käyneensä koulussa, jossa joku luokan oppilas oli joutunut nurkkaan. Oppilaat olivat innostuneen oloisia ja kertoivat jännittyneinä. Myös minun ryhmäni oppilaat alkoivat entistä innokkaammin odottaa koulua. Sitä ennen menimme kuitenkin pajaan, jossa käsityöläisen asussa ollut esitti työnäytöksen tulusraudan

tekemisestä. Oppilaat olivat pajassa kiinnostuneita, koska pajassa tuli leimusi takassa ja rautaa taottaessa kipinät sinkoilivat. Pajassa oli aika kova meteli. Jotkut oppilaat seurasivat hyvin kiinnostuneina raudan valmistusta ja tutkivat sepän tekemiä puukkoja. Oppilaat kyselivät useita kysymyksiä, kuten kauanko tekemisessä menee ja mikä tulusrauta on. Yksi oppilas oli enemmän kiinnostunut oviaukossa lentelevistä ampiiaisista ja hän keskittyi enimmäkseen niiden tappamiseen. Tytöt juttelivat keskenään muista asioista. Seppä ei ehtinyt saada tulusrautaa valmiiksi, mikä harmitti osaa oppilaista. Yksi oppilas otti sepästä kuvan kamerakännykällä.

Seuraavaksi menimme vihdoinkin kiertokouluun, mitä oppilaat olivat odottaneet eniten. Oppilaat juoksivat sepän pajasta suoraan kouluun. Koulussa piti olla opettajana ankara maisteri, mutta hän tilaltaan koulun esittelikin nuori nainen. Oppilaat käyttäytyivät juuri päinvastoin kuin opettaja käski, koska he odottivat innoissaan rangaistustoimenpiteitä. Opettaja ei kuitenkaan ollut niin ankara kuin oppilaat olivat toivoneet. Oppilaat huutelivat kaikenlaista ärsyttääkseen opettajaa ja nostivat jalkoja pöydälle. He myös nimittelivät opettajaa. Opettaja yritti komentaa oppilaita ja napsautteli kevyesti joitain oppilaita karttakepillä. Hän komensi yhden pojan nurkkaan. Opettaja ei kuitenkaan saanut hällisevää luokkaa kuriin. Opettaja kierrätti oppilailta vanhaa kirjaa, jota heidän tuli yrittää lukea, mutta kirja oli kirjoitettu vanhalla käsialalla, joten oppilaat eivät saaneet kunnolla selvää tekstistä. Jokainen sai vuorollaan yrittää lukea kirjaa. Pulpeteissa olisi pitänyt istua selkä suorana, lakki ottaa pois päästä ja olla aivan hiljaa. Opettaja esitteli vanhan piirtoheittimen ja Suomen kartan. Kouluvierailun jälkeen oppilaat juttelivat siitä, kuinka opettajaa tuli lopuksi kätellä ja katsoa silmiin ja kuinka yksi oppilas oli vetänyt kätensä pois eikä silti saanut rangaistusta. Heidän kommentistaan päätellen he olivat pettyneitä, koska opettaja ei ollut niin ankara kuin viime kerralla.

Koulun jälkeen menimme käsityöaitaan, jossa nuori nainen esitteli vanhoja käsityövälineitä, kuten suutarin välineitä, kangaspuita, rukkeja, mankeleita ja pyykinpesuvälineitä. Oppilaat eivät jaksaneet enää keskittyä kunnolla, vaan istuskelivat rappusilla ja juttelivat keskenään muita juttuja. He lähtivät myös pihalle aitasta heti kun oli mahdollista. Oppilaat oleskelivat jonkun aikaa pihalla ja juoksentelivat pihapiirissä ennen kuin menimme viimeiseen kohteeseen.

Viimeinen kohde oli Kyöstin aitan edessä. Siinä oli vanha höyläpenkki, jossa mies esitti työnäytöksen puukon valmistuksesta. Oppilaat katselivat, mutta eivät vaikuttaneet enää kovin innostuneilta. Osa seisoskeli kauempana, eikä nähnyt työnäytöksestä varmaankaan mitään. Osa kuitenkin tutki esillä olevia puukkoja ja niiden tekovaiheita ja kyselivät jonkin verran puukon tekemisestä.

Liite 5

MUSEOTYÖNTEKIJÖIDEN TEEMAHAASTATTELU

Millaista toimintaa museossanne on järjestetty koululaisryhmille?

1. OPASTETUT KIERROKSET

mitä, koska, minkä ikäisille, miten (katselu/kuuntelu/muuta), kuinka usein järjestetään
mitä piditte, mitä oppilaat mielestänne pitivät

2. TYÖPAJAT

mitä, koska, minkä ikäisille, miten, mitä piditte, oppilaat mielestänne, kuinka usein järjestetään

3. MUU YHTEISTYÖ

materiaalia koululle, tapahtumia, tehtäviä, projekteja, verkkoaineistoja, Musti-listan käyttö
(laitatteko kaiken tiedon sinne, kuinka paljon käytätte kutsumiseen)

4. ELÄMYKSELLISYYS, KOKEMUKSELLISUUS, DRAAMA

mitä, koska, minkä ikäisille, miten, mitä piditte, mitä oppilaat mielestänne pitivät, kuinka usein järjestetään

5. TIEDOTUS

miten, koska, tuleeko ajoissa

6. PALJONKO JA MITÄ KOULULAISRYHMIÄ KÄY

onko museotoiminnalla ylitarjontaa/vajausta, paljonko ryhmiä käy Tampereelta, lähikunnista,
ovatko opettajat samoja vuodesta toiseen

7. OPS

miten huomioitte koulujen opetussuunnitelman, tiedättekö mitä koulussa opetetaan eli miten
museovierailu liittyy muuhun koulutyöhön

8. SUUNNITTELU

miten, onko yhteissuunnittelua koulujen kanssa, miten huomioitte koulun toiveet, esitetäänkö niitä

9. MIKSI KOULULAISTEN KANNATTAISI KÄYDÄ MUSEOSSA

miksi haluaisitte koululaisia museoon